

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

ŠESTNÁCTÝ ROČNÍK

5

Přestavba výchovně vzdělávací soustavy vojáků z povolání

Rozhovor s podplukovníkem dr. Luďkem Přikrylem, CSc.

Vojenský tisk již přinesl zprávy o změnách, které se připravují ve vojenském školství.

Příprava vojáků z povolání, její podstata, cíle, formy a způsoby jsou trvalou tematickou součástí úsilí našeho časopisu. Chceme dnešním rozhovorem se s. podplukovníkem dr. L. Přikrylem, CSc., náčelníkem oddělení škol a vědy na HPS ČSLA, přispět k osvětlení některých souvislostí přestavby vojenského školství a zároveň podnítit aktivnost myšlení našich čtenářů a výměnu názorů kolem otázek, které jsou v popředí zájmu armádní veřejnosti a jejichž úspěšné vyřešení musí sledovat náš společný cíl — vyšší bojovou pohotovost ČSLA.

Proč bylo nutné přistoupit k tak zásadní přestavbě výchovně vzdělávací soustavy vojáků z povolání a v čem spočívají základní příčiny přeměn?

Vojenské školství ČSLA se ocitlo v minulých letech na neobyčejně složité křižovatce při hledání odpovědi na otázku, v jakém směru se dále rozvíjet. Bylo zřejmé, že postupovat v dosavadním směru a tempu je nemožné. Potvrzovaly to problémy, které se stávaly souputníky vcelku pozitivního a prudkého růstu vzdělanosti vojáků z povolání, pokud se hodnotila kvantitativními ukazateli.

Za prvé: mnozí absolventi jednotlivých typů vojenských škol uvnitř systému **jednotlivce — prostředí**¹⁾, v důsledku probíhajících společenských přeměn i revoluce ve vojenství, nestali se dostatečně aktivním elementem obnovení rovnováhy mezi prostředím a jednotlivcem. Někteří absolventi se ani nedokázali dostatečně přizpůsobit nové povaze prostředí, ve kterém měli cílevědomě pracovat.

Výzkum ukázal, že **vojenské školy přes své výrazné úspěchy nedostatečně rozvíjejí základy uceleného systému schop-**

ností, které jsou podmínkou úspěšného výkonu různorodých specializací vojáků z povolání a především, že nevytvářejí dostatečné opory pro schopnost umět se přizpůsobit novým podmínkám práce. Dílčí moment tohoto faktu pocítovali samotní absolventi, když si uvědomovali, že obrovské množství poznatků, které ve škole pracně získávali, velmi brzy zastarává a že každá hlubší změna v praxi vyvolává obrovské nároky na nové znalosti a dovednosti. Ze školy **chyběl dostatečně hluboký a pevný teoretický základ**, na němž spočívá dynamičnost soudobého vědeckotechnického pokroku.

Ukázalo se, že způsob přípravy kadrů, který plně uspokojoval dřívější etapy výstavby ČSLA, se postupně dostává do stále většího rozporu s rozvojem praxe i pohybem vědy.

Druhým velmi zásadním problémem bylo **stálé snižování rozsahu úrovně výběrové základny**, ze které vojenské školy mohly čerpat své posluchače. To se odrazilo nepříznivě nejen v úrovni absolventů a vnitřním životě vojenských škol, ale také v počtu vyřazených absolventů, který byl již několik let hluboko pod plánovanou potřebou. To působilo hroziivě

¹⁾ Pod pojmem prostředí rozumíme souhrn vztahů, do kterých vstupuje ta či ona osobnost (posluchače, velitele, technika atd.), souhrn podmínek působících na něho, jakož i produkty jeho vlastní činnosti.

zejména při srovnání s léty po r. 1975, kdy začnou odcházet silnější ročníky velitelského sboru do zálohy. Jednou z příčin tohoto stavu byla nízká přitažlivost systému vojenského vzdělávání pro mládež a také nepřizpůsobivost tohoto systému objektivně existujícímu nedostatku absolventů škol s úplným středním vzděláním. Těžko lze domyslet důsledky, kdyby vojenské školství se smířovalo s kvalitou získávaných posluchačů a trvale tomu přizpůsobovalo své cíle, obsah i způsoby přípravy.

Konečně, vysoké procento vojáků z povolání narušovalo úroveň bojové pohotovosti vojsk tím, že důstojníci často museli opouštět své útvary v zájmu studia v dlouhodobých kurzech. Nedostatečně se prosazoval princip jednoty práce se soustavným studiem; talentovaná část důstojnického sboru ve svém neproduktivnějším věku odcházela do vojenských vyso-

kých škol. Za zmínku stojí i to, že v nákladech na školení kádrů neúměrnou položku činily osobní náklady na posluchače a jejich růst živil snahu šetřit bohužel tam, kde je to pro dnešní pojetí přípravy nejhorší — na počtech a úrovni vědeckopedagogického sboru a na modernizaci materiálně technické základny.

Samozřejmě, že se hledaly možnosti, jak situaci zlepšovat v rámci dosavadního systému školení; toto úsilí se vedlo velmi intenzivně od r. 1959 cestou prosazování principů dubnového pléna ÚV KSČ z r. 1959. Dosáhlo se velmi pozitivních výsledků, jež potvrzovaly, že i dosavadní soustava má své nevyčerpané možnosti. Čím se však důsledněji prosazovaly do života principy dubnového pléna, tím bylo zřejmější, že systém vojenského školství se stává tím základním článkem, jehož správným řešením otevře cestu k hlubší jednotě školy a praxe.

Zdá se, že problémy, které vznikaly při dosavadním pojetí přípravy, bylo více než dost. Proč jste se však v úvodu zmiňoval o křížovatce ve vývoji vzdělávací soustavy a v čem spočívala složitost správného rozhodnutí, kterým směrem se dát?

V celku poměrně brzy se dosáhlo jednoty v názorech, že je třeba přistoupit k zásadnímu řešení vojenského školství. Pracovníci řídicích orgánů vojenských škol i soudruzi od vojsk se však diferencovali v názorech. Koncept řešení a s nimi spojených skupin jejich stoupenců bylo několik. V bouřlivých diskusích odborníků i zkušených pracovníků školské praxe se jednotlivé koncepce vzájemně oplodňovaly a sbližovaly, avšak v nesmiřitelném protikladu zůstaly proti sobě dvě koncepce.

Podstatou první koncepce, která nebyla přijata, bylo zachování zásady podřizování jednotlivých typů a stupňů školního systému dosavadnímu systému funkcí v armádě. Její silnou stránkou bylo, že se opírala o zkušenosti a nabízela urychlené a ekonomicky momentálně výhodné řešení kádrových problémů na nižších stupních armádního organismu, ovšem za cenu snížení kvalifikační úrovně na stupni četa a zejména rota. Vyznačovala se malou perspektivností, cestou reformem by zachovávala současný stav, mechanisticky přistupovala k praxi, neviděla její rozpornost perspektivy a podcenila nové tendence prosazující se v rozvoji vědy.

Přijátá koncepce nového systému přípravy vojáků z povolání sleduje důsledný rozchod s principy dosavadní soustavy.

To neznamená, že popírá úlohu dosavadních zkušeností v přípravě vojenských kádrů. Naopak progresivním zkušenostem a snahám „dává zelenou“. Omezuje však v zásadě to, co charakterizovalo školu průmyslové revoluce a vojenskou školu první poloviny 20. století — účelovou přípravu na konkrétní funkce.

Její snahou je:

— Dát vojákům z povolání na počátku služby základní vzdělání potřebné pro celoživotní výkon služby.

— Důsledně však odlišit vzdělání, které poskytují střední a vysoké školy. V závislosti na úrovni vzdělání, potřebné pro výkon služby, plánovat hodnot. Důstojnické pro vysokoškoláky a praporčické pro absolventy středních odborných škol. Cíle, obsah a způsoby přípravy těchto typů škol výrazně od sebe odlišit v souladu s vývojem charakteru a obsahu práce v plánovaných funkcích.

Pro oba typy vojenských škol musí být příznačné, že zaručují osvojení si moderních vědeckých poznatků základů logiky a obecné metodologie soudobé vědy, že poskytují širokou technickou přípravu s patřičně zvýrazněnou přípravou společenskovešední a že jsou budovány jako otevřené vzdělávací systémy. To znamená, že cílem základního vzdělání není jedno-

rázové naučení se pro život, ale především zformování předpokladů, aby se posluchači chtěli a uměli učit celý život. Škola se tím nezřídka konkrétní přípravy specialisty; tato příprava je však pouze součástí širšího cíle.

Dynamika rozvoje vědy²⁾ a stupňovitost armádního organismu ukazují, že v optimálním režimu rozvíjení schopností vojáků z povolání bude mít důležitou úlohu postmaturní a postgraduální vzdělávání důstojníků a praporčíků.

Co mělo tedy nejpodstatnější význam pro odhalení předností a správnosti koncepce rozvoje školské soustavy v ČSLA, schválené předsednictvem ÚV KSČ 8. 3. 1966?

Určující význam přikládám především usnesení ÚV KSČ z října r. 1964 „K úkolům dalšího rozvoje školství a výchovy mládeže“, které celostátně zobecnilo zkušenosti získané v procesu rozvíjení školské soustavy, zpřesnilo systém vzdělávání a výchovy v našem státě, vytyčilo před všechny školy požadavek zvýšit úroveň vzdělávacích a výchovných výsledků všestrannou modernizací obsahu a metod výchovné a vzdělávací práce i důslednějším uplatňováním diferenciace v přípravě mládeže.

Pojetí nové soustavy vyrostlo z rozsáhlé analytické práce v řídicích orgánech i ve vojenských akademích a učilištích. Nemohu ukázat rozsah, hloubku a výsledky této práce. Pokusím se alespoň vystihnout její hlavní směry.

1. Klíčovým problémem bylo především docenění významu výchovných a vzdělávacích cílů v přístupu k rozpracování koncepce vojenského školství a problém jejich vědeckého určení.

Vedl se úporný boj o to, co podmiňuje určitou konkrétní historickou podobu výchovných a vzdělávacích cílů. Uvolňoval se prostor k působení zákona závazného souladu výchovy s úrovní rozvoje produktivních sil i charakterem výrobních vztahů. Výsledek dosavadního úsilí v tomto směru odráží profily, zpracované pro jednotlivé typy škol a jejich studijní obory. Profily se pokoušejí co nejvěrněji odrazit společenskou potřebu na přípravu vojáků z povolání. Vznikla otázka, co rozumět pod společenskou potřebou. Zamítlo se,

Obecným cílem, který sleduje nová koncepce rozvoje školství ČSLA, je tedy dosáhnout v historicky krátkém období obratu v kvalifikačním modelu vojáků z povolání, „efektivněji plnit požadavek strany — připravovat vysoce kvalifikované kádry, vyšlé z lidu, oddané věci komunismu, schopné využívat výsledků vědy a techniky, dále je rozvíjet, dovedně organizovat výcvik a výchovu vojáků, řídit vojska v míru i ve válce“.³⁾

že to jsou pouze momentální požadavky praxe. Z hypotézy studijních oborů v jednotlivých typech škol se určila skupina možných základních funkcí pro absolventy a vyvodily možné funkční požadavky s přihlédnutím k základním tendencím v rozvoji charakteru a obsahu práce vojáka z povolání.

Systém a účinnost výcviku a výchovy se staly faktorem přímého vlivu na růst bojové pohotovosti. Požadavky na činnost vojenských kádřů v této oblasti stále vzrůstají. Dochází k trvalému přesunu od jednotlivých činností k činnostem inženýrsko-technickým a k znovurozdělení práce v armádě; to zásadním způsobem mění obsah práce vojáků a jejich funkční povinnosti. Na základě detailního roboru vyčleněných funkčních povinností se formulovaly konkrétní požadavky na stupeň i rozsah znalostí, dovedností a návyků v těchto hlavních směrech — přírodovědní základy, společenskovední příprava, vojenská příprava. Nejsložitější přitom bylo určení perspektivních tendencí v rozvoji vojenské techniky a ve způsobech vedení boje i v mírové přípravě vojsk.

Velmi prudké spory se vedly o pojetí kvalifikace na jednotlivých funkcích. Rozhodovala fakta z roborů. Např. sféra pracovní činnosti velitele roty ukázala, že zůstávat při starých požadavcích na tuto funkci je nemožné.

Kvalitativní změny v základní technice ukazuje její cena, která u motostřelecké roty stoupla ze 78 000 dřívě na 2 613 122 Kčs a její zvládnutí je nemyšlitelné bez znalostí fyziky, matematiky, radiotechniky, elektrotechniky, chemie a konstrukce i provozu bojové techniky.

²⁾ Některé materiály udávají dobu obměny vědeckých a technických znalostí zhruba 10 let.

³⁾ Důvodová zpráva k usnesení předsednictva ÚV KSČ z 8. 3. 1966 „Návrh perspektivy rozvoje školství v ČSLA“, str. 5.

Přičemž základ kvalifikace je přibližně stejný pro rotu i prapor.⁴⁾

K podstatným změnám došlo v charakteru boje i ve velení této jednotky. V mnohém se liší i branci; 24 % z nich bude mít k r. 1970 střední a vysokou školu. Podrobný rozbor těchto skutečností potvrdil, že na tomto stupni musí být pracovník s vysokoškolským vzděláním, s teoretickým základem odpovídajícím titulu inženýr organizátor. Před takovým vývojem však byly teoreticky velmi podstatně upraveny funkční požadavky na funkcionáře tohoto typu ve srovnání s dnešní praxí. Práce vyústila ve formulaci požadavků na základní směry přípravy specialisty určitého profilu. Vedle zpracování jednotlivých profilů jsou ceněny i obecnější vývody z těchto analýz:

a) Je možné a také nezbytné převést řadu důstojnických funkcí na praporčické.

b) Potvrdilo se, že v mnohých funkcích je mnoho společných prvků činnosti, což odůvodnilo ideu hlubokého teoretického základu a širších specializací vysokých škol i některých škol praporčických. Současně se ukázalo, že v současné praxi se nevytváří dostatečný prostor pro hluboké uplatnění vědy, zejména na nižších stupních; tím se zmírňuje tlak z praxe na nezbytnost vyšší kvalifikace.

c) Jednoznačně se potvrdila neobyčejná společenská a politická angažovanost vojáků z povolání a z toho pramenící nezbytnost zvýšení účinnosti ve formování politické a mravní vyspělosti, ideologické cílevědomosti a stranické zásadovosti v jednání absolventů vojenských škol. To je také vážný motiv pro podstatné zvýraznění úlohy společenskovešední přípravy ve vojenských školách i nároků na ni.

V přípravě praporčiků bude poskytováno vzdělání širší, všestranného charakteru, které by pružně vyhovovalo potřebám budoucí struktury ozbrojených sil i společnosti. To vyžaduje postupně vytvářet rovnováhu mezi vzděláním všeobecným a specializovanými prvky odborné přípravy. V souladu s tím je nutné počítat s organickým doškolováním při práci po vyřazení k útvaru a hledat odpovídající formy.

V přípravě důstojníků je zřejmé, že profil vysokoškolského studia nemůže sledovat úzce specializovaný limit. Je nutné vychovávat posluchače širšího studijního záběru. To podtrhuje význam prvořadosti

teoretické přípravy, ovšem se snahou, aby absolventi v poměrně krátké době byli schopni na základě samostatného studia přizpůsobit se v rámci praxe specializovanějším funkcím. Organickou součástí výchovy musí být formování vědeckých prvků myšlení posluchačů a rozvíjení základů jejich pedagogických schopností.

V celkovém systému výchovy se musí cílevědomě rozvíjet aktivní vztah k vojenskému povolání, socialistické uvědomění a morálně psychologická příprava na výkon funkce v mírové i válečné činnosti.

2. Na koncipování studijních oborů a specializací i jejich pojetí měl podstatný **vliv rozbor tendencí ve vývoji vědy a vědeckotechnického rozvoje v naší armádě**. Složitost této práce pramenila z toho, že mnohé předměty se svým zaměřením a obsahem nekryjí s vědními obory.

Věda se stále více stává věcí celé armády a armáda má tendenci k stále hlubšímu zvědečtění. Věda v současné epoše stojí také v centru ideologického boje, je nástrojem boje s buržoasní ideologií a psychologii, významným faktorem výchovy nového člověka. Věda již dnes podstatně změnila život vojsk a má stále silnější tendenci vést praxi novými cestami. Bez ní již není možné řešit problémy moderní armády. Péče o rozvoj vědeckého potenciálu se stává klíčovým problémem růstu obranyschopnosti země a bojeschopnosti jejich ozbrojených sil. Podstatnou stránkou v nové koncepci rozvoje vojenského školství je učinit z vojenských vysokých škol rozhodující prostředek rozvoje vědeckotechnického potenciálu ČSLA, centra sjednocování vědeckého úsilí celostátního a armádního při řešení obrany země.

Rozbory přesvědčivě ukázaly, že současná praxe vojsk neumí vždy zvládnout rychle nové poznatky vědy a slabiny jsou i v posilování chťení toto dělat. Souvisí to s úrovní materiálních i morálních stimulů rozvíjejících tento proces i s určitým nedostatkem minimálně řídicích kadrů v útvech pro jeho vedení. Samotné zvědečtění praxe nemá ještě na mnohých místech naší armády pevný reálný perspektivní program, opřený o hlubokou znalost možností daného úseku i specifiky toho nového, o čem se usiluje.

Vývod pro novou soustavu se stal očividný. Ke skutečnému použití vědy v praxi mohou přispět jen hluboce vzdělané kádry, které mají možnosti, jež moderní věda v různých sférách otevírá. Věda

⁴⁾ Viz příloha k usnesení předsednictva ÚV KSČ z 8. 3. 1966. Příloha č. 2 str. 3.

začíná vytlačovat rutinu, systematizovanou zkušenost. To se projevilo v pojetí studijních oborů, které se více než v minulé soustavě školení blíží struktuře vědy. Tyto rozborů také ovlivnily a ještě ovlivní konstrukci učebních plánů. Musíme v nich pamatovat na potřebu moderní dynamické specializace s širokým univerzálním základem a formování ideových zdrojů individuální aktivity absolventů vojenských škol, zvýšit nároky na jejich ideový život, věcné a kritické myšlení, na duševní pružnost a pohotovost, na jejich připravenost na silící ideový boj v nových sférách činnosti. Zvýrazňuje se význam prvních dvou fází studia — **základního** (přírodní a společenskovední znalosti, jakož i základní odborné speciální poznatky) a **odborného** (teoretické základy oboru jako matematickopřirodovědní, společenskovední, technické a vojenské problémy, osvojení metodiky vědecké práce a rozvíjení schopností přenášet výsledky vědy do praxe). Nejpodstatnější změny prodělá v budoucnu třetí fáze — **specializační studium**, jež má za úkol poskytnout znalosti ze speciální oblasti oboru, vypěstovat u studentů schopnosti pracovat na určitém úseku praxe. Rozborů ukazují, že se bude muset intenzivně rozvíjet vědecký základ jednotlivých specializací, přenášet část tohoto studia do praxe a více přihlížet k individualitě jednotlivých posluchačů.

3. **Neobyčejně vážným zdrojem rozvíjení nové koncepce byla i hlubší orientace (i když ne dosti vědecká) v tradicích našeho civilního i vojenského školství.** Vedle našich rozborů zde působila i práce v ci-

vilu, zejména v souvislosti s přípravou zákona o vysokých školách.

Uvědomovali jsme si, že změny musí odrážet novou potřebu, ale zároveň zachovávat naše zvláštnosti a kladné pedagogické zkušenosti. Tak se našel typ vojenské průmyslovky i cesta k využití některých zkušeností z VVU v novém systému vysokoškolské přípravy. Z toho se vyvodily zejména tyto závěry:

— Došlo k soustavnější a metodičtější orientaci vojenských škol na základní požadavky praxe. Nesmíme však dopustit, aby základní otázka vztah školy a praxe byla zúžena do několika opatření a utilitaristicky pojaté praxe v průběhu studia. Cestu k hlubší jednotě školy s praxí zajišťovat přes vědecké určení dlouhodobých potřeb v přípravě kádru v armádě.

— Jednotlivé studijní obory, jednotlivé vědní obory a jednotlivé typy škol musí volit formy a metody výuky a výchovy, odpovídající jejich charakteru.

— Páteří pedagogické práce na VVŠ je vědecká práce.

— Je nezbytné podchytnout a programově usměrnit orientaci škol na zefektivnění výchovného procesu a posílit jeho stranickost.

4. Nemalý význam při rozpracovávání nové koncepce přípravy vojáků z povolání mělo i **studium výchovně vzdělávací soustavy v ČSSR a výchovně vzdělávacích soustav jiných armád, zvláště socialistických.** Zejména nově tendence v rozvoji přípravy důstojníků v Sovětské armádě ukázaly, že nová cesta v ČSLA je správná a podle našeho názoru vydrží prověrku perspektivy.

Jaký je současný stav v uskutečňování přestavby a které problémy jsou v dané době podle Vašeho názoru nejvýznamnější?

Nejpozitivnější výsledek je, že byla nová soustava přijata stranickým a předním pedagogickým aktivem vojenských škol, je ve svých konkrétnostech obohacena o jeho zkušenost, rozum a představu. Neskrývám, že pokračují ostré spory kolem jednotlivých otázek realizace přestavby. Zkušenosti však potvrzují, že mají v zásadě pozitivní význam, jsou motorem pohybu progresivního pedagogického myšlení, jsou ovšem velmi náročné na ideologickou práci, která musí odhalovat jádro sporů a ukazovat východiska, totožná se závěry XIII. sjezdu KSČ.

Od přijetí usnesení předsednictva ÚV KSČ z 8. 3. 1966 pokračovala i zpracovatel-

ská činnost. Byla zpracována nomenklatura studijních oborů a specializací, profil jejich absolventů a návrhy učebních plánů. Definitivně se upřesnila jednotlivá školící centra a sjednotila se hlediska na organizační strukturu nových škol. To umožňuje práci na tabulkách mírových počtů a zahájení výběru kádru pro novou soustavu školení i usměrnění jejich přípravy. Blíží se k závěru práce na aplikaci zákona o vysokých školách v podmínkách armády. Hodně se již udělalo v orientaci veřejnosti o novém systému přípravy vojáků z povolání a zprávy hovoří o tom, že nachází mezi mládeží i rodiči ohlas.

Stručně řečeno, plní se harmonogram

práci, který sleduje bližší úkol — možnost zahájení cílevědomé přípravy v nové soustavě počínaje rokem 1967—68.

V plnění harmonogramu jsou tyto klíčové problémy:

a) Před tím, než přistoupíme k práci na učebních a výchovných programech a od toho odvozených různých organizačních a kádrových otázek, musí proběhnout vědecká i stranická oponentura zracovaných pojetí profilu a učebních plánů.

Jejím smyslem bude prověřit objektivnost podkladů, ze kterých se vycházelo, soulad navrhovaných řešení s poznatky vědy a se závěry XIII. sjezdu, reálnost návrhu z hlediska všech podmínek, které závažně ovlivňují splnění dokumentu. Zároveň sledujeme to, aby oponentura odhalila rozpory, které ještě kolem těchto otázek jsou mezi našimi pedagogickými kádry a přispěla k zásadovému, ideovému řešení těchto rozporů.

b) Neobyčejně závažným problémem, který musíme řešit daleko zásadněji než dosud, je vypracování ucelené koncepce rozvoje socialistického uvědomění posluchačů jednotlivých typů škol naší výchovně vzdělávací soustavy.

Jádrum tohoto úkolu je bezesporu od-

halení cest k účinnému formování vědeckého světového názoru posluchačů, ke zformování aktivní životní pozice posluchače, jeho volního a emocionálního vztahu ke světu, k duchovním hodnotám socialistické společnosti, k svému povolání, svým právům i povinnostem.

Na tomto základě lze úspěšněji než dosud řešit významnou otázku vojenské výchovy — morálně psychologickou přípravu posluchačů k činnosti v soudobé válce.

Vedle odhalení možností ideové, politické, mravní a psychologické výchovy v každém druhu činnosti v nové škole a zabezpečení podmínek k využití těchto možností patří v tomto směru rozhodující úloha výuce společenských věd v jednotlivých typech škol.

c) K neposledním problémům bližšího úkolu patří i prosazení požadavku říjnového pléna ÚV KSČ z r. 1964 — „dosáhnout jednoty v politickém, pedagogickém a ekonomickém řízení vojenského školství ze strany MNO“. V tomto směru je dosud hodně nedostatků a v zájmu přestavby nesmíme dopustit obcházení tohoto požadavku, či dokonce podcenění nezbytnosti vytvoření podmínek pro vysoce účinné řízení.

Hovoříte o problémech bližšího úkolu. Co považujete za další úkol?

Je třeba si uvědomit, že situace v ČSLA nás nutí zahájit přípravu v novém systému již 1. 9. 1967. Mnohé z přijímaných závěrů by však vyžadovaly hlubší vědecké analýzy a některé i experimentování. Jsme tedy nuceni vést práci ve dvou etapách. V první vytváříme ucelenou koncepci školení v nové soustavě a řešíme všechny otázky s tím spojené (často i nakvap), aby se skutečně zahájilo 1. 9. 1967, a pokud možno dobře. Zároveň však si uvědomujeme problémy nedostatečně řešené anebo řešené pouze hypoteticky bez dostatečných podkladů. Ty zahrneme do druhé etapy s cílem utřídit je a na základě toho zpracovat obecnou koncepci na souhrn vědeckých studií, které musí být v letech 1966—69 zpracovány a vytvořeny seriózní podklady ke zpracování 15letého generálního plánu rozvoje vojenského školství, který bychom chtěli mít hotový k r. 1970.

Dalším úkolem je tedy zpracování tohoto perspektivního plánu, v jehož prů-

běhu se bude prověřovat naše současné počínání, znovu pečlivě analyzovat všechny faktory, které limitují rozvoj vojenského školství a zpřesňovat jeho cíle, zásady koncepcí jednotlivých typů škol a studijních oborů i směry modernizace jejich činnosti.

Nezajistíme-li rozvinutí této práce je třeba říci, že v mnohých otázkách budeme hazardovat a nepřispějeme k stabilitě vojenského školství. Vždyť mezi studie, které nezbytně potřebujeme, řadíme také jako je perspektivní kvalifikační model naší armády a vojenské profesiografie, zdůvodněný plán dlouhodobé potřeby kádru, vědecké základy školské politiky strany v armádě, koncepční studie o dlouhodobých perspektivách jednotlivých typů škol a zásadách jejich plánů, učebně výchovná práce, ekonomika vojenského školství, cesty přípravy vědeckopedagogického sboru, zásady a formy řízení vojenských škol atd.

Metodologická problematika modelování ve velení

Plukovník Miloš Sedlář

Analýzou podstaty rozvoje velení se prokazuje úloha a význam modelování v informačních a rozhodovacích procesech ve velení. V metodologické problematice informačního a rozhodovacího modelování zaujímá rozhodující místo zejména **problém vojenskovešedního přístupu k logickomatematičkému modelu ve vševojskovém velení**.

Modelování bylo zatím s úspěchem studováno a aplikováno v oblasti vojensko-technické, u zbraní a zbraňových podsystémů a v materiálně technické oblasti. Aplikace v oblasti vševojskového velení je zatím v počátcích a je pro ni příznáčný metodologický přístup „zvenčí“, od matematických metod a výpočetní techniky, bez solidního rozpracování přístupu „zevnitř“, z podstaty informačních a zejména rozhodovacích procesů ve velení.

Hlubší zkoumání historického vývoje informačních a rozhodovacích procesů ve velení vede k závažným závěrům o úloze logickomatematičkých modelů z hlediska zákonitosti poměru sil a je nezbytným metodologickým základem, ze kterého je nutné vycházet při stanovení vojenskovešedních kritérií a podkladů k řešení těchto modelů v oblasti vševojskového velení.

V celé dosavadní historii ozbrojeného zápasu poměr sil vyjadřoval v podstatě hmotnou a energetickou bilanci bojujících stran. Po dlouhé období až do XVII. až XVIII. století byla vyjádřením poměru sil prostá sumarizace sil v jednoduchém geometrickém modelu sestav bojujících stran. V dalším vývoji charakteru ozbrojeného zápasu, s růstem jeho složitosti a rozsahu, poměr sil vyjadřoval a hodnotil stále v podstatě energetickou bilanci ničivých možností bojujících stran, i když jinou formou a s měnícím se obsahem.

V současné době, kdy ničivé účinky zbraní byly vystupňovány k maximální hranici vojenské účelnosti a efektivnosti, vystupňovala se také složitost použití těchto prostředků. Hlavní otázkou se stala efektivnost vojenského použití a využití těchto prostředků. **Součástí komplexu činitelů v poměru sil se stává proto vedle dosavadní energetické bilance nový faktor — informační bilance.** Nedílnou součástí činitelů a vztahů v poměru sil se tak stává způsobilost informačně zvládnout složitost a rozsah jevů ozbrojeného zápasu a činit rozhodnutí na úrovni jeho charakteru. Zaostání ve kvalitě tohoto faktoru, vzhledem k jeho objektivní povaze, by nevyhnutelně znamenalo podstatnou nevýhodu v poměru sil.

To má zvláštní význam zejména pro strategické (ústřední) stupně velení, speciálně pak v období narůstání napětí a v úsilí o získání výhod v počátečním období ozbrojeného zápasu.

Aniž by byl přeceňován současný praktický efekt tohoto úsilí, je perspektivní efekt, a to již v nedaleké budoucnosti, nepochybný. Svědčí o tom úsilí nepřítel v této oblasti i fakta, zjištěná ve zkušebních projektech strojového zpracování informací v ČSLA v poslední době, které řeší v měřítku sice nesrovnatelně menším, ale i tak poskytují závažné ukazatele efektivnosti použití logickomatematičkých modelů.

Dosavadní, velmi omezené zkušenosti z použití zatím málo dokonalých logickomatematičkých modelů ukazují, že se zvyšuje efektivnost podkladů pro rozhodování*) (např. optimálnost volby osy přesunu, výběr palebného prostředku na určitý cíl, optimalizace sestavy palebných prostředků, plánování přesunů, rozdělení zásob, pravděpodobnost předpovědi meteorologické situace atd.) o 20–40 % proti stejným podkladům, připraveným

*) Efektivnost podkladů pro rozhodování se rozumí kvantitativní míra objektivnosti těchto podkladů.

dosavadními metodami. Lze předpokládat, že míra efektivity se může pravděpodobně dále zvyšovat použitím dokonalějších modelů a jejich vzájemnou kombinací.

Je tedy nutné počítat s tím, že v takových oblastech velení, kde podklady zpracované těmito metodami chybí, nemohou být jevy a vývoj ozbrojeného zápasu postihovány s potřebnou kvalitou.

Souhrnná množství fungujících infor-

Další závažný závěr, ke kterému dospívá historická analýza informačních a rozhodovacích procesů ve velení, je **pracovní hypotéza o potenciálních situacích soustavy ozbrojených sil jako základu algoritmu rozhodování vševojskových velitelů a štábů**. Hypotéza si klade za cíl dosáhnout exaktního popisu a analýzy tohoto algoritmu metodami teorie velení a předpokládá vycházet z něho při zkoumání a řešení vojenskovedního přístupu k logikomatematičtým modelům ve vševojskovém velení.

Hypotéza vychází z analýzy informačního a rozhodovacího procesu ve velení v obecné úrovni. Z tohoto hlediska je výsledkem každého cyklu v informačním procesu zobrazení části situace soustavy ozbrojených sil v daném čase. Důsledkem každého informačního cyklu je rozhodnutí, které je přiřazením určité reakce k informaci o dané situaci.

V souladu s tím je možné definovat **kategorie vojenského rozhodovacího modelu**:

- a) vojenský informační model,
- b) cílový model soustavy ozbrojených sil jako součást jejího programu,
- c) vlastní rozhodovací proces (proces zpracování informací) jako srovnání informačního (a) a cílového (b) modelu a výběr nejbližšího možného optimálního stavu soustavy na základě tohoto srovnání,
- d) nařizovací (povelová) informace jako informační zobrazení rozhodnutí (c).

Rozhodnutí je v tomto smyslu procesem tvorby modelu možného optimálního stavu části soustavy ozbrojených sil na základě informačního modelu a jeho informační realizace v podobě rozkazu (směrnice).

Výslednicí procesů informování, tj. vzniku — přenosu — uložení informací je informační uzel, který je v dílčím i v komplexu výstupem z informační sou-

mačních a rozhodovacích modelů a kapacity i výkonnosti strojů pro jejich zpracování se stává v současné době, spolu se schopností využití těchto metod a prostředků v podobě informační bilance, faktorem poměru sil v ozbrojeném zápase, obdobně jako jimi byly a jsou faktory morální, hmotné a energetické. V tom spočívá význam logikomatematičtých, strojových modelů ve velení a jeho rozvoji.

stavy; má podobu zobrazení nebo výsledné informační sestavy. Rozsahem je informačním modelem jednotlivého jevu nebo procesu, druhu vojska nebo služby, v celém komplexu informačním modelem vševojskovým.

Obsahově možno členit informační model na čas, prostor, vlastní vojska a nepřítel.

Čas je v informačním modelu vyjádřen jako jeho frekvence, lhůty výstupu zobrazení a sestav z informačního procesu; každému výstupu je přiřazen čas.

Prostor je bází informačního modelu. Je vyjádřen prostorovými parametry:

- souřadnicemi,
- parametry terénu,
- parametry ovzduší a kosmického prostoru.

Na prostor, definovaný těmito parametry, jsou informačním průnikem zobrazovány parametry situace (stavu) soustavy ozbrojených sil

- vlastních vojsk,
- nepřítel.

Tyto parametry vyjadřují v nejobecnější rozlišovací úrovni základní funkce soustavy ozbrojených sil, tzn.

- manévr jako vztah mezi vojsky a úkolem v čase a prostoru,
- ničení jako hlavní funkci (činnost) vojsk,

— zabezpečení vojsk jako proces všech druhů aktivního zabezpečení a reprodukce soustavy ozbrojených sil.

Průnik parametrů situace soustavy ozbrojených sil vlastních vojsk i nepřítel s prostorem a časem je možné definovat jako vojenský informační model.

Tato povaha vojenského informačního modelu je hlavním důvodem **modelování na mapě**. Operačně taktická*) mapa s při-

*) Operačně taktická mapa — pracovní termín autora pro mapu se zobrazenou operačně taktickou situací.

řazeným časem vyjadřuje neefektivnější průnik parametrů situace soustavy ozbrojených sil s prostorem a časem.

Grafické modelování na mapě se stalo a je základem celé metodiky práce velitelů a štábů. Z hlediska klasifikačního je možné modely k řešení operačně taktické situace na mapě řadit mezi modely logicko-symbolické, grafické. Jejich typickou vlastností je vysoký stupeň názornosti a komplexnosti.

Většina podstatných operačně taktických informací je symbolicky zakreslována na mapy a vytváří tak grafické zobrazení, informační model operačně taktické situace. Tyto podstatné zobrazované informace se doplňují písemnými dokumenty, které obsahují detailní a pomocné informace. Operačně taktická mapa zobrazuje tak operačně taktickou situaci nepříteli i vlastních vojsk v daném čase, prostoru a podmínkách a vyjadřuje graficky do značné míry dynamiku možného a pravděpodobného dalšího vývoje situace v souladu s poměrem sil.

Komplexnost, efektivní zjednodušení a názorné vyjádření, které umožňuje nejrychlejší a kapacitně nejmohutnější optický vstup do myšlení člověka, předurčily operačně taktickou mapu jako model situace a jejího pravděpodobného vývoje a metodu modelování při výběru optimální varianty rozhodnutí.

Informační model vyjadřuje skrytou dynamiku situace vojsk. Je to dynamika možného vývoje dalšího průběhu ozbrojeného zápasu, vyjadřovaná zákonitostmi poměru sil. Postižení této dynamiky je podstatou rozhodnutí a obsahem procesu jeho přípravy modelováním a optimalizací možných variant.

Postižení dynamiky příštího možného vývoje průběhu ozbrojeného zápasu je procesem analýzy faktorů a vztahů v informačním modelu. Jde o proces pravděpodobnostní, který vyžaduje statisticko-pravděpodobnostní přístup k optimalizaci možných variant.

Tento proces je podstatou rozhodovacího modelování. Funkcí rozhodovacího modelování je objektivní analýza informačního modelu, předvídání dynamiky vývoje dalšího možného průběhu ozbrojeného zápasu a optimalizace variant rozhodnutí až k volbě rozhodnutí.

Z hlediska rozsahu je možné rozhodovací model členit na

— zbraňový, který je relativně izolovaný a determinovaný;

— podsystémový, který je omezen na rozhodovací procesy druhů vojsk, činností a služeb, probíhajících v rámci komplexního rozhodovacího procesu vševojskového;

— vševojskový, který je rozhodovacím modelem úplným, členěným již pouze podle stupňů velení na strategický, operační a taktický.

Vojenské rozhodovací modelování je proces objektivní analýzy informačního modelu s cílem postihnout pravděpodobnou dynamiku dalšího vývoje průběhu ozbrojeného zápasu a optimalizaci volit objektivně neefektivnější variantu rozhodnutí, která odpovídá poměru sil.

Proces přípravy vševojskového rozhodnutí je založen na tom, že situaci soustavy ozbrojených sil, její části a prvků je možné obecně charakterizovat parametrem, který vyjadřuje stav v prostoru a čase. Průnik tohoto parametru s prostorem a časem vyjadřuje určitý potenciál v poměru sil s nepřitelem.

$$P = R \{S, A, P\}$$

m, p, δ

Potenciál situace soustavy ozbrojených sil P je konečná třída vztahů (R), stavu (S), aktivních možností (A) a možnosti vlastních protiakcí (P) na možnosti nepříteli v daném prostoru (m), podmínkách (p) a čase (δ).

Pravděpodobnostní postižení potenciálů operačně taktické situace je základem rozhodnutí. Proces rozhodování je analýzou jednotlivých potenciálů a vztahů mezi nimi; jako rozhodnutí je přijímán výsledek, očekávaný jako nejpravděpodobnější z hlediska možného vývoje ve vztazích potenciálů. Možný výsledek je přijímán jako cíl (prognóza) činnosti soustavy v rámci daného širšího úkolu, prostoru a času.

V dosavadní metodě přípravy a přijetí rozhodnutí je souhrn informací zobrazován na operačně taktické mapě a dalších mapách a dokumentech štábu. Pracovní postup: ujasnění úkolu — hodnocení situace — rozhodnutí, rozpracování řady a metodikami, spočívá v tom, že se uvádí v činnost systém analytických a kombinálních pracovních procesů štábu a velitele, který směřuje v podstatě k:

— definování potenciálů prvků i celé soustavy vlastních vojsk, nepříteli a podmínek,

— dedukování pravděpodobnosti pro jednotlivé potenciály a jejich vzájemné vztahy a

— kombinování těchto pravděpodobností do celkové varianty, která je podle kritérií daného sražení nebo operace definovatelná jako optimální.

Tento postup, který je podstatou algoritmu přípravy a přijetí rozhodnutí, je historickým vývojem zpracování k vysoké dokonalosti z hlediska tvůrčích rozhodovacích procesů. Lze oprávněně předpokládat, že jde o jeden z nejvyvinutěj-

ších rozhodovacích procesů v oblasti řízení společenských soustav, který má velký význam pro obecné zkoumání procesů této povahy vůbec.

Základem prací v oblasti logickomatematických modelů podkladů pro rozhodování ve velení musí být proto exaktní studium a vyčerpávající popis tohoto procesu metodami a prostředky všech disciplín teorie velení.

Na tomto základě je možné a nutné stanovit požadavky na model pro rozhodovací procesy ve vševojskovém velení a rozpracovat teoretický a metodologický základ pro aplikaci či řešení odpovídajících logických a matematických metod.

To znamená, že model musí být způsobilý:

— definovat potenciály prvků i celé soustavy ozbrojených sil na základě informačního modelu,

— určovat pravděpodobnosti vývoje dynamiky pro jednotlivé potenciály a jejich vztahy (kombinace),

— zavádět zvláštní (doplňková) kritéria dané situace,

— řešit optimální varianty na základě obecných vztahů a faktorů i s přihlédnutím ke zvláštním vztahům a faktorům.

Řešení přístupu k modelům z hlediska teorie vojenského umění je metodologicky nezbytné proto, aby logickomatematický model postihoval podstatné faktory a vztahy zákonitostí poměru sil, které jsou pro rozhodnutí určující.

Ozbrojený zápas a činnost soustavy ozbrojených sil je společenský proces, s vysokou a stále rostoucí úlohou techniky. V důsledku toho je to proces, který i přes rostoucí celkovou složitost je za použití moderních metod ve značném rozsahu i kvalitě exaktně popsatelný, ovšem že pravděpodobnostně, jak to odpovídá historické metodě.

Požadavkem teorie vojenského umění na exaktní rozhodovací model je proto jednota historického a logického při analýze potenciálů a vývoje dynamiky jejich vztahů a pro stanovení prognóz vývoje poměru sil. Odpovídající model by proto měl:

— vytvářet „umělou“ historickou záko-

nitost vývoje dané situace, generováním řady variant možného vývoje dynamiky dané situace,

— umožňovat zavádění některých podstatných prvků logické analýzy dané situace do modelu a konfrontaci s generovanou obecnou pravděpodobností vývoje dynamiky situace.

V souladu s předchozími vývoji bude nutné volit odpovídající typy logickomatematických modelů. Podstata modelovacích procesů i matematických metod předurčuje k aplikaci v této sféře především modely statistické vzhledem k jejich způsobilosti modelovat procesy tak složité a pravděpodobnostní, jakými jsou procesy ozbrojeného zápasu. Podmínkou a předpokladem použití statistického modelování jsou ovšem samočinné počítače, bez kterých modelování těmito metodami není realizovatelné.

Matematické metody statistického modelování jsou propracovány; v současné době však chybí vojenskovědecká analýza a exaktní definování parametrů a charakteristik procesů, o kterých se uvažuje pro modelování, čili vojenskovědní, kvalitativní určení obsahu modelů. Toto určení je nutné intenzivně řešit v teorii vojenského umění.

Z dosavadního zkoumání problematiky modelování ve vševojskovém velení vyplývá, že rozhodující úsilí musí spočívat v exaktním rozpracování vojenskovědní problematiky za použití metodologických prostředků teorie velení. Základem přitom musí být vyčerpávající analýza algoritmu rozhodování vševojskových velitelů a štábů a exaktní popis tohoto algoritmu, který odpovídá použití logiky a matematiky při modelování. V tomto směru lze použít hypotézy potenciálu situace soustavy ozbrojených sil.

Právní aspekty vojenské kázně

Podplukovník JUDr. Antonín Merta

Jedním z rozhodujících předpokladů dalšího prohloubení účinnosti boje za zvýšení kázně v ČSLA v duchu usnesení PÚV KSČ ze dne 17. 11. 1964 je komplexní vědecký přístup ke studiu socialistické vojenské kázně, její podstaty, vývoje, faktorů, které ji utvářejí a ovlivňují, forem jejího upevňování apod.

Tento vědecký přístup je podmíněn účastí všech společenskovědních oborů, souvisejících s kázní jako společenským jevem.

Kázeň je kategorie společenská, politická, mravní. Celá řada společenských vztahů, tvořících obsah kázně, je upravena formou právních předpisů. Kázeň je proces dodržování povinností, stanovených těmito právními normami.

Model socialistické kázně má tedy i právní aspekty; právní aspekty má i organizátorská a řídicí práce. Závěry o kázeňské praxi nemohou být úplné jen z pedagogicko-psychologických aspektů.

Studium socialistické vojenské kázně a jejího vývoje by mělo vycházet vedle politických věd, sociologie, etiky, pedagogiky, psychologie i daleko více z právní vědy.

Zvláště když se v tomto směru vyskytují tendence, které ovlivňují negativně praxi. Projevují se v podstatě ve dvou krajnostech:

- v ryze juristickém pojetí vojenské kázně,
- v přehlížení (nedocenění) právních aspektů vojenské kázně.

Kázeň není jen právní kategorie

V důsledku nekomplexního přístupu (tj. z pozic všech zainteresovaných vědních disciplín) se socialistická vojenská kázeň chápe nezdůvodně jako ryze právní kategorie. Její podstata se nespátřuje v daných společenských vztazích, v jejich realitě a praxi, nýbrž v souhrnu platných právních norem, s nimiž se ztotožňuje.

Juristické pojetí, jež vidí podstatu kázně v souboru právních předpisů a nespátřuje s nimi ztotožňuje kázeň,

- nevystihuje v plné šíři podstatu kázně jako společenského jevu, její socialistický charakter, komplexní hlediska, která ji utvářejí a ovlivňují,

- vede k tomu, že se stav a úroveň kázně hodnotí a eviduje především podle počtu soudních či kázeňských trestů nebo odměn,

- úsilí za upevňování kázně se zužuje na používání administrativních opatření. K tomu svádí též ustanovení § 13 odst. 2 zák. č. 76/59 Sb. o některých služebních poměrech vojáků, jež stanoví, že „velitelé jsou povinni vychovávat své pod-

řízené k uvědomělé vojenské kázni, k čemuž se jim svěřuje právo udělovat kázeňské odměny a ukládat kázeňské tresty“ (jakoby toto byla jediná forma výchovy k uvědomělé kázni),

- těžiště úsilí k upevňování kázně se soustřeďuje do snahy upravit společenské vztahy do nejmenších podrobností právním předpisem v domněnku, že síla právního předpisu sama o sobě zajistí vývoj žádoucím směrem,

- kázeň se chápe jako do nejmenších podrobností právním předpisem upravená formalita.

Pohled na kázeň jako ryze právní kategorii je zážehný. Pojetí kázně v právním smyslu (jen jako souhrn kázeňských trestů či odměn) nemusí odrážet její celkový skutečný stav a vývoj, ale může jej zkreslovat. Vývoj trestní nebo kázeňské praxe, zotřívání anebo zmírňování trestní represe, stejně jako míra používání odměn nemusí vždy odpovídat zhoršení nebo zlepšení kázně, ale nezdůvodně jen změnám názorů na prostředky, kterých je

třeba použít k zajišťování kázně. Je nutné připustit, že uplatňování těch či oněch prostředků a metod zabezpečení kázně může být nejrůznějšími způsoby subjektiviticky ovlivněno; existují např. snahy řešit kázeňské přestupky nebo trestné činy jiným způsobem nežli ukládáním trestů, aby bylo možno přikrášlit stav kázně u útvarů či v jednotce.

Musíme dále přihlížet k tomu, že Kázeňský řád vymezuje pojem kázeňského přestupku velmi obecně (čl. 48 KŘ) a neklasifikuje jednotlivé skutkové podstaty kázeňských přestupků tak, jako je tomu např. u trestních činů v trestním zákoně. Uznání za kázeňský přestupek záleží na úvaze velitele a nemusí vycházet z jednotlivých hledisek. Jednání, jež jeden velitel kvalifikuje jako kázeňský přestupek, jiný velitel charakter kázeňského přestupku nepřiznává.

Velmi relativní je i posuzování kázeňských přestupků co do stupně přísnosti. Pravidla pro ukládání kázeňských trestů sama nemohou již vzhledem ke své obecnosti zabezpečit jednotu kázeňské praxe. Mimoto Kázeňský řád (čl. 24, 49) umožňuje uložit podle povahy přestupku buď kázeňský trest nebo použít jiných mírnějších výchovných prostředků. Totéž platí o udělování odměn. Kázeňský řád nekvalifikuje určité činy, při nichž se odměny

udělit musí. Odměna se udělit může a posouzení úměrnosti odměny, záslužnosti činu nebo toho, jak voják plní své vojenské povinnosti (čl. 18 KŘ) je tedy vázáno na úvahu nadřízeného.

Závěry o vývoji vojenské kázně podle počtu soudních a kázeňských trestů či odměn jsou proto relativní; pokud jen z nich usuzujeme o požadavku zpřísnit kázeňskou praxi, mohou mít i negativní vliv na praxi. Vzhledem k těmto skutečnostem je rovněž relativní závěr o tom, zda kázeňské tresty „rostou“ či „klesají“, byť i početně nám to statistika ukazuje, pokud se tento signál neopírá o právně sociologický výzkum stavu kázně, jenž zachycoval a statisticky zpracoval nejen stav a vývoj ukládání trestů nebo udělování odměn, ale všechny interakce, které se vztahují ke kázní. Může se stát, že skutečný stav kázně u útvaru s minimálním počtem kázeňských trestů a maximálním počtem odměn bude nižší úroveň nežli u útvaru, kde počet kázeňských trestů bude větší. **Je proto nesprávné srovnávat stav kázně u jednotlivých útvarů, svazků či svazů jen podle počtu kázeňských trestů a odměn.** Nehledě k tomu, že při tomto srovnávání by bylo třeba přihlížet i ke složení útvarů podle vzdělání, věku vojáků, k úkolům, které plní, místu, kde útvary žijí atd.

Jak je to s definicí vojenské kázně v Kázeňském řádu

K pojetí kázně jako ryze právní kategorie svádí definice vojenské kázně v čl. 1 KŘ: „Vojenská kázeň je přísná a přesná dodržování zákonů, vojenských předpisů a řádů“ (v podstatě jediná, jež se vyskytuje ve vojenské literatuře).

Tato definice vyjadřuje však jen právní aspekty vojenské kázně — **vymezuje vojenskou kázeň jako právní kategorii, jako proces dodržování povinností, uložených právními předpisy.**

Další ustanovení Kázeňského řádu nebo Řádu vnitřní služby, pokud by mohla být vodítkem k vymezení a doplnění pojmu vojenské kázně, však staví dokonce proti sobě nebo vedle sebe „dodržování právních předpisů“ a „kázeň“, či „ukázněné jednání“. Tak např. čl. 48 KŘ: „Kázeňský přestupek je takové zaviněné jednání, které se přičií vojenským řádům, rozkazům, nařízením a porušuje vojenskou kázeň; čl. 25 KŘ: „porušil-li voják vojenskou kázeň“ nebo „vojenský pořádek...“; čl. 1

ŘVS: „voják je povinen důsledně zachovávat zákony, být ukázněný, čestný...“.

Mimoto definice v čl. 1 KŘ není úplná ani z hlediska právních aspektů. Kázeň jako právní kategorie není jen dodržování právních norem: zákonů, předpisů a řádů, nýbrž i povinností konkretizovaných v průběhu vojenské služby rozkazy. **Chybí v ní charakteristický rys dodržování socialistických právních povinností, tj. „uvědomělé“ dodržování.**

Domnívám se proto, že v základních řádech by měl být analogicky po vzoru Zákoníku práce vymezen pojem **vojenské kázně komplexnější** (s přihlédnutím k zásadám čl. 3 KŘ) a **nikoliv jen juristický.** Přitom by se mělo vycházet z toho, že kázeň jako společenský jev (vztah) nachází sice v nemalé míře svůj odraz v právních předpisech, avšak přesahuje rámec vyjádřený v právních normách.

Do obsahu vojenské kázně spadají nejen právní povinnosti vynutitelné státní

sankcí, nýbrž i celá řada povinností, jejichž splnění je spojeno s morálně politickým působením, byť i jsou vyjádřeny v právním předpise. Povinnosti vynutitelné státní sankcí nevystihují tedy obsah a charakter vojenské kázně a její problematika se neuzavírá pouze v právních aspektech.

Obsah kázně je obohacen prvky socialistické mravnosti a v rámci vojenské ká-

zně je každý voják povinen nejen zachovávat zákony a jiné právní akty, nýbrž i přesně plnit povinnosti určené požadavky vojenské kázně, vyplývající ze socialistické morálky, určené povinnostmi ke společnosti a požadavky jejího dalšího rozvoje. Jsou to právě morálně politické rysy, které vyjadřují nový charakter a obsah socialistické vojenské kázně, podmíněný socialistickými společenskými vztahy.

Vztah kázně, právních norem a úrovně jejich tvorby

Na rozdíl od pojetí kázně jako ryze právní kategorie existují tendence, které nepřihlížejí k právním aspektům vojenské kázně. Svědčí rovněž o nejasnostech ve vztazích mezi kázní a právními předpisy.

Celá řada společenských vztahů (a právě těch nejvýznamnějších) je právně regulována. Právní předpisy vymezují hranice ukázněného jednání, vztahy, funkční povinnosti, stanovi, co voják smí, co má dělat, jak si má počínat atd. **Porušení společenských vztahů upravených právními předpisy je porušením kázně. Mezi vojenskou kázní jako společenským jevem a právními normami je tedy úzká souvislost.**

Tato skutečnost zavazuje věnovat zvýšenou pozornost tvorbě právních norem všech stupňů (zákonů, vojenských předpisů a řádů, směrnic atd.), správně pochopit funkci práva v socialistické společnosti, jejíž nedílnou součástí je ČSLA. Tím více, že vzhledem k posláním a úkolům armády je život vojsk ve větší míře upraven právními normami různých stupňů a řízení se uskutečňuje mocenskopolitickou formou šířeji nežli v občanském životě. Rozkaz, jenž je jednou z hlavních forem řízení, je aktem aplikace právních norem, závazný jako právní norma a v určitých případech přímo právní normou. Nejasnosti o funkci práva ústí v závěry o jeho „všemohoucnosti“. Pomocí práva se nezřídká chce řešit i rozpor mezi úkoly a požadavky k jejich uskutečnění. Právo však není všelék. Dosažení zamýšleného cíle předpokládá vytvořit především nezbytné materiální a ideologické podmínky, organizovat vojáky k jejich realizaci, k níž je i právo jedním z významných činitelů.

Zvládnutí vojenských návyků a znalostí je v neposlední řadě výsledkem vojensko-pedagogické výchovy a nikoli pouze právních direktiv. Přesto však není ojedinělý případ, že se vojákové po nástupu vojenské služby ukládají rozkazem i ty úkoly,

jimž se doposud nenaučil v domnění, že síla rozkazu, jenž má závaznost zákona, překlene i tuto skutečnost. Dochází však k neplnění rozkazu, ke kázeňským přestupkům.

Rozkazy a úkoly, vyjádřené v různých právních normách, zůstávají nezřídká nesplněny proto, že jsou prakticky nereálné. Kázeňské přestupky rostou. Nerozlišuje se kázeňský přestupek jakožto zaviněné jednání nebo opomenutí, které se přičítá vojenským řádům, předpisům a rozkazům a porušuje vojenskou kázeň (ve smyslu čl. 48 KR) a na druhé straně jednání, u nichž chybí zavinění (tj. způsobených např. jen neobratností apod.).

Soubor povinností tvořících obsah vojenské služby i rozkazu nelze vytvořit jako libovolnou právní konstrukci na základě subjektivních přání a domněnek. Při neshodě mezi společenskou potřebou a jejím právním vyjádřením se zvětšuje rozsah narušování právních předpisů tou měrou, jak roste síla této potřeby. **Správné vyjádření povinností tvořících obsah kázně v právních předpisech (rozkazech) je předpokladem účinnosti práva v oblasti upevňování kázně.** Jinak určité tendence k porušování kázně mohou mít svůj původ i v normě samé (porušování právních vztahů v zájmu splnění jiné právní povinnosti).

Největší zárukou zachovávání kázně je soulad právní úpravy s celospolečenskými zájmy a potřebami, s objektivními podmínkami, potřebami jednotlivců a skupin, což umožňuje právní úpravu „nejlevnější“, „nejméně nákladnou“ z hlediska práce, času, prostředků, které je nutno vynakládat k zajištění realizace předpisů, rozkazů, na kontrolu, na donucování a přesvědčování atd.

Při tvorbě právních předpisů třeba na základě vědeckých metod, sociologických průzkumů atd. zkoumat, zda chování je

k dosažení vytyčeného cíle tak významné, že by je bylo třeba vyjádřit v právním předpisu a v jaké šíři. Přitom možnost zužování sféry právních norem nutno pro-
sazovat uvážně, se zřetelem ke stupni rozvoje armády, úrovni uvědomění, významu upravovaných vztahů, důležitosti

sledovaného cíle apod. Dobré, přehledné, jasné právní předpisy zpracované na základě hlubokého rozboru života vojsk, předpokládaného vývoje ozbrojených sil, vyjadřující správné společenské vztahy, vytvářejí předpoklady pevně uvědomělé kázně.

Stabilita právních norem a kázeň

Významným stimulem kázně je stabilita právních norem.

Charakteristickým rysem socialistických právních norem však je, že neplatí jednou provždy. Život nelze přizpůsobovat předpisům a směrnicím, nýbrž naopak. Je možno vzhledem k této skutečnosti zabezpečit požadavek stability a jak ho dosáhnout? Jednou z rozhodujících cest je právě vědecký přístup k přípravě a tvorbě právních předpisů na základě studia vývoje armády. S rozvojem armády bude pochopitelně docházet ke změnám právních předpisů tak, aby odpovídaly soudobým podmínkám. Má-li být právní předpis užitečný, musí vyjadřovat dosažený stupeň rozvoje armády a napomáhat dalšímu rozvoji. To však neznamená překotné, živelné

změny právních norem vyplývajících právě z povrchního přístupu k jejich tvorbě. **Odpovídá-li předpis objektivní potřebě armády, jsou vytvořeny i předpoklady k tomu, že jej nebude třeba vzápětí měnit.** Ke změně dojde teprve tehdy, změní-li se sama potřeba.

Jednání vojáků v souladu s právní normou předpokládá znalost právního předpisu. To je však jen jedna stránka. Obtížnější je jednat podle něho v praxi, což vyžaduje určité návyky, praktické zkušenosti apod. Realizace právních předpisů vyžaduje delší dobu jejich platnosti. Časté změny právních předpisů to pochopitelně ztěžují. Právní předpis místo toho, aby se stal stimulem upevňování kázně, je jedním ze zdrojů nekázně.

Doceňovat funkci vojenského práva v řídicí činnosti

Zvědečtění normotvorné činnosti je potřebné především na centrální řídicí složce — ministerstvu národní obrany. Předpokládá

- vytvořit hlubší organizační a kádrové předpoklady k obsahové i legislativně technické koordinaci právních norem nižších stupňů, jejichž normotvůrci jsou jednotlivé druhy vojsk, či služeb,

- zabránit rozšiřování povinností stanovených zákony, vojenskými řády a předpisy v nižších právních normách,

- prohlubovat soulad právních předpisů, vyloučit z nich rozpory,

- zajišťovat, aby se vydávaly jen právní předpisy potřebné, srozumitelné, terminologicky jednotné.

Zkvalitnění normotvorné činnosti nemůže být výsledkem samotných úvah právnických. Normotvorný proces je nutné vidět v úzké souvislosti s rozhodováním o změnách vojenskoodborných, organizačních, operačních, ekonomických, které jsou především výsledkem rozborů a úvah organizátorů, operátorů, sociologů atd. Mít na zřeteli a doceňovat právní aspekty již při řešení koncepčních otázek, při sestavování skupin odborníků, kteří je rozpra-

covávají. Zatím však tomu tak není a v „týmech“, které se k tomuto účelu vytvářejí, se právním aspektům řešených otázek nevěnuje potřebná pozornost. Je to zřejmě i z toho, že voják s právníkou odborností v nich není. Mám na mysli např. SMA 401, Sociologické pracoviště VPA, oddělení řádů a předpisů na MNO apod.

Právním aspektům se nevěnuje náležitá pozornost ani v praxi při experimentech v tzv. akci „ZKOUŠKA“ v souvislosti s rozpracováním obecných zásad do organizačně právních vztahů a funkčních povinností, vymezením právní odpovědnosti a zkoumáním jejich vlivu na kázeň.

Hluběji by bylo třeba rozpracovat organizačně právní vztahy obecně vyjádřené v základních řádech, právní aspekty nedílné velitelské pravomoci (z hlediska rozsahu právní odpovědnosti), odpovědnosti za protiprávní rozkaz apod.

To vše dokazuje nutnost soustavněji zkoumat a vědecky rozpracovávat úsek vojenského práva, jež zasahuje do všech oblastí života vojsk a věnovat náležitou pozornost i právním aspektům řešených koncepčních i praktických otázek.

Aktuální otázky systému velení

Generálmajor Jan Knotek

Od poloviny t. r. probíhá příprava k realizaci 1. etapy schváleného „Návrhu na zkvalitnění a z hospodárnění velení v ČSLA“, a to diferencovaně podle stupně bezprostřední zainteresovanosti jednotlivých stupňů velení.

Při všech opatřeních tohoto druhu jsou vždy nápadnější a makatelnější jejich vnější formální stránky, než jejich obsah, kterým mají tyto formy vyplněny. Je tomu stejně i u zmíněných opatření, kde se zájem příslušných stupňů velení po vydání RMNO soustředil především na charakter a důsledky organizačních změn, na vypracování působnosti a tabulek počtů. To je zcela logické, protože připravovaná opatření namnoze hluboce zasahují do života štábů, zejména na MNO a VO, do jejich zájmů, vztahů, představ i návyků. S těmito vlivy je třeba počítat, nelze je podceňovat, ale je třeba je respektovat a citlivě na ně reagovat.

Na druhé straně ale musíme vidět, že organizačními změnami a ostatními opatřeními formálního rázu se ani zdaleka nevyčerpává jejich podstata, smysl a cíle. Právě naopak — těmito opatřeními vlastní proces postupného zkvalitňování velení teprve začíná, protože všechna tato opatření normativního charakteru mají vytvořit jen vhodné podmínky k tomu, aby mohlo být efektivněji dosaženo stanovených cílů.

V článku chci ukázat na ty aspekty připravovaných opatření, které se netýkají jen nejvyšších stupňů velení, ale celé struktury jeho systému, ujasnit jejich podstatu a smysl a naznačit, jaké cíle jsou chystanými opatřeními sledovány. Vycházím z předpokladu, že VOJENSKÁ MYSL bude postupně přinášet úvahy a materiály k jednotlivým dílčím problémům velení. Toto rozhodnutí lze jenom vítat, protože úkoly, které před velitelským sborem v oblasti velení stojí, nejsou právě snadné a jednoduché.

Především považuji za nutné zdůraznit, že připravovaná opatření, která budou realizována v letošním roce, nelze v žádném případě chápat jako nějakou „díličí reorganizaci některých stupňů velení“. Tato opatření jsou počátkem dlouhodobého procesu kvalitativní přestavby celého systému velení v naší armádě. Proto její zásady a principy se netýkají jen některých stupňů velení, ale musí být postupně, diferencovaně a tvůrčím způsobem uplatněny v celém systému velení — na všech jeho stupních.

Důvody, které vedly velení armády k tomuto rozhodnutí, jsou velitelskému sboru jak z teorie, tak z praxe dostatečně známy. Není proto třeba dokazovat, že určité disproporce v kvalitě velení se projevují v menší nebo větší míře na všech jeho stupních. Je dostatečně známo i to, že nejde jen o nějaký specifický problém armádní, ale o celospolečenský a celosvětový problém vyšší efektivity řízení. Pro celou naši společnost tento požadavek vytyčil už XII. sjezd KSČ, byl dále precizován v několika usneseníh stranických a vládních orgánů a nemalá pozornost je mu věnována i v usnesení. XIII. sjezdu KSČ.

Dnes tedy i v armádě stojíme před úkolem přejít od konstatování stavu velení a od popisu jeho disproporcí k jejich konkrétnímu odstraňování.

V průběhu minulého roku proběhla v naší armádě rozsáhlá analytická práce pod řízením vrcholných orgánů řízení a za účasti početných kolektivů pracovníků teorie i praxe. Byly využity naše vlastní i dosažitelné zahraniční zkušenosti, byly vypracovány různé teoretické studie a proběhlo i experimentální ověřování některých dílčích otázek ve vojscích. Vyhodnocené závěry všech těchto opatření vyústily pak do „Návrhu na zkvalitnění a z hospodárnění velení v ČSLA“, jehož realizace byla po projednání nejvyšších stranických i služebních orgánech nařizována rozkazem ministra národní obrany.

Všechny analýzy potvrdily, že přes nepopíratelné pokroky, kterých bylo v naší armádě na úseku velení dosud dosaženo, kvalita velení zaostává za soudobými požadavky na ně kladenými, za možnostmi soudobé úrovně vědeckotechnického rozvoje i vědecké metodiky. Bylo konstatováno, že celý proces velení vojskům je třeba zvednout na vyšší úroveň vědeckosti a efektivity.

Už definice tohoto cíle sama o sobě naznačuje, o jak rozsáhlý a složitý úkol jde. Je kupř. jasné, že jej nelze dosáhnout bez maximálního využití nových metod a prostředků, zejména automatizace. Ta však sama o sobě představuje náročný a dlouhodobý proces. Je tedy nasnadě závěr, že kvalitativní přestavbu systému velení nelze uskutečnit žádným jednorázovým opatřením, ale že jde o dlouhodobý proces, uskutečnitelný jen postupně, v jednotlivých obsahově naprosto konkrétních etapách, jejichž obsah bude limitován celou řadou konkrétních aspektů.

Vedle požadavku zachování nepřetržité bojové pohotovosti systému velení jde především o tu skutečnost, že jeho přestavba bude velmi náročná na úroveň znalostí a připravenosti velitelského sboru, na změny v jeho myšlení, návycích a metodách práce a v neposlední řadě, že tato přestavba bude velmi náročná i ekonomicky a technicky. Konkrétní a reálné možnosti na všech těchto úsecích mají své hranice, které musíme respektovat.

Proto obsah i metody realizace každé z etap musí být dobře zváženy a zdůvodněny, musí být v souladu s konkrétními požadavky koaličních zájmů velení, s dosaženou úrovní znalostí a připravenosti velitelského sboru, s ekonomickými i technickými možnostmi státu, atd.

Je tedy přirozené, že pokud hovoříme o etapách rozvoje velení, že nemáme na mysli nějaký sled změn, následujících po sobě v krátkých intervalech. Každá etapa sama o sobě představuje dobu několika let, nezbytnou k tomu, aby se na jedné straně mohla „zaběhnout a zažít“ zavedená opatření, aby

mohly být získány a vyhodnoceny všechny zkušenosti a aby na druhé straně tu byla dostatečně dlouhá doba, nezbytná k teoretické, výchovné, experimentální, technické i jiné přípravě další etapy.

Na druhé straně ovšem každé opatření v procesu velení, každý jeho další krok musí směřovat k vytčenému a předem ujasněnému cíli. Tento cíl představují vypracované perspektivní modely velení, které ale nesmíme chápat jako neměnné dogma. Při dnešním tempu vědeckotechnického rozvoje má každá vypracovaná perspektiva jen relativní časovou platnost, omezenou úroveň poznání a schopností předvídat tendence vývoje v té době, ve které byla vypracována.

Proto je samozřejmé, že vypracované perspektivní modely budou získanými zkušenostmi soustavně zpřesňovány a doplňovány.

My ale v této stati soustředíme pozornost na nejbližší postupný cíl — na opatření 1. etapy, která budou realizována v tomto roce a zčásti v příštím roce.

Čím jsou tato opatření charakterizována především?

Jestliže hlavním charakteristickým rysem příští etapy by mělo být už praktické zavedení automatizační techniky na operačních stupních velení se všemi důsledky, které z toho pro štáby vyplynou, pak současná etapa počítá s využitím jen stávající, nebo v nejkratší době dostupné techniky velení.

Z toho je zřejmé, že těžiště kvalitativních změn v této etapě leží především ve vnitřním obsahu velení, v praktickém uplatnění přijatých zásad a principů, v naladění logických a efektivních vztahů velení a ve vypracování účinnějších metod práce. Hlavně těmto cílům mají sloužit strukturální změny. Je přirozené, že v této etapě bude pokračovat a bude se postupně rozšiřovat nasazování a využívání nové techniky velení, ale vedle zavádění strojového zpracování některých rutinních úloh bude mít technizace velení hlavně experimentální a ověřovací charakter.

Zcela otevřeně je třeba říci, že žádná organizační opatření sama o sobě novou kvalitu velení neřeší. Jen soustředěným a cílevědomým úsilím celého velitelského sboru, každého jeho příslušníka, na všech stupních velení je možné vytvořenou „strukturální kostru“ naplnit novým obsahem, novým myšlením, novými vztahy a metodami práce.

Tato teze je značně „opotřebovaná“. Ale faktem zůstává, že dokud nebudeme přesvědčeni o nutnosti změn, dokud nás bude z těch či oněch důvodů uspokojovat současný stav, který budeme považovat za vrchol dokonalosti, neměnitelný, protože jsme se třeba na jeho tvorbě osobně podíleli, do té doby nebudeme schopni „držet krok s vývojem“ a veškeré úsilí, v současné době procesu velení věnované, musí zákonitě vyznít do prázdna. Je sice pravda, že objektivní tendence by se i tak prosadily, třeba i proti naší vůli — ale otázka je, kdy a za jakou cenu.

V některých materiálech z poslední doby se s oblibou mluví o „Novém systému velení“. Pokud máme na mysli konečný cíl, tak je to správné — pokud máme na mysli realizaci této etapy, tak to není zcela zdůvodněné a je to

nadsazené. Kvalitativně nový systém velení totiž není myslitelný bez automatizace — a její realizace nás teprve čeká v další etapě. Není sporu o tom, že budou-li opatření této etapy úspěšně uvedena v život, že to bude znamenat kvalitativní krok vpřed — ale první krok. Onen „nový systém velení“ začínáme teprve budovat a začínáme jej budovat postupným zkvalitňováním současného systému, v kterém není všechno špatné — proto z něj vycházíme, využíváme všech jeho dobrých zkušeností, všech těch zásad a principů, které byly dosa-
vadním vývojem prověřeny a které jsou i nadále perspektivní — a přitom máme ten „nový systém velení“ jako cíl před očima.

V této etapě nedochází zatím ani ve struktuře velení, ani v technických prostředcích a konečně ani v zásadách a principech velení k žádné „revoluci“.

Kde by ale v jejím průběhu mělo dojít k revoluci, to je v našem myšlení, v úrovni našich znalostí, v našem přístupu k řešení otázek velení, v metodách naší práce a ve vzájemných vztazích v procesu velení. K této revoluci musí dojít proto, že ten systém velení, který chceme postupně vybudovat, bude kategoricky vyžadovat nejen novou techniku, ale i naše nové vlastnosti a schopnosti, novou organizaci, nové vztahy atd. Jeho kvalita se projeví teprve v syntéze kvality všech těchto prvků.

My v analýzách, hledáme-li příčiny různých disproporcí ve velení, mluvíme často o vědeckotechnické revoluci, jako o něčem, co probíhá někde samo o sobě a mimo nás. Zapomínáme na to, že tato revoluce, tedy uplatňování vědeckých poznatků, se uskutečňuje naší lidskou činností. Pokud tedy tato revoluce skutečně běží „mimo nás“, pak je to především naše vina a odpovídající podíl těch nedostatků ve velení, které nás trápí, musíme připsat na svůj vrub, na vrub našeho subjektivismu, konzervatismu, atd. Mnohé z těch zásad a principů velení, které chceme důsledně uplatnit v této etapě, nejsou nijak nové a my všichni je už dávno v teorii uznáváme za správné. Mnohé z nich máme už dlouho zakotveny i v řádech. Proto k „revoluci“ by mělo v neposlední řadě dojít i v naší odvaze a důslednosti zbavit je těch deformací a toho nánosu subjektivních dojmů a zájmů, které jsme na ně časem nakupili.

—☆—

Všimněme si teď blíže konkrétních cílů, které jsou pro tuto etapu rozvoje velení stanoveny.

Jde kupř. o správné uplatnění účinné dělby práce na štábech a o správnou realizaci mezi koncepční a operativní činností na jednotlivých stupních velení. Proto se organizačně slučují obsahově příbuzné činnosti do ucelených a pokud možno obsahově komplexních a účelových oblastí. Tím se odstraňují zbytečné duplicity, složité součinnostní vztahy a vazby a vytvářejí se vhodné podmínky pro účinnou racionalizaci metod práce ve vertikální i horizontální struktuře velení.

Uskutečnění těchto cílů v praxi velení vyžaduje tedy především na všech stupních velení přesně a zdůvodněně vymezit každému orgánu i každému jednotlivci jeho pravomoc i odpovědnost, zamezit zbytečné roztržitosti a více-
stupňovitosti velení, ve které se pak snadno konkrétní odpovědnost ztrácí.

Souhrnně bychom mohli říci, že všechna opatření této etapy sledují cíl — zavést do současného systému velení jasný, logický, zdůvodněný a důsledně dodržovaný řád. Dosavadní praxe nás dostatečně poučila o tom, že jakékoliv úchytky od takového řádu, diktované jinými, než objektivními zájmy, velení podstatně oslabují a snižují jeho efektivnost.

V poslední době se velmi a právem zdůrazňuje potřeba maximálního využívání nových vědeckých poznatků, metod a prostředků. Jejich efektivní využití je však velmi náročné na vytváření jim vhodných podmínek. A není sporu o tom, že právě armádní organismus má z mnoha důvodů všechny předpoklady k tomu, aby v tom celospolečenském procesu zkvalitňování řízení byl v čele uplatňování progresivních metod řízení. Diktují to armádě i podmínky, které pro velení vytváří charakter ozbrojeného zápasu a jeho požadavky, které představují ty nejnáročnější podmínky, jaké mohou být na proces řízení kladeny.

I když opatření této etapy rozvoje velení představují v celém procesu postupného zkvalitňování a zhospodárnění velení první krok, neznamená to, že uskutečnění jejich cílů bude jednoduché.

V této etapě nás čeká celá řada složitých úkolů, zejména v oblasti společenských aspektů velení, v oblasti metodiky práce, vztahů a vazeb velení.

V jejím průběhu se musíme především rozebrat důkladně v informačním procesu celé struktury velení, jako jeho podstatě. Je faktem, že jedinou reálnou cestou k nové kvalitě informačního procesu je jeho mechanizace a automatizace. Ovšem dříve, než budeme nasazovat techniku pro zpracování hromadných dat, musíme si vypracovat zásady, principy a strukturu onoho „integrovaného systému informací“, jehož potřebu cítíme a zdůrazňujeme. Musíme tedy současný informační systém podstatně racionalizovat — a nesmí nás překvapit, že to bude představovat často hluboký zásah do dnešních návyků.

Musíme si s využitím dosavadních zkušeností a na základě určených cílů analyticky popsat a vyhodnotit současný stav informačního systému. Musíme si vojenskou informaci klasifikovat a rozřadit podle kritérií jejich obsahu, významu a zejména podle kritéria jejich objektivní potřeby pro rozhodování na různých stupních velení. Ne každá informace je informací pro všechny stupně velení. Jejich účelová diferenciaci nám musí pomoci vybudovat takový systém, který zabráni návykům rozhodovat na vyšších stupních velení o otázkách, které tuto úroveň rozhodování nepotřebují. Musíme v plném souladu s pravomocí a odpovědností jednotlivých stupňů velení a s požadavky na samostatnost a iniciativu vytvořit z vertikální struktury orgánů velení logické a účelově zdůvodněné „síto informací“, na jehož jednotlivých stupních bude řada informací končit a které budou „nahoru“ propouštět jen pro vyšší stupeň nezbytné informace, obsahově i formálně upravené podle potřeb nadřazeného stupně.

Musíme důsledným uplatněním zásady „velení ze stupně na stupeň“ zabránit takovým projevům nesprávného toku informací, jako je na jedné straně informační „zahlcování“, které vede jen k zvyšování počtů štábů, k plýtvání lidskou energií i materiálem, ale přitom vlastnímu procesu rozhodování nijak neslouží. Na druhé straně musíme zabránit nedostatku vyhodnocených informací tam, kde je k rozhodování potřeba.

Disproporce v systému informování vedou v praxi k takovým extrémům, kdy buď „velí všichni všem“ a proto nikdo nikomu, nebo kdy velení je v rozporu se všemi objektivními požadavky zbytečně a neúčelně „přecentralizováno“.

V souvislosti s řešením problémů informační soustavy budeme muset dosáhnout jednotného chápání, výkladu i praktického uskutečňování obsahu celé řady běžně používaných pojmů, jako jsou pojmy nedílná velitelská pravomoc, štáb, rozkaz, nařízení, velení a odborné řízení, atd.

To všechno jsou pojmy, které sice denně používáme, ale o kterých nemůžeme tvrdit, že jejich obsah jednotně chápeme a v praxi uplatňujeme. Příklady na potvrzení toho známe všichni dost.

Naším úkolem nebude ovšem jen vypracování nějakých důmyslných definic těchto pojmů, ale především zabezpečení jejich jednotného chápání a uskutečňování. Schválené modely velení jsou totiž vybudovány na určitém zdůvodněním a schváleném pojetí obsahu těchto pojmů i jejich vzájemných vazeb. Z toho vyplývá, že efektivní realizace přijatých zásad a principů v praxi je podmíněna jednotným pojetím a chápáním tohoto jejich základu.

Je pravda, že většina těchto základních pojmů je uváděna i vysvětlována v našich řádech. Tady je třeba ale přiznat, že v platných řádech jsou některé rozpory ve výkladu a vzájemných vazbách některých těchto pojmů, zaviněné většinou málo citlivým překladem. Chceme-li tedy — a to je nezbytné — aby se řády staly zákonem života armády, budeme je muset upravit a uvést do vzájemného souladu a tím zabránit možnému různému jejich výkladu a uplatňování v praxi.

Tady v žádném případě nejde jen o nějaké „slovíčkaření“ — tyto otázky mají velký význam a důsledky pro praxi velení.

Schválené zásady pro realizaci současné etapy vycházejí kupř. z toho, že nedílná velitelská pravomoc je jedním ze základních principů velení. Tato pravomoc je tedy nedělitelná a přísluší jedině veliteli. Proto také jedině správnou a zásadní cestou velení ve vertikální struktuře armády je cesta velitelů — tzn. cesta od velitele vyššího stupně k veliteli nižšího stupně a tak shora až dolů. Jestliže je všeobecně přijato, že základem velení je rozhodnutí velitele a jestliže toto rozhodnutí se realizuje rozkazem, pak právo velet — tedy vydávat rozkazy — má jenom velitel (náčelník) a nikdo jiný.

Musíme tedy pečlivě rozlišovat funkci velitele (náčelníka) a funkci jeho štábu, jako orgánu velitele, který mu slouží, jako souhrn odborných orgánů pro přípravu podkladů rozhodnutí podle jednotlivých odborných oblastí dnešního složitějšího obsahu velení a k realizaci jeho rozkazu po těchto odborných liniích.

Nesmíme tedy zaměňovat velení za odborné řízení vymezené části velení, které se po této „odborné linii“ uskutečňuje různými odbornými nařízeními, směrnicemi atd. Všechna tato odborná nařízení, směrnice, pokyny atd. — ta vycházejí z obsahu velitelem vydaného rozkazu a slouží jen k jeho uskutečnění po určené linii. Rozsah této „odborné linie“ je každému orgánu štábu vymezen jeho působností a pro každý jednotlivý případ rozkazem velitele. Z rámce této funkce nesmí žádná složka štábu ve směru „dolů“ vybočovat.

Na všech stupních velení odpovídají všichni příslušníci štábu svému veliteli

a ten odpovídá svému nadřazenému za svěřenou jednotku jako celek. Jako je nedělitelná velitelská pravomoc, je stejně nedělitelná i velitelská odpovědnost.

Tyto zásady se mohou zdát samozřejmé — ale praxe nás přesvědčuje o tom, že právě v jejich realizaci je mnoho nejednotnosti.

S tím úzce souvisí otázka celkového pojetí a funkce štábu, z něhož vycházejí schválené modely velení.

Není třeba dlouze rozvádět důvody, které v historickém vývoji vedly k tomu, že mezi velitelem a jemu podřízenými vojsky se historicky vyvinul štáb jako orgán velitele pro velení vojskům. Postupně jak narůstala složitost velení, jak se diferencovala bojová i pomocná technika, tak se diferencovalo i vnitřní složení štábů na jednotlivých stupních velení. Ale tento vývojový diferenciační proces nic nezměnil na podstatě toho, že štáb je orgánem velitele pro realizaci dnes značně složitého procesu velení. Proto také pod pojmem štáb je třeba rozumět celý ten organismus, celý ten komplex funkcí a složek, který z objektivních důvodů vznikl k tomu, aby veliteli připravoval podklady k optimálnímu rozhodování ze všech odborných hledisek a aby jeho rozkazy ze všech těchto odborných hledisek zabezpečoval. Stejně objektivní důvody — postupně narůstající složitost velení — vyvolaly nutnost vytvořit funkce různých zástupců velitele pro jednotlivé oblasti velení, jako druhy vojsk a služeb nebo operační složky štábu. Všechny tyto orgány, i když v různém rozsahu, plní v podstatě stejnou funkci a proto všechny tyto orgány v komplexu představují štáb velitele. Z mnoha různých důvodů a pod vlivem charakteristik jednotlivých etap vývoje vzniklo i ono známé a víceméně formální členění orgánů velení na velitelství, štáb, druhy vojsk, služby atd. Toto členění, které v jednotlivých etapách vývoje sehrálo svoji roli a bylo zdůvodněno konkrétními podmínkami, ztrácí postupně vzhledem k prokazatelným tendencím vývoje svoji zdůvodněnost a zejména v procesu automatizace informačních a rozhodovacích procesů po linii jednotlivých podsystémů velení by se stalo v budoucnu brzdou účelné racionalizace velení. Toto strukturální členění orgánů velení a metodika práce, kterou si vynucuje, představuje dnes jednu z těch tradičních praktik velení, které se v dohledné době musí přizpůsobit novým metodám práce, vynuceným požadavky procesu automatizace, jehož efektivnost je možné zabezpečit jen v přísně účelových systémech. Tendence vývoje jasně naznačují, že dnešní druhy vojsk a služby, jako podsystémy úzce resortního charakteru, musí být nahrazeny podsystémy vyššího řádu, charakterizovanými vyšší uceleností a komplexností účelových činností. Všechna organizační i obsahová opatření této etapy vytváří tedy vhodné podmínky k tomu, aby se progresivní tendence vývoje orgánů velení mohly efektivně uplatnit a aby s nimi byly získány potřebné zkušenosti a návyky.

Z tohoto pojetí štábu, jako jednotného řízeného orgánu velení, pak vyplývá i pojetí funkce náčelníka štábu, který řídí práci celého štábu, jako celku se všemi právy a odpovědnostmi, která z toho vyplývá jak pro něj, tak pro všechny příslušníky štábu.

Velmi důležité je i správné pojetí soudobé funkce štábu z pozic velitele a metod jeho práce. Z nedílné velitelské pravomoci vyplývá právo velitele velet „přímo, nebo prostřednictvím svého štábu“, jak to uvádějí naše řády. Tato zásada zůstává i nadále platná. Vezmeme-li ale v úvahu současnou složitost

a obsahovou náročnost velení, je zřejmé, že v soudobých podmínkách se velitel, zejména při rozhodování o zásadních otázkách, neobejde bez svého štábu — jinak by totiž byly štáby nevznikly. Proto je možné právem tvrdit, že pravidlem je metoda velení „prostřednictvím svého štábu“ a že případy, kdy velitel prací svého štábu při rozhodování „nepotřebuje“, jsou jen výjimkou, která potvrzuje pravidlo.

Jestliže nás čekají nemalé úkoly v racionalizaci informačního procesu, které musí vyústit ve vypracování všestranně zdůvodněného modelu komplexní informační soustavy celého systému velení a ve vypracování jednotných a zdůvodněných metod získávání, zpracování i využívání informací, pak nemenší úkoly nás čekají v racionalizaci procesu rozhodování, který je s informačním procesem nerozlučně spjat.

Dnes by bylo možné konstatovat, že máme daleko lépe vypracovány metody rozhodování v polních podmínkách, v polních štábech, než v mírových podmínkách. To je bezesporu lepší, než kdyby tomu bylo naopak. Obávám se ale, že by nebylo na místě nějaké sebeuspokojení nad efektivností metod rozhodování v polních podmínkách, protože kritéria efektivnosti rozhodování v polních podmínkách (na cvičeních) a v mírovém životě armády jsou značně rozdílná. Zatím co efektivnost metod rozhodování v míru je soustavně a náročně prověřována každodenním životem armády, efektivnost metod rozhodování při cvičeních je prověřována většinou jen podle určitých, teorií vypracovaných ale praxí ozbrojeného zápasu neproověřených časových norem, které často zastiňují do značné míry všechna ostatní důležitá, obsahová kritéria.

V každém případě ale musíme očekávat, že další rozvoj procesu velení a zejména proces postupné automatizace jeho jednotlivých činností si v ne-daleké budoucnosti vynutí zásadní změny v procesu rozhodování a tím tedy v metodice práce štábů. Tyto změny musíme tedy teoreticky zvládnout a připravit k praktické realizaci dříve, než začneme zavádět výpočetní techniku.

Chápeme-li rozhodování velitele jako proces, jehož přípravy a realizace se intenzívně zúčastňuje celý štáb, pak vidíme, že se nám rozpadá na celou řadu dílčích činností různého charakteru, vzájemně na sebe navazujících s různou důležitostí a pořadím naléhavosti. Musíme tedy s racionalizací začít u těchto dílčích činností. Proces rozhodování, zejména na vyšších štábech, je v podstatě celou soustavou dílčích rozhodnutí na jednotlivých složkách štábu a u jeho jednotlivých funkcionářů, která jsou různého řádu. Pro nedalekou perspektivu musíme počítat s tím, že celá řada těchto dílčích rozhodnutí, která nenesou tvůrčí charakter, ale převažuje u nich charakter kalkulační, srovnávací, apod., jsou programovatelná a že tedy budou programována a prováděna stroji. To znamená, že čím více těchto dílčích, programovatelných činností procesu rozhodování budou přejímat stroje, tím více bude činnost těch příslušníků a složek štábu, kteří tuto práci dnes dělají manuálně, posunována do jiné polohy, na jinou úroveň a s jiným obsahem, převážně hodnotícím, řídicím a tvůrčím. To si přirozeně vyžádá podstatné změny ve struktuře i metodách práce štábů. A právě těmito otázkami se na tomto úseku musíme začít zabývat, abychom je postupně, ale včas zvládli po všech stránkách.

Proto jedním z významných úkolů této etapy zkvalitňování a zhospodárňování velení je vypracování optimálních metod procesů informování a rozhodování na jednotlivých stupních velení, metod vypracovaných v souladu s perspektivními tendencemi jejich vývoje a v praxi realizovatelných postupně, podle konkrétních možností přípravy velitelského sboru i technizace velení.

V tomto článku jsem se zabýval jen několika málo otázkami, souvisejícími s tímto konkrétním úkolem. Není jistě třeba zdůrazňovat, že celý proces kvalitativní přestavby systému velení, který současnou etapu teprve zahajujeme, je a bude na problémy a otázky daleko bohatší a rozsáhlejší. Chtěl jsem ukázat, že jedním ze základních předpokladů úspěchu veškerého úsilí v oblasti velení je správně pochopit podstatu a smysl všech opatření a podtrhnout ten fakt, že úspěšné splnění vydaného rozkazu je možné jen v podmínkách vysoké aktivity a iniciativy celého velitelského sboru.

Je možné tvrdit, že je rozhodující, abychom náročnost celého tohoto procesu dokázali promítnout do náročnosti na každého z nás a abychom z cesty rozvoje velení dokázali každý na svém úseku odvalit ty balvany subjektivismu, konzervatismu a rezortismu, které jej brzdí. Nezapomínejme, že jedním z důležitých úkolů této etapy je všestranné vytvoření vhodných podmínek k výraznému využívání výsledků vědy a techniky v procesu velení. To není úkol právě snadný a klade vysoké nároky na všechny bez rozdílu. Není v sázce ten či onen názor, ten či onen model velení — je v sázce efektivnost velení jako významná součást bojeschopnosti armády.

Metodika práce štábu pluku

Major Vladimír Bradáč

Uvádím závěry ročního studia pracovních postupů štábů pluků v bojových situacích při různých druhých cvičení.

Většina štábů pluků si zpracovala metodiku pro základní bojové situace, v jejich zpracování se vyskytují tyto dva hlavní nedostatky:

1. Metodika práce při přípravě rozhodnutí velitele pluku např. pro útok pouze vyjmenovává úkoly, které mají příslušníci štábu plnit při přípravě podkladů, ale bez časové návaznosti. Tim vznikají časové ztráty, neboť příslušník štábu pracuje na podkladech, které se momentálně nepotřebují (až na 10–20'), a na druhé straně nepřipraví podklad, který velitel a náčelník štábu právě potřebují.

2. U jednotlivých úkolů (např. idea zámyslu velitele pluku) se vyjmenovává funkce, kdo tuto činnost provádí a kdo se jí zúčastní, bez uvedení **krátkého obsahu práce každého zúčastněného**; opět vznikají časové ztráty vzájemným upřesňováním svých povinností vzhledem k uloženému úkolu.

Na druhé straně se osvědčilo:

— zpracovávat pracovní postupy nejen pro období plánování bojového úkolu, ale i k řešení bojových situací v průběhu boje;

— do jednotlivých pracovních postupů, které řeší specifické otázky bojové činnosti v údobích — např. ujasnění úkolů, zhodnocení situace, atd., zařazovat hlavní otázky, na které je třeba odpovědět a nespokojovat se pouze s konstatováním: „ujasnění úkolu“ nebo „zhodnocení situace“. Obsah těchto činností není v řádu Vševojsk-1-1 uveden a pokud tento obsah mají velitelé pluku (NŠ) zachycen z vlast-

ní praxe, pak opět ztrácí čas jejich vyhledáváním v různých papírech nebo poznámkových sešitech;

— u jednotlivých funkcionářů štábu pluku rozepisovat hlavní úkoly (opatření), které mají řešit v daném časovém okamžiku a nespokojovat se pouze... řeší otázky technického zabezpečení ...“;

— všichni funkcionáři, kteří se podílejí na přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele, musí mít zachyceny pracovní postupy ve svých pracovních sešitech („chytré sešity“) a dle nich organizovat a řídit nejen svoji práci, ale i práci podřízených.

Rovněž se ukázalo, že práci štábu lze urychlit přípravnými formalizovanými dokumenty a zavedením linkového dispečinku do štábu. Tim odstraníme časové ztráty při svolávání příslušníků štábu k veliteli nebo NŠ a při různých informačních pochůzkách.

Metodiky práce pro všechny způsoby boje nelze předem zpracovat. Nelze dát také **trvalou a neměnnou šablonu** pro práci velitele a jeho štáb, zpracované metodiky pro hlavní fáze bojové činnosti je nutné **tvůrčím způsobem přizpůsobovat** jednotlivým bojovým situacím.

V uvedených metodikách jsem rozpracoval získané zkušenosti s přihlédnutím k rozdělení funkčních povinností příslušníků štábu pluku dle návrhu předpisu „Polní služba štábů“. Možné varianty vycházejí z určitých předpokladů na základě vytvořené situace. Časové údaje v **příloze 1** jsou průměrné ze zjištěných měření, v dalších přílohách jsou vyvozeny z bojových možností vlastních i nepřátelských jednotek.

METODIKA PRÁCE VELITELE A ŠTÁBU PLUKU PŘI PŘÍPRAVĚ A PŘIJETÍ ROZHODNUTÍ

(varianta, kdy je pluku vydán nový úkol po předellém přerušení bojové činnosti)

[illegible]

Rekognoskace, upřesnění úkolu a organizace součinnosti probíhá před čarou zasazení.

Poznámky:

¹⁾ Při vybavení štábu linkovým dispečinkem odpadá svolání štábu, každý funkcionář pracuje na svém pracovišti a velitel (NŠ) seznamuje s úkolem a řídí ostatní práce při přípravě rozhodnutí pomocí tohoto přístroje. ZT a ZVT jsou povoláni z TVS ihned, jakmile velitel pluku byl vyrozuměn, že z VS svazku vyjíždí směrový důstojník s úkolem.

^{b)} Nejsou-li přítomni na VS pluku, pak toto nařízení dává písemně velitelům praporů na formalizovaném dokumentu.

*²) Nejsou-li přítomni na VS pluku, pak toto nařízení dává písemně velitelům praporů na formalizovaném dokumentu.

METODIKA PRÁCE ŠTÁBU PLUKU PO NEPŘÁTELSKÉM JADERNÉM ÚDERU

Č = doba jaderného úderu.

Čas	Velitel	NŠ	ZNŠ	PNŠ	ZD	CHN	ZN	SN	ZVT	ZT	ND (vel. PDS)
Č + 10	Přebírá zprávu o JÚ a zakresluje si ji do své pracovní mapy.	Nafidí svolání příslušníků štábu. Zakresluje si zprávu o JÚ do své pracovní mapy.	Navazuje spojení a zjišťují, která jednotka byla napadena, případně rozsah napadení.		Upřesňuje zprávu o nepříteli v blízkosti (na směru) JÚ. Dostaví se k NŠ do jeho přístěnku.	Zjišťuje od plukovní VŘHŠ místo, druh výbuchu a ráži JÚ. Vyhodnocuje účinky světelného záření a tlakové vlny.	Zakresluje si zprávu o JÚ do svých pracovních map. Uvádí do bojové pohotovosti předurčené jednotky do ZUO dle podřízenosti.				
Č + 10 až Č + 15 až 20	Vydá pokyny NŠ pro vyhodnocení vzniklé situace. Na základě docházejících zpráv (dílčích závěrů) si sám hodnotí situaci.	Shromáždí štáb. Řídí vyhodnocení situace, připravuje si návrh pro opatření k obnově bojové pohotovosti a bojové sestavy k splnění úkolu. (Přehrazení mezer v sestavě jednotek, vyřídění nebo vyvedení jednotek z radioaktivní stopy.)	Připraví návrh na organizaci zachráněných prací v prostoru JÚ.	Zjišťuje situaci u sousedů.	Vyhodnotí možnou činnost nepřítelů, směřující k využití JÚ.	Vyhodnocuje účinky pronikavé radiace a radioaktivního zamoření epizentra JÚ (u poz. výbuchu, směr a velikost radioaktivní stopy). Spolu s NŠ vyhodnocují předběh davy osázení u všech jednotek, které se nacházejí v dosahu pronikavé radiace a radioaktivní stopy. Do Č + 15 předá parametry JÚ štábu dříve.	Zhodnotí terén a pravděpodobné ztráty vlastních jednotek účinkem tlakové vlny a ožerem.	Připraví si návrh po odbornosti k likvidaci následků JÚ.		HL: Podílí se na zhodnocení bojových schopností zasažených jednotek spolu s NŠ a CHN	
Č + 15 až Č + 23 až 28	Přijímá návrhy (dle potřeby) na opatření: 1. K pokračování plnění uloženého úkolu a obnově bojové pohotovosti jednotek. 2. K odstranění následků po JÚ.	Přednese návrh k pokračování plnění uloženého úkolu se závěry k bojovým schopnostem jednotek. Zahnuje závěry ZD, CHN, HL.	Navrhne opatření na organizaci zachráněných prací. Po schválení vydá rozkaz vševojenské jednotce (základní jádro ZUO) k soustředění do stanoveného prostoru.	Spolupracuje dle potřeby buď s NŠ nebo ZNŠ.	Upřesňují si zprávy po své odbornosti a jsou připraveni na vyzvání odpovídat na otázky velitele nebo NŠ. Zakreslí zamořený prostor po pozemním JÚ do pracovní mapy velitele a NŠ.	V útoku navrhne uvolnění nejdíl. komunikací, použití žz, způsobů hašení požárů. V obraně obnoví obranné postavení, zabezpečení dobytých čar a objektů. Za přesunu: zabezpečení průjezdnosti komunikací a vyhlídání oběť.	V útoku navrhne opatření k obnově narušeného spojení a po schválení NŠ je ihned realizuje.	Navrhne opatření k obnově jednotek technikou, způsobem a místa odvodu poškozené techniky.	Navrhne doplnění jednotek (obměnu) materiálem. HL: navrhne zdravotnická opatření.	Navrhne použití dělostřelecké a přehrazení vzniklé mezer, tj. palby a manévru dělostřelečtvm.	
Vydají signál vyčleněným jednotkám do ZUO dle své odbornosti po soustředění do stanoveného prostoru. Při pozemním JÚ zakreslí zamořený prostor do svých pracovních map.											
Č + 28 až Č + 33	Vydá rozhodnutí.	Sleduje velitele.	Zachycuje rozkazy pro nezasazené jednotky.	Zachycuje rozhodnutí do mapy NŠ.	Zachycují rozhodnutí velitele pluku do svých pracovních map. SN zařadí zachycení rozhodnutí na magnetofonový pásek.						
Od Č + 34	Hlásí veliteli divize své rozhodnutí.	Řídí práci štábu při realizaci rozhodnutí velitele.	Vydá rozkazy nezasazeným jednotkám, k pokračování plnění uloženého úkolu.	Dle mapy NŠ vydá rozkazy veliteli ZUO. ¹⁾	Předává úkoly pečlivě a jednotkám pro průzkum.	Dle potřeby organizuje přípravu k hygienické očištění osob a dezaktivaci techniky. Řídí chem. a radioaktivní průzkum.	ZN: Aktivuje dle potřeby opatření proti požární ochraně a k obnově komunikací.	Vyčlení spoj, prostředky pro spojení ZUO-štáb pluku.	Organizuje uvolnění komunikací, odsun a opravy poškozené techniky.	Organizuje přísun a doplnění jednotek materiálem.	Provádí děl. podporu útoku (obranu) s důrazem na přehrazení mezer v sestavě vlastních jednotek.
— HL: Organizuje pomoc raněným a zasaženým, jejich soustředění, poskytuje první lékařskou pomoc související se záchranou života a organizuje odsun raněných na zdravotnické stopy.											

¹⁾ Velitelem ZUO je velitel vševojenské jednotky. ZV pluku (příslušník štábu pluku) pomáhají veliteli ZUO při likvidaci následků po jaderném úderu.

METODIKA PRÁCE ŠTÁBU PLUKU PŘI PŘÍPRAVĚ ROZHODNUTÍ K ODRAŽENÍ NEPŘÁTELSKÉ PROTITIZEČE

(varianta, kdy přípravy k protitizě jsou zjištěny průzkumnými orgány a prostředky praporu; protitizě bude odražena částí síl pluku, hlavní síly pokračují v plnění úkolů)

Č = doba obdržení zprávy o přípravě protitizě.

Poř. čís.	Opatření	Velitel	NŠ	ZNŠ	PNS	ZD	SN	ZN	CHN	ZVT	ZT	ND (vel. PDS)
1	Zjištění příprav k protitizě. do Č+5	Od velitele praporu přebírá zprávu o přesunu nepřítelů na CZ k protitizě. Na základě přijaté zprávy vydává úkol veliteli praporu: zjistit CZ, pravděpodobný směr a sílu nepřítelů a rozhodným postupem celého praporu získat výhodné terénní podmínky k odražení protitizě s důrazem na maximální rozptýlení bojové sestavy. Vydá pokyny PNS, který s ním je v OT, aby svolal příslušníky štábu.)			Zakresluje veliteli do jeho mapy získané zprávy o nepříteli. Svolává příslušníky štábu a pak přebírá obsluhu rádiové sítě velitele pluku a vyžaduje hlášení ostatních praporů.							
2	Příprava rozhodnutí velitele. Č+5 až Č+15	Informuje příslušníky štábu o vzniklé situaci. Vydá pokyny k přípravě rozhodnutí a kterými jednotkami chce odrazit nepřátelskou protitizě. Hodnotí situaci, vyslechá dle potřeby návrhy příslušníků štábu, ihned tyto návrhy upřesňuje a schvaluje. Jejich počet závisí též na čase, který má k dispozici.	Přednese návrh na: - uskupení boj. sestavy k odražení protitizě - možný poměr sil - způsob vedení a spojení.	Předá zprávu veliteli svazku, žádá situaci sousedů. Seznámí se s situací sousedů.	Seznámí a bojovou situací ostatních praporů.	Návrh veliteli: - pravděpodob. síly a prostředky nepřítelů přesunující se k protitizě, možné zátahy JZ - možnou jeho CZ. Dá NS podklady do poměru sil.	Návrh NS: - způsob spojení se skupinou ZV (ZNS)	Návrhne: - způsob manévru zátažasy a to buď z pluku nebo POZ.	Návrh: - chem. a rad. situace prostoru, kde budí protitizě odražena - možný cíl napadení ZHN nepřítel-lem.	Návrh: - způsob odsunu poškozené techniky a místo SPV - zesílení praporu odražením cíle protitizě - DVS - kdo půjde do skupiny ZV*)	HL: - místa rozvnutí zdrav. etap a způsob odsunu raněných.	Návrh: - způsob děl. podpory při odražení protitizě - zda je nutný manévra do nových pal. post. - způsob vyžádání paleb a jejich fyz. ní, - u r. sp: za- sení a úkoly PTZ - kdo půjde do skupiny ZV*)
3	Vydání rozhodnutí. Č+15 až 20	Vydá rozhodnutí	Zakresluje do své mapy.	Zakresluje do prac. mapy ZV	Zachycuje do formalizovaného dokumentu.	Zakreslují (zapisují) do svých pracovních map. SN: vylčení jednoho svého podřízeného k zachycení rozhodnutí na magnetofonový pásek.						
4	Doručení rozhodnutí jednotkám. Č+20 až 25	Předává úkoly (spolu s PNS) ve své rádiové síti jednotkám určeným odrazit protitizě.	Hlásí rozhodnutí veliteli svazku.	Odjíždí se ZV*)	S velitelem v jeho OT.	Vydávají nařízení (úkoly) po své odbornosti přímo podřízeným jednotkám k zabezpečení odražení protitizě.						

*) Není-li ZT, ZVT přitom na VS pluku, pak jsou NS (PNS) pojitkem informování o vzniklé situaci a jejich návrhy jsou dodatečně realizovány po rozhodnutí velitele pluku.

*) Skupina ZV (ZNŠ), ZNS, příslušník dělostřelectva, důstojník z technické skupiny pluku: řídí boj při odražení protitizě s důrazem na vzájemnou součinnost jednotek, které si navzájem ne- jsou podřízeny a zkrácení doby pro vyžadování dělostřeleckých paleb. Celkem skupina: 2 OT + 1 OT s částí mužů s tarasnicí a ochranné a spojka na motocyklu.

Zpráva o přípravě k protitizě nepřítelů bude zpravidla zjišťovat BPrZ praporů, proto ji od velitele praporu bude přebírat velitel pluku ve své rádiové síti. Protitizě nepřítelů bude zpravidla směřovat do boku naší útočné sestavy a bude jeho snahou tyto přípravy i vlastní přesun na CZ co nejdříve utáhnout. PrZ pluku působí na hlavním směru útoku pluku před jeho bojovou sestavou až do vzdálenosti 50 km, proto odhalení příprav tímto orgánem nebude tak častým zjevem, i když tuto možnost nelze vyloučit. Budou-li přípravy k protitizě zjištěny u souseda, pak zprávu obdrží velitel pluku od velitele svazku nebo ZD od zpravodajského oddělení svazku. Toto ovlivnění 1. část metodiky práce.

BPrZ praporu působí od bojové sestavy praporu do vzdálenosti 10 km. Při průměrné rychlosti nepřátelských pochodových proudů 20–30 km/hod. urazí 10 km za 20–30 minut + čas na rozví- nutí a upřesnění úkolů na CZ k protitizě, celkem 35–45 minut. K tomuto času musí být přijmuta opatření od pluku až po tank (OT) k odražení protitizě nepřítelů.

VZDUŠNÝ PRŮZKUM

na armádě a divizi

Podplukovník Miloslav K a c l

Vzdušný průzkum vzhledem ke svým vlastnostem, tj. schopnosti získávat zprávy z velkého prostoru, velké hloubky a v poměrně krátké době, vyžaduje přímé řízení a využívání zájmovým štábem, v jehož prospěch plní úkoly. Jakékoliv zdržování mezistupní, a to jak v procesu vydávání úkolů, tak i předávání výsledků, znamená opomíjet výhody vzdušného průzkumu.

Vzdušný průzkum neplní úkoly samostatně a nezávisle na ostatních družích průzkumu. I v současné době je jeho použití plánováno komplexně s využitím všech sil a prostředků průzkumu. Systém komplexního plánování je však založen především na poměrně zdlouhavých součinnostních vztazích.

Pružností komplexního řízení všech sil a prostředků průzkumu a tím i jejich neefektivnějšího využití lze dosáhnout jenom tehdy, bude-li svaz (svazek) mít možnost vydávat úkoly pro vzdušný průzkum a využívat jeho výsledků. Rozsah zabezpečení svazu (svazku) vzdušným průzkumem je dán objekty, které bude svaz (svazek) průzkumem zjišťovat nebo sledovat a rozdělením těchto objektů jednotlivým silám a prostředkům průzkumu.

Na stupni armády, při zachování zásady, že u důležitých objektů je nutné počítat i s několika druhy průzkumu, z celkového počtu 28–32 sledovaných objektů bude vzdušný průzkum zjišťovat:

— oddíl řízených střel SERGEANT	5–6 vzlety
— VS armádního sboru	3–4 vzlety
— druhý sled armádního sboru	4–5 vzlety
— baterie protiletadlových řízených střel HAWK	3–4 vzlety
— letiště vojskového a taktického letectva	2–3 vzlety.

Kromě toho bude vzdušný průzkum plnit další úkoly, jako zabezpečení výsadku, průzkum terénu, zjišťování výsledků vlastních úderů; to si vyžádá dalších 5–6 vzletů.

Pro potřebu armády je tedy nutné **denně počítat s 23–30 vzlety průzkumných letounů**, což **při průměrném úsilí 2 vzletů** představuje prakticky **hodnotu jedné letky**.

Na stupni divize, z celkového počtu 22–24 objektů nepřítel je nutné vzdušným průzkumem zjišťovat a sledovat:

— oddíl HONEST JOHN	2–3 vzlety
— VS divize	1–2 vzlety
— druhé sledy brigád	1–2 vzlety
— druhý sled divize	2–3 vzlety.

Operační umění a taktika

K zabezpečení divize je třeba nejméně 6–10 vzletů denně, u 3–4 divizí v prvním sledu armády 18–40 vzletů průzkumných letounů — v průměru tedy opět hodnotu asi 1 letky při úsilí 2–3 vzletů na 1 letoun (osádku) denně.

Z hlediska organizace i materiálně technického zabezpečení není vhodné vyčleňovat každé divizi 3–4 letouny, ale soustředit se v letce, která v rámci průzkumného leteckého útvaru zabezpečuje armádu. Divize nedostane přidělené letouny, ale vzlety podle zásad, které dále uvedu.

Takto vytvořený průzkumný letecký pluk bude mít jednu letku armádních a jednu letku divizních průzkumných letounů. Výzbroj útvaru by měla odpovídat soudobým průzkumným letounům pro taktický vzdušný průzkum a měla by zabezpečit činnost nejméně do hloubky, v níž jsou objekty průzkumu.

Možnosti vzdušného průzkumu

Základním předpokladem uplatnění správných zásad organizace, plánování a použití průzkumného letectva je především zvládnutí základních taktických možností průzkumného leteckého pluku. Tyto možnosti se posuzují zejména z hlediska doletu, bojového úsilí, velikosti prostoru k průzkumu, možnosti fotografování a zpracování leteckých snímků vlastními prostředky, velikosti prostoru nebo počtu objektů, které je schopna průzkumná osádka při jednom letu prozkoumat, možnosti předávání zpráv z hloubky území nepříteli rádiem za letu, doby průzkumu a možné odvetné činnosti nepřátelské PVO.

Taktický dolet je závislý na použitém typu letounu, výšce a režimu letu, způsobu bojové činnosti a charakteru úkolu. V průměru lze počítat, že letouny MiG-15 bis R mohou působit v malých až středních výškách do hloubky 200 až 250 km od letiště a letouny L-29 (L-29 R) do hloubky 200–220 km od letiště.

Bojové úsilí průzkumného leteckého pluku se stanoví na celou dobu operace nebo na určité období, přičemž v jednotlivých dnech operace je možné počítat s úsilím za 24 hodin pro 1 osádku:

— normální	1–1½ vzletu
— zvýšené	2–2½ vzletu
— maximální	3–4 vzlety.

Celkový počet vzletů průzkumného leteckého pluku (letky) na každý den je dán vynásobením počtu osádek u pluku (letky) úsilím. Celkové úsilí na operaci je zpravidla závislé na možnostech zabezpečení pohonnými hmotami, a proto je určuje štáb letecké armády. Bojové úsilí není rovnoměrné po celou dobu operace, ale určuje se v závislosti na předpokládané intenzitě bojové činnosti, např. na první dva dny operace maximální, na období operační přestávky normální.

Velikost prostoru průzkumu je závislá na množství typických objektů a na velikosti prostoru, který je schopna osádka při jednom vzletu prozkoumat. Ve dne jsou to v průměru 2–3 objekty, v noci 1 objekt. Jako objekt průzkumu ve dne lze počítat 40–50 km komunikací nebo prostor o velikosti 50–80 km², v závislosti na charakteru terénu. Přitom je nutné počítat s tím, že v noci nelze objekty vyhledávat a určení prostoru nebo objektu průzkumu musí být přesnější než ve dne. Možnost průzkumu v noci je rovněž omezena počtem osvětlovacích nebo zábleskových pum, které mohou být zavěšeny na průzkumném letounu. Jeden letoun s použitím 4–6 zábleskových pum může zfoto-

vít letecké snímky prostoru 8—12 km² a s použitím 4—6 osvětlovacích pum může prozkoumat zrakem prostor 4—5×1,5—2 km. Při vzdušném fotografování ve dne může letoun Mig 15 bis R (L-29 R) fotografovat prostor do 36 km² v měřítku 1 : 5000 a až 85 km² v měřítku 1 : 8000.

Plánování vzdušného průzkumu

Při plánování vzdušného průzkumu vychází zpravodajské oddělení armády ze zpravodajské směrnice frontu, ve které se zpravidla uvádí:

- vyčleněné bojové úsilí na celou operaci nebo jednotlivá období (dny),
- organizace a provedení prvního hromadného vzletu průzkumného letectva v rámci frontového letectva,
- letiště, ze kterých průzkumný letecký pluk bude působit při zahájení operace a v jejím průběhu,
- způsob bojového zabezpečení a využití bojové činnosti vlastního letectva,
- speciální a materiální zabezpečení.

Bude-li k zabezpečení spojení s plukem a letouny ve vzduchu vysílána na štáb armády styčná skupina od průzkumného leteckého pluku, uvádí se ve zpravodajské směrnici i doba, kdy se styčná skupina se spojovacími prostředky hlásí na štábu armády.

Po obdržení nařízení ujasňuje si zpravodajský náčelník možnosti průzkumného leteckého pluku, ze kterých vychází při plánování průzkumu. O možnostech uvažuje jak při zahájení operace, tak i v jednotlivých obdobích jejího vedení. Rozhodující přitom je dosah vzdušného průzkumu a počet vzletů. Z těchto dvou faktorů vycházejí zásadní úvahy o použití průzkumného letectva. Dále si ujasní situaci nepřátelské PVO, a to jak co do množství, tak i co do kvality jednotlivých prostředků v celkovém systému.

Při konkretizaci úkolů a jejich vydávání jednotlivým orgánům průzkumu je nutné uvažovat (kromě uvedených podmínek při použití vzdušného průzkumu) i o předpokládané době průzkumu, neboť průzkumné letectvo má podstatně rozdílné možnosti ve dne a v noci.

Odpovídají-li možnosti průzkumného letectva podmínkám průzkumu (vzdálenost, PVO, doba) určeného objektu, závisí rozhodnutí použití průzkumného letectva na zhodnocení vhodnosti a účelnosti přidělení tohoto objektu vzdušnému průzkumu vzhledem k jeho takticko-technickým vlastnostem. Z hlediska takticko-technických vlastností průzkumného letectva je výhodné je používat především k průzkumu pohyblivých cílů, které se náhle objevily a u kterých je velmi krátká doba mezi zjištěním a potřebou jejich ničení (např. raketové prostředky), nebo které by vzhledem ke své rozloze vyžadovaly velké množství jiných průzkumných prostředků.

Na základě tohoto zhodnocení se určují objekty, k jejichž průzkumu bude určeno průzkumné letectvo. Při kalkulaci potřebného množství vzletů na jednotlivé objekty se vychází z uvedených možností průzkumu. Podobně jako u ostatních prostředků průzkumu, i u průzkumného letectva je nutné ponechat část sil v záloze ve formě určitého počtu průzkumných vzletů. Podle období operace a podkladů pro plánování průzkumných úkolů, záloha se pohybuje od 20 do 50 % celkového úsilí.

Svazky jsou zabezpečovány vzdušným průzkumem přidělovanými vzlety z úsilí průzkumného leteckého pluku operačně podřízeného armádě. Náčelník zpravodajského oddělení armády určí, jakým úsilím a v které době (dnech) operace bude ten nebo onen svazek zabezpečován. Hloubka úkolů vzdušného průzkumu pro potřebu divize, popřípadě i opravování dělostřelecké palby, je poměrně malá, takže přidělování průzkumných vzletů zpravidla nebude omezo-
váno doletem, ale pouze množstvím vzletů, které jsou celkově k dispozici. Při přidělování vzletů jednotlivým svazkům je nutné vycházet z úkolů, počtu a druhu palebných prostředků, přidělené jaderné munice a z možností zabezpečení plnění průzkumu a opravování palby vlastními organickými prostředky svazku, např. vrtulníky vrtulníkové jednotky.

Ujasnění a vyřešení všech těchto otázek je podkladem pro zpracování úkolů vzdušného průzkumu v plánu průzkumu armády.

Plán průzkumu armády, z hlediska použití průzkumného letectva, obsahuje:

a) **graficky**

— dosah vzdušného průzkumu na jednotlivé dny operace podle plánova-
ného letištního manévru,

— hlavní směry nebo prostory činnosti průzkumného letectva vzhledem
k situaci nepřátelské PVO v pásmu armády a plánovaným opatřením armády
a frontu k ničení a rušení PVO,

— objekty, které jsou určeny průzkumnému letectvu,

— prostory vzdušného fotografování,

— rozmístění průzkumného leteckého pluku a plánovaný manévr;

b) **textově (v tabulkách)**

— hlavní úkoly vzdušného průzkumu,

— přehled sil a prostředků vzdušného průzkumu, jejich bojové možnosti
a úsilí na jednotlivé dny operace, vyčleněný počet vzletů na jednotlivé úkoly,

— záloha průzkumných vzletů,

— zabezpečení bojové činnosti průzkumného letectva,

— přidělení průzkumných vzletů jednotlivým svazkům.

Vzdušný průzkum u vševojskové armády plánují důstojníci vzdušného prů-
zkumu, začlenění ve zpravodajském oddělení armády.

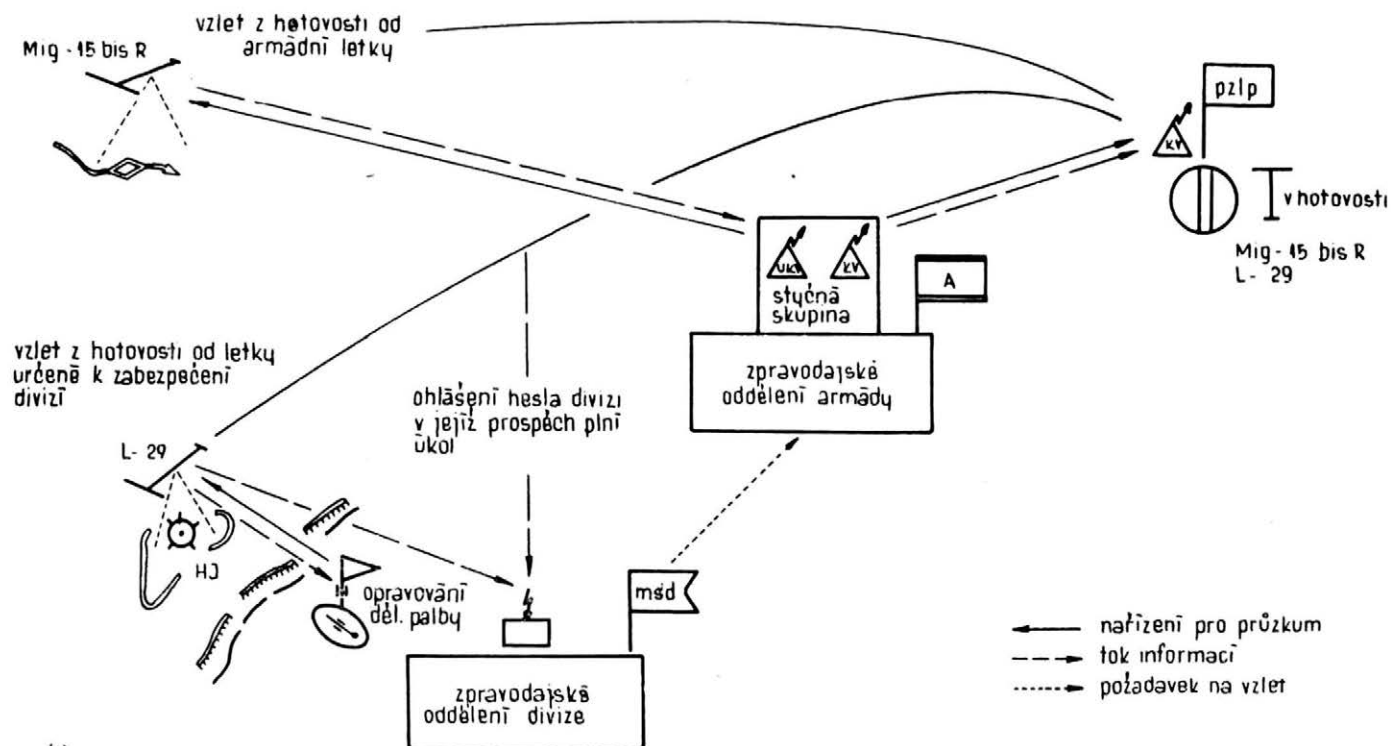
Štáb svazku plánuje vzdušný průzkum na základě bojového nařízení pro
průzkum, ve kterém se určuje počet přidělených vzletů průzkumného letectva.
Postup při plánování je obdobný jako na stupni armády s tím rozdílem, že
v plánu průzkumu svazku se uvádějí graficky hlavně objekty, na které je
vzdušný průzkum plánován a v tabulkách (textově) pouze rozdělení vyčleně-
ných vzletů na jednotlivé objekty a kromě toho údaje nutné pro spojení s vy-
zvanými letouny (frekvence, volací znaky a hesla pro rozpoznávání).

Řízení vzdušného průzkumu

Všeobecné zásady a podmínky řízení vzdušného průzkumu jsou prakticky
jako u ostatních druhů průzkumu. Řízení se realizuje základními bojovými
nařízeními pro vzdušný průzkum, vydávanými průzkumnému leteckému pluku
na základě plánu zpravodajského zabezpečení, dále krátkými nařízeními pro
jednotlivé úkoly, výzvami letounů a případným vydáváním úkolů průzkumným
osádkám přímo za letu.

ŘÍZENÍ VZDUŠNĚHO PRŮZKUMU

PŘÍLOHA 1

Vzdušný průzkum na armádě a divizi

Vzhledem k vlastnostem průzkumného letectva je výhodné používat je především k doplňkovému průzkumu cílů, k určení nebo upřesnění souřadnic. Proto většina úkolů bude ve formě krátkých bojových nařízení pro každý úkol nebo vzlet zvlášť. Vzhledem k tomu, že obsahově jsou úkoly vzdušného průzkumu zpravidla určeny základními bojovými nařízeními na jednotlivé dny operace, bezprostředními výzvami letounů z hotovosti se pouze časově a prostorově upřesňují.

Nejrychlejší způsob vydání úkolu osádce je výzva letounu z hotovosti krátkým bojovým nařízením, předaným v rádiovém směru výzvy štábu průzkumného leteckého pluku signálními tabulkami (viz **přílohu 1**). Je-li na průzkum málo času, je nutné jednoduchým signálem vyzvat osádku a po navázání spojení jí vydat úkol signální tabulkou a podle kódované mapy rádiem za letu. Vzhledem ke stručnosti takto vydávaného úkolu záleží plně na schopnostech osádky, aby dovedla během krátké doby letu k cíli rozebrat daný úkol, rozhodnout se k nejvýhodnějšímu způsobu jeho splnění, zvolit trať letu apod. Vysoká náročnost na osádku a neúplná příprava úkolu vyžaduje tohoto způsobu využívat skutečně jen v krajním, časově nezbytném případě. Snahou řídicího orgánu musí být, aby osádka v hotovosti dostala předem takové pokyny a předběžné informace, aby se mohla na předpokládané úkoly připravit alespoň všeobecně. Bude to hlavně charakter cíle (cílů) a předpokládané prostory nebo pásma činnosti.

Zvláštní případ vydání úkolu osádce může nastat v průběhu letu. Osádka, která plní méně důležitý úkol, může být určena k plnění nového důležitějšího úkolu. I tohoto způsobu se používá jen v mimořádných případech.

Značné vzdálenosti průzkumných leteckých útvarů od řídicích štábů a poměrně velká hloubka činnosti průzkumných osádek vyžaduje velmi dobré a trvalé rádiové spojení, které je v tomto případě spojením základním. Zpravodajské oddělení armády má spojení

- s průzkumným leteckým útwarem v rádiovém směru výzvy (KV), na kterém se vyzývají letouny z pohotovosti, předávají bojová nařízení nebo přijímají hlášení útvaru,

- v síti velení vzdušnému průzkumu (VKV), ve které se řídí letouny ve vzduchu a současně odposlouchávají zprávy, které vysílají osádky za letu rádiem.

Spojení zabezpečuje styčná skupina průzkumného leteckého pluku, vysílaná ke zpravodajskému oddělení armády. Má rádiovou stanici ke spojení s letouny (VKV) a stanicí KV malého dosahu, která umožní výzvu a spojení se štábem průzkumného leteckého pluku v příznivém případě, kdy jsou oba štáby (armády a pluku) poměrně blízko. K trvalému zabezpečení na rádiovém směru výzvy musí mít skupina rádiovou stanici R-118 z počtu štábu armády.

Kromě základního rádiového spojení se podle možností zřizuje se štábem průzkumného leteckého pluku i linkové (směrové) telefonní i dálkopisné spojení.

Výsledky vzdušného fotografování a dokumenty, které nelze předat rádiem nebo linkovými pojítky, doručuje štáb pluku štábu armády vrtulníkem nebo vozidlem.

Zpravodajské oddělení svazku nemá možnost vyzývat přímo letouny z letišť. Výzvu uskutečňuje formou požadavku na zpravodajské oddělení armády. Výzva osádek v hotovosti je obdobná jako při výzvě letounu pro vlastní úkoly armády. Ve výzvě se uvádí heslo, kterým se určuje svazek, v jehož prospěch je let určen.

Zpravodajské oddělení svazku po potvrzení požadavku na průzkumný let zapíná přijímač sítě vzdušného průzkumu, aby mohlo okamžitě po zjištění cíle přijmout hlášení o jeho poloze je-li nutně zjištěný cíl ničit dělostřelectvem, pak osádka, která daný cíl zjistila, současně opravuje dělostřeleckou palbu. K tomu naváže spojení s dělostřeleckým oddílem v síti součinnosti a dělostřelectvem (viz přílohu 1).

Výsledky vzdušného průzkumu zpravidla hlásí osádky přímo za letu rádiem. Výsledky vzdušného fotografování se zpracovávají po přistání fotografickou a vyhodnocovací jednotkou průzkumného leteckého útvaru. K potvrzení a upřesnění souřadnic cílů se zpravidla vyhodnocuje pouze negativní film, zpracovaný rapidním způsobem. V tom případě je možno hlásit výsledky vyhodnocení již za 15—20 minut po přistání letounu. Vyžaduje-li charakter úkolu doručení leteckých snímků štábu armády, je možno počítat, že celý proces zpracování a vyhodnocení fotoschématu o 10—20 snímcích bude trvat bez doručení 140 až 180 minut.

Boj s jadernými prostředky taktického dosahu

Podplukovník Milan Novotný

Polní řád ČSLA čl. 3 uvádí:

„Soudobý boj se vyznačuje rozhodností vysokou manévrovostí, dynamičností, rychlými a náhlými změnami situace. Bojová činnost se rozvíjí velmi rychle na široké frontě a do velké hloubky. Za těchto podmínek se **značně zvyšuje význam včasného zničení nepřátelských prostředků hromadného ničení**, boje o získání a udržení palebné převahy nad nepřítelem . . .“

V současné době vystupují tyto otázky vzhledem k reorganizaci a přezbrojení divizí USA a NSR zvláště do popředí. Počty nosičů jaderných náloží se **podstatně zvětšily**.

Jaká je nová organizace dle prozatím-
ných zpráv?

Divize NSR

u divize děl. pluk:

— oddíl HJ o 6 odpalovacích zaříze-
ních,

— oddíl 175mm K o 3 bateriích
o 4 hlavních a baterie 203,2mm H o 6 hlav-
ních (celkem 18),

u brigády děl. oddíl 155mm H o 2 ba-
teriích o 6 hlavních (celkem 36).

Divize USA

u divize:

— oddíl HJ o 4 odpalovacích zaříze-
ních,

— tři oddíly 155mm H o 3 bateriích o 6
hlavních (celkem 54),

— smíšený oddíl 155mm H o 3 bateriích
o 6 hlavních a baterie 203,2mm H o 4 hlav-
ních (celkem 22).

V počtech nejsou uvedeny praporní
prostředky DAWY CROCKETT, o jejichž
zavedení není s konečnou platností roz-
hodnuto a dále proto, že jsou umísťovány

v sestavě prvosledových praporů a tedy
ničeny (umlčovány) současně s nimi.

Všechny uvedené ráže jsou schopny
nést jadernou nálož.

Prakticky to tedy znamená **ničit u di-
vize:**

NSR — 54 hlavní a 6 OZ,

USA — 76 hlavní a 4 OZ.

Vyčíslené prostředky jsou organickou
součástí divize. Mimo to přiděluje armád-
ní sbor divizi či z rozhodnutí velitele
sboru ji podporují další prostředky typově
shodné s divizemi.

Z těchto počtů můžeme vyvodit závěr,
že **hlavním prostředkem jaderného napa-
dení u divize nepřítele je hlavně dělo-
střelectvo**, které přes menší dostřel a
nesené ekvivalenty než rakety, má na-
opak řadu výhod jako např.

— jednodušší přípravu k odpálení,

— možnosti zastrílet cíl a tím větší
přesnost,

— možnost použití i na cíle blízko
předního okraje vzhledem k přesnosti a
ekvivalentům atd.

Nebudeme ničit každý jednotlivý nosič,
nýbrž prvky, do nichž jsou tyto prostřed-
ky organizačně ucleněny tj. u hlavního
dělostřelectva baterie, u raket HJ baterie
popř. oddíly. Tyto prvky mohou být v růz-
ných situacích, např. v palebném postave-
ní, na přesunu, v prostoru soustředění
apod. Za základ dalších kalkulací berme
palebné postavení (včetně ostatních prvků
jako střelecká ústředna, technické posta-
vení, stanoviště vozidel a jiné), které bude
hlavním předmětem našeho zájmu.

Podíváme-li se z tohoto hlediska na po-
čet cílů, pak u divize je nutné ničit prů-
měrně:

NSR:	bat. 155mm	bat. 203mm	bat. 175mm	odd. (bat) HJ
organické	6	1	3	1 (3)
posilové či				
podpůrné	2	1	—	—

Celkem 13 baterií hlavních a 1 raketový oddíl (3 baterie).

USA:	bat. 155mm	bat. 203mm	bat. 175mm	odd. (bat) HJ
organické	12	1	—	1 (2)
posilové a				
podpůrné	3	3	—	0,5—1 (1—3)

Celkem 19 baterií hlavních a 1—2 raketové oddíly (3—5 baterií).

Mimo to patří k těmto prostředkům další prvky jako pozemní pozorovatelný (až 50), radiolokátory (kolem 10), muniční sklady (oddíl 5, divize 2), popř. letiště děl. průzkumného letce divize (1–2) a děl. průzkumných vrtulníků (5–10).

Z těchto prvků vynecháme pozorovatelný (těžko poznáme, která patří uvedeným oddílům a mimo to je umlčujeme v celkovém systému umlčení živé síly a palebných prostředků na předním okraji), radiolokátory (jsou-li na výhledu umlčujeme je v systému umlčení živé síly a palebných prostředků, jsou-li v palebném postavení, pak současně s ničeným prvkem).

V rámci nepřátelské divize je tedy nutné palebně působit v průměru na

- 16 dělostřeleckých baterií,
- 1,5 oddílu HJ (3–4 baterie),
- 5 oddílových skladů munice,
- 2 divizní sklady munice,

— 9 letišť děl. průzkumného letce divize a přistávacích ploch děl. průzkumných vrtulníků.

Aby byla činnost divize ochromena, je nutné zničit 50 % uvedených prostředků. Přibližně stejný počet jsou též schopny zjistit naše průzkumné prostředky v divizi. Je tedy nutné palebně působit na

— 8 děl. baterií (rozměry celek do 500×500, vzdálenost od před. okraje 155mm 3–6 km, 203mm 4–8 km, 175mm 6–10 km),

— 1 oddíl HJ či 2 baterie (rozměry odd. 2,5×1, častěji rozptýleně po prvních, vzdálenost od před. okraje 8–12 km),

— 2 oddílové sklady munice (bodový cíl, za palebným postavením),

— 1 divizní sklad munice (rozměry 500×500, vzdálenost od před. okraje 25 km),

— 5 letišť a přistávacích ploch vrtulníků (rozměry 200×200, umístěny v prostorech vlastních jednotek a útvarů).

Jaké prostředky můžeme použít k boji se ZHN?

Plní řád čl. 32 uvádí:

Úspěch v soudobém boji není myslitelný bez včasného a spolehlivého zničení a umlčení nepřátelských prostředků jaderného napadení. Tyto prostředky se musí ničit okamžitě po jejich zjištění údery ra-

ketového vojska, letectva, palbou dělostřelectva, tanků a jiných palebných prostředků, rozhodnou činností útočících vojsk i taktickými vzdušnými výsadky a zvlášť k tomu vyčleněnými oddády.

Rozeberme možnosti jednotlivých pro-

Možný účinek na jednotlivé druhy cílů v %

Druhy cílů (požadovaný ukazatel účinku)	3 kt		10 kt		20 kt		
	nekr. ž. s.	ž. s. v zák.	nekr. ž. s.	ž. s. v zák.	nekr. ž. s.	ž. s. v zák.	
děl. baterie (P = 90%)	99	79	100	94	100	100	D < 15 km
	85	53	96	75	100	87	D > 15 km
oddíl HJ (So = 80%)	52	23	80	40	94	55	D = 20 km
odp. zařízení HJ (P = 90 %)	93	70	100	86	100	95	D = 20 km
sklad munice odd. (P = 90 %)	99		100		100		D < 15 km
	85		96		100		D > 15 km
sklad munice div. (P = 90 %)	94		100		100		D = 30 km
letišť (přist. pl.) (P = 70 %)	95		100		100		D < 15 km
	100		100		100		D > 15 km

středků za předpokladu, že se nedopustíme žádného zkreslení budeme-li uvažovat, že s jednou divizí nepřítele bojuje zhruba jedna naše divize.

a) Raketové vojsko

Může ničit jadernými (popř. chemickými) údery všechny druhy cílů. Podívejme se však na efektivnost úderu. Při výpočtu vycházejme z předpokladu, že naším cílem je zničit u děl, baterie a oddílů HJ nekrytou živou sílu, popř. živou sílu v zákopech (rakety jsou přitom ničeny též), u skladů munice vozidla k její dopravě, u letišť a přistávacích ploch letadla (vrtulníky).

Vzhledem k požadovanému účinku je při uvedených možných dálkách střelby neefektivní použití na letiště, sklady munice, nekryté baterie a OZ HJ (mimo 3 kt).

Přihlédneme-li dále i k počtu přidělovaných jaderných náloží divizi (kalkulačně 3–5 na 2 dny) vidíme, že divize pravděpodobně ani nebude schopna použít více jaderných náloží než 2–3 na ZHN nepřátelské divize. Jako cíle připadají tedy pro jaderné nálože v úvahu: oddíl (bate-

— Odpalovací zařízení HJ: D=15 km, počítáno pro zničení OZ:

100mm K:	0,44 pp
122mm K:	0,36 pp
152mm H:	0,37 pp

— Sklad munice oddílu: D=12 km, počítáme pro ničení nekryté živé síly a automobilů:

100mm K:	0,34 pp
122mm K:	0,22 pp
152mm H:	0,23 pp

— Sklad munice divize mimo dostřel.

— Letiště (přistávací plochy): D=12, počítáno pro umlčení nekryté živé síly a tím i letadel (vrtulníků):

100mm K:	0,11 pp
122mm K:	0,07 pp
152mm H:	0,08 pp

[Celkově k výpočtům: čím menší dálka střelby, tím menší spotřeba a obráceně].

Podíváme-li se nyní na uvedené spotřeby z hlediska možné normy pro divizi na dva dny boje, asi 0,8–1,0 pp a vycházíme-li z předpokladu, že divize má 3 oddíly uvedené ráže (dva oddíly posilové, jeden vlastní), pak bude schopna v průměru ničit:

	odd. 100mm K	odd. 122mm K	odd. 152mm H
	2 děl. bat. nekr.	2 děl. bat. nekr.	2 děl. bat. nekr.
nebo	1 děl. bat. kr.	1 děl. bat. kr.	1 děl. bat. kr.
nebo	2 OZ HJ	2–3 OZ HJ	2–3 OZ HJ
nebo	2–3 odd. SM	4 odd. SM	4 odd. SM
nebo	8 letišť	13 letišť	11 letišť

rie) HJ, krytá děl. baterie a vzhledem k umístění i divizní sklad munice.

K vyřazení 25–30 % nekrytých osob chráněných maskami můžeme použít chemické rakety, u nichž bude spotřeba na oddíl HJ 2–3 ks (dle dálky střelby).

b) Dělostřelectvo

Pro boj s jadernými prostředky nepřítele můžeme využít ráží, které bývají pod přímým velením velitele divize, tj. 100mm K, 122mm K a 152mm H.

Jaké budou spotřeby na jednotlivé cíle: [Počítáno pro oddíl o 18 hlavních]

— Dělostřelecké baterie: D=12 km, počítáno pro zničení krytých či nekrytých rozmístěných baterie:

100mm K:	0,92 pp	0,46 pp
122mm K:	0,84 pp	0,42 pp
152mm H:	0,90 pp	0,45 pp

c) Letectvo

Všeobecně bývá vyčleňováno až 70 % vzletů k ničení ZHN nepřítele (v rámci frontu). Má-li velitel armády přiděleny 2 plukovní vzlety na den, ponechá pravděpodobně jeden plukovní vzlet pro svoji potřebu a jeden plukovní vzlet použije ve prospěch divizi, tedy na divizi asi vzlet jedné letky (12 letadel). Počítáme-li s normou na baterii HJ (děl. baterii) 4–6 letounů s použitím raket a kanónů, pak vidíme, že za dva dny boje (nebyly-li by použity i k plnění jiných úkolů) mohou zničit 4–6 cílů, spíše i při plnění jiných úkolů 2–3 cíle. Při použití leteckých pum budou tato čísla ještě menší tj. 1–2 cíle dle použitého typu letadel. Použití leteckých jaderných pum proti taktickým jaderným prostředkům nepřítele nebude časté.

Taktéž otázka času zde bude hrát svou roli. Uvážíme-li, že nálet z pohotovosti č. 1

či 2 může být skutečně za normálních podmínek zhruba za 15–25', za ztížených povětrnostních podmínek o 15–40' více, vidíme, že i k této otázce bude nutné přihlídnout.

Hlavní cíle pro letectvo (s klasickými prostředky) budou tedy oddíl (baterie) HJ, dělostřelecké baterie a divizní sklad munice.

d) Palba tanků

Bude buď součástí normální bojové činnosti nebo mohou být tanky zvlášť vyčleněny ke střelbě ze zakrytých palebných postavení, což je úkol složitý a časově náročný.

Přípravu a řízení palby tankových jednotek uskutečňují dělostřelečtí velitelé společně s veliteli tankových jednotek. Dělostřelečtí velitelé jsou povinni organizovat topografické připojení nebo alespoň kontrolu (při zrychlených způsobech), povětrnostní zabezpečení, kontrolu balistické přípravy a výpočtu prvků, určit způsob řízení palby. Velitelé tankových jednotek organizují pak vlastní práci v palebném postavení.

Palebný úkol určujeme s ohledem na palebné možnosti, závislé v tomto případě zvlášť na množství střeliva, které je k dispozici, a které je nutné dovést zvlášť pro tento úkol do palebného postavení (asi 8 PV3S k ničení děl. baterie).

Kalkulačně počítáme na jednu děl. baterii 1 tankovou rotu (do dálky 10 km), 2–3 tankové roty (nad 10 km).

Organizace palby co do času i náročnosti je složitá. Použití tanků ze zakrytých palebných postavení k ničení prostředků jaderného napadení nepřítele nebude tedy častým zjevem. Pokud použijeme tanky, pak na nekryté děl. baterie, oddílové sklady munice a letiště (přistávací plochy).

e) Výsadky

Výhodou výsadek je schopnost zjistit prostředek jaderného napadení nepřítele a ihned jej vlastními silami zničit nebo alespoň navést k jeho zničení jiné prostředky.

Časově přijde výsadek většinou pozdě, padákový může být vysazen za 6–8 hodin (při změně boj. úkolu za 3–4 hodiny), to znamená, že prostředek jaderného napadení v daném prostoru pravděpodobně již nebude. Pokud jde o vhodnost použití vzhledem k nákladnosti a dlouhodobosti přípra-

vy výsadkářů, je nutné si uvědomit, že divizní prostředky jaderného napadení jsou rozmístěny v prostoru nasyceném do značné míry sestavou (vševojskovou i PVO) prvosledové divize, že tedy jejich vysazení i použití v takové hloubce bude spojeno s velkými ztrátami a jejich činnost bude probíhat za velmi těžkých podmínek. Bude-li muset být i za tuto cenu uskutečněna (při nedostatku jiného vhodného prostředku), pak je nutné počítat minimálně s výsadkovou rotou na baterii, výsadkovým praporem na oddíl HJ.

Častěji použijeme výsadek k ničení taktických prostředků jaderného napadení v rámci plnění jiného úkolu. Např. může ničit přisunovaný oddíl HJ z hloubky, přisunované jaderné hlavice (rakety) na přepravních prostředcích, divizní sklad munice v hloubce apod.

Vrtulníkový výsadek, organizovaný přímo divizí, může mít při vysazení stejné potíže jako vzdušný výsadek.

Výsadky nebudou tedy patřit k hlavním prostředkům ničení jaderných zbraní nepřítele taktického dosahu.

f) Vyčleněné odřady

Ničení jaderných prostředků je součástí normální bojové činnosti útočících vojsk či předsunutých odřadů, zvláště při pronikání do boku a týlu sestavy nepřítele.

Zmíním se krátce o činnosti tankových či motostřeleckých jednotek, pověřených ničením prostředků jaderného napadení jako vyčleněného odřadu k ničení ZHN.

Bývá zpravidla v síle tankové či motostřelecké roty zesílené četou tanků (motostřeleckou četou), ženisty s trhavinami a chemiky. Určený odřad proniká mezerami ve frontě, při postupu k cíli se nezavazuje do boje, ale manévrem se snaží plnit svůj hlavní úkol tj. zničit prostředek ZHN. Při přiblížení k cíli musí velitel jednotky zvolit vhodný manévr, přičemž musí brát v úvahu sílu přímého zajištění nepřátelského prostředku jaderného napadení, jeho rozmístění a sílu a složení nepřátelských záloh.

Vyčleněné odřady můžeme použít poměrně často. Cílem jejich činnosti mohou být všechny uvedené objekty kromě divizního skladu munice, který bývá umístěn v hloubce.

Tolik k rozboru možnosti jednotlivých prostředků. V závěru shrnu uvedené poznatky do dvou tabulek.

Operační umění a taktika

Možné použití různých prostředků na ZHN nepřítele

	děl. bat.	odd.(bat.,OZ)HJ	odd. sklad munice	div. sklad munice	letišť
rakety	/	/	—	/	/
dělostřelectvo	/	/	/	—	/
letectvo	/	/	—	/	—
palba tanků	/	—	/	—	/
spec. odřad	/	/	/	—	/
výsadky	—	v rámci plnění jiného úkolu	—	v rámci plnění jiného úkolu	—

Možné varianty rozdělení úkolů

Nutné ničit: 8 děl. baterií, 1 oddíl (2 baterie) HJ, 2 odd. sklady munice, 1 divizní sklad munice, 5 letišť

prostředek	1. varianta	2. varianta	3. varianta	4. varianta	5. varianta
rakety	odd. HJ	2 OZ HJ	1 div. MS 1 bat. HJ	3 bat. kryté (k tomu 2 letišť)	—
dělostřelectvo	4 děl. bat. nekryté 2 odd. SM 5 letišť	5 děl. bat. nekrytých 5 letišť	4 děl. bat. nekryté 2 odd. SM 5 letišť	2 OZ HJ 5 bat. děl. nekrytých	4 děl. bat. nekryté 2 odd. SM 5 letišť
letectvo	2 děl. bat. 1 div. SM	1 bat. HJ 1 děl. bat.	2 děl. bat.	—	1 bat. HJ 1 div. SN
palba tanků	1 bat. děl. nekryté	—	2 děl. bat. nekryté	2 odd. SM 1 let.	2 děl. bat. nekryté
spec.odřady	1 děl. bat.	2 děl. bat. 2 odd. SM	—	1 bat. HJ 2 let.	2 děl. bat.
výsadky	—	1 div. SM	1 bat. HJ	1 div. SM	1 bat. HJ

Účinný boj s prostředky jaderného napadení taktického dosahu je značně komplikovaný. Při jeho správné organizaci na stupni divize můžeme však dosáhnout dobrých výsledků.

PLÁNOVÁNÍ PALBY

na samočinném počítači

Podplukovník Miroslav Š k o p, podporučík Ivan K o r e c — promovaný matematik

Automatizace plánování palby

Automatizace plánování a vedení boje s nepřítelem, zvláště s prostředky JN musí být natolik účinná, aby dávala automatizovaným prvkům, řídícím bojovou činnost, dostatečně přesné údaje k vlastnímu řízení bojové činnosti.

V období přípravy, plánování a organizace bojové činnosti je nutné shromažďovat a zpracovávat tyto informace:

- údaje o nepříteli, zvláště počty prostředků jaderného napadení, takticko-technická data prostředků, rozmístění, pravděpodobné způsoby vedení bojové činnosti apod.

- údaje o vlastních jednotkách, tj. počty, takticko-technická data, bojové možnosti,

- vlivy počasí na plnění úkolu, denní a noční doba.

Na základě těchto údajů můžeme získat návrh na

- efektivní a ekonomické využívání jednotlivých druhů palebných prostředků,

- nejvýhodnější členění vlastní bojové sestavy,

- optimální řešení celkového zámyslu vedení boje s nepřítelem, zvláště s jeho prostředky JN.

Rozsah řešení těchto otázek bude na jednotlivých stupních velení rozdílný.

Řešit uvedené úkoly jako celek by bylo v počátečním období zpracování jednotlivých automatizovaných oblastí příliš rozsáhlé. Z tohoto důvodu řešíme celý úkol automatizace palby formou dílčích úloh, z nichž jednu — operační plánování palby — ve své obecné formě popíšeme.

Operační plánování palby

K tomuto úkolu bylo zadáno, že máme $m, \dots$ palebných prostředků a $n, \dots$ nepřátelských cílů. Cíle jsou obecně různé důležitosti a dle toho rozděleny do 5 kategorií. Jako první úkon zjistíme možnost střelby libovolným prostředkem na libovolný cíl a bude-li střelba možná, vypočítáme ukazatel účinnosti palby a to pro bodové cíle „P“ — pravděpodobnost zasažení cíle a „SO“ — pro plošné (skupinové) cíle — spolehlivě zasaženou část plochy cíle. Takto zjištěné údaje uspořádáme do tvaru tabulky.

V řádcích píšeme palebné prostředky, ve sloupcích cíle. Do jednotlivých okének buď nuly, není-li možná palba příslušným prostředkem na příslušný cíl, aneb je tak zapsán ukazatel účinnosti palebného prostředku na daný cíl (P nebo SO).

Nyní máme určit každému palebnému prostředku jeden cíl k ničení tak, aby celková efektivnost palby byla co největší. Při řešení úlohy jsme dále omezili tím, že každý prostředek může ničit nejvíc jeden

čís. cíl	n_1	n_2	$\dots n-l$	n
čís. pal. prostředku				
m_1				
m_2				
$m-l$				
m				

cíl a každý cíl může být ničen nejvíc jedním prostředkem.

Je možné, že při respektování tohoto požadavku budou některé prostředky ničit cíle, na které mají mnohem menší efektivnost palby než je jejich maximální. Je dokonce možné, že nebudou vůbec ničit žád-

Operační umění a taktika

Podplukovník Miroslav Š k o p,
podporučík Ivan K o r e c,
promovaný matematik

ný cíl, i když by měly možnost. Vyplývá to z toho, že chceme dosáhnout maximální efektivnost palby celého palebného pod-systému a to velmi často není možné do-sáhnout při maximální efektivnosti jednotlivých palebných prostředků.

Příklad 1

Předpokládáme, že máme dva cíle A, B stejně nebezpečnosti a dva palebné prostředky 1, 2. Podle vypočítaných ukazatelů účinnosti tabulka vypadá takto:

pal. prostř.	cíl	
	A	B
1	90	70
2	70	20

Kdybychom v tomto případě chtěli, aby efektivnost palby prvního prostředku byla maximální, musel by druhý prostředek ničit cíl B s efektivností palby jen 20 %. Proto je výhodnější, aby první prostředek ničil cíl B a druhý prostředek cíl A.

Příklad 2

Předpokládáme, že máme dva cíle A, B, přičemž cíl A je mnohem nebezpečnější (např. prostředek JN v pal. postavení) než cíl B a dva palebné prostředky a příslušná tabulka je stejná jako v příkladě 1. Tentokrát bude výhodnější cíl A ničit s efektivností palby 90 % i když se tím značně sníží efektivnost palby na cíl B, tj. 20 %.

Příklad 3

Předpokládáme, že máme čtyři cíle stejné důležitosti A, B, C, D, a čtyři palebné prostředky 1, 2, 3, 4.

Příslušná tabulka vypadá takto:

pal. prostř.	cíl			
	A	B	C	D
1	70	0	0	0
2	90	60	0	0
3	0	90	60	0
4	0	0	90	70

Nyní se můžeme rozhodnout dvěma způsoby: buď bude prostředek 2 ničit cíl A, prostředek 3 cíl B a prostředek 4 ničit cíl C; cíl D nebude ničen vůbec; anebo bude prostředek 1 ničit cíl A, prostředek 2 cíl B, prostředek 3 cíl C a prostředek 4 cíl D. Výhodnější je v tomto případě druhý způsob, i když součet $70+60+60+70 = 260$ je menší než $90+90+90 = 270$.

Příklad 4

Předpokládáme, že situace je stejná jako v příkladě 3 a že cíl D je mnohem méně důležitý než cíle A, B, C. V takovém případě je výhodnější volit první způsob, při němž není využit prostředek číslo 1 a není pokryt cíl D, i když prostředek 1 mohl ničit cíl A s ukazatelem efektivnosti 70 %. Zde se opět projevuje rozpor mezi požadavkem efektivního využití jednoho prostředku a požadavkem efektivnosti využití celého palebného pod-systému.

Příklad 5

Předpokládáme, že máme dva cíle A, B stejné důležitosti a tři palebné prostředky 1, 2, 3.

Tabulka hodnot po vyplnění:

pal. prostř.	cíl	
	A	B
1	80	40
2	50	70
3	40	70

V tomto případě je výhodné, aby první prostředek ničil cíl A. K použití pal. prostředku 2 nebo 3 na cíl B bude opět vyhovující nižší kilotonáž při zachování stejné efektivnosti palby.

Z příkladů je patrné, že kromě zvolených ukazatelů efektivnosti palby (jednotlivých prostředků na jednotlivé cíle) je rozhodující i důležitost jednotlivých cílů a kilotonáž jednotlivých palebných prostředků. Pro potřeby plánování palby bylo zvoleno celkem 5 důležitostí. Cíle s nižším číslem budeme pokládat za důležitější (a to mnohokrát) než cíle v kategorii s vyšším číslem. Z příkladů 1—5 je vidět, že za kritérium optimálnosti využití palebného pod-systému je výhodné vzít:

1. počet pokrytých cílů první kategorie,
2. součet ukazatelů účinnosti palby na cíle první kategorie,
3. počet pokrytých cílů druhé kategorie,
10. součet ukazatelů účinnosti palby na cíle páté kategorie,
11. celkově spotřebovanou kilotonáž.

Přitom v prvním až desátém bodu je nutné udanou funkci maximalizovat, v 11. bodu minimalizovat. Kritéria bereme ve stanoveném pořadí; bod 1 je důležitější než bod 2, bod 2 důležitější než bod 3 atd.

V takovéto formě je kritérium optimálnosti využití palebných prostředků (raket a letectva) nevhodné k metodě lineárního programování. Z takto zvolených kritérií je nutné odvodit nově, jednodušší. Při tomto odvozování pro větší názornost nebude toto uvedeno v kódu samočinného počítače tj. dvojkově, ale použijeme obvyklou desítkovou soustavou a konstanty budou podle možnosti mocniny čísla 10 aneb aspoň jejich násobky s malými celými čísly. V daném případě nemají tyto úpravy vliv na podstatu problému.

Úlohu plánování palby je vhodné řešit jako dopravní problém. Aby se nám však nevyskytovaly záporné sazby, nebudeme příslušnou účelovou funkci (kterou ještě neznáme, ale kterou budeme v dalším hledat) minimalizovat, ale maximalizovat.

V přípravě jednoho palebného prostředku a jednoho cíle je ukazatel efektivity palby současně vhodným ukazatelem optimálnosti využití palebného prostředku. Stejně je to i v případě jednoho palebného prostředku a více cílů stejné důležitosti. Na uvedených příkladech jsme ukázali, že součet ukazatele efektivity palby nedává obraz o optimálnosti využití palebného pod systému. Proto je nutné ukazatele efektivity palby přepočítat na takový ukazatel optimálního využití palebného prostředku, aby součet nových ukazatelů pro jednotlivé palebné prostředky byl kritériem optimálnosti využití palebného pod systému.

Předpokládáme nejprve zjednodušení, že všechny cíle jsou stejně důležité (bez ohledu na použitou kilotonáž). K ukazateli efektivity přidáme 1000, aby tento uka-

zatel byl nenulový a sestavíme znovu příklad 3.

pal. prostř.	cíl			
	A	B	C	D
1	1070	0	0	0
2	1090	1060	0	0
3	0	1090	1060	0
4	0	0	1090	1070

Maximální součet nových ukazatelů dosáhneme tehdy, bude-li prostředek číslo 1 řídit cíl A, prostředek 2 cíl B atd. Toto řešení je skutečně nejvýhodnější. V případě, že počet cílů nepřevyšuje 10, tento způsob zaručuje se 100 % jistotou optimální využití palebného pod systému podle kritérií, které jsme zvolili.

Pro větší počet už sice nezaručuje optimální využití se 100 % jistotou, ale s pravděpodobností více než postačující (zvýšením konstanty 1000 např. na 10 000 by byl způsob zaručeně správný až do 100 cílů).

Protože však můžeme pochybovat o tom, zda je třeba striktně dodržovat zásadu pokrytí maximálního počtu cílů i za cenu velkého zmenšení P nebo SO (viz kritéria 1–2, 3–4 atd.), bude výhodnější tuto konstantu snížit.

Všimněme si ještě jednou příkladu 4, ke kterému patří tabulka ukazatelů efektivity palby (stejná jako u příkladu 3), ale cíl D je menší důležitosti než cíle A, B, C, které mají stejnou důležitost. Jejich větší důležitost vyjádříme tím, že v nové tabulce efektivity palby vynásobíme jejich připravenou hodnotu číslem 100. Nová tabulka bude tedy vypadat takto:

	A	B	C	D
1	107 000	0	0	0
2	109 000	106 000	0	0
3	0	109 000	106 000	0
4	0	0	107 000	1070

V tomto případě dosáhneme nejvyšší hodnotu součtu ukazatelů optimálnosti tehdy, ničí-li druhý prostředek cíl A, třetí prostředek cíl B a čtvrtý prostředek cíl C. Toto je v souladu s původním rozбором kladu 4.

Vhodnost konstanty 100 závisí od toho, kolikrát jsou důležitější cíle A, B, C v posouzení s cílem D. Stejně jako dříve můžeme konstatovat, že (jak je mezi důležitostmi cíle D a důležitostí cíle A, B, C rozdíl jedné kategorie) je výhodnější konstantu 100 snižovat než zvyšovat.

V našem případě se však vyskytují cíle více kategorií. Zvolíme proto pro každou kategorii nějaké číslo, kterým budeme násobit číslo 1000 + ukazatel účinnosti palby v procentech.

Např. pro pět kategorií bychom mohli volit čísla

I. kategorie	10, 000, 000, 000
II. kategorie	100, 000, 000
III. kategorie	1, 000, 000
IV. kategorie	10, 000
V. kategorie	100

Nemusíme se přitom obávat velkých čísel. Jsou sice nepraktická pro ruční výpočet, ale stroj s nimi počítá stejně rychle jako s malými. Jediná podmínka, kterou musíme splnit, je nepřekročit rozsah stroje. Pro poslední kategorii jsme zvolili číslo 100 proto, abychom mohli správně uvážít kilotonáž. S takto uvedenými ukazateli optimálnosti vzali jsme již v úvahu všechna kritéria kromě kritéria minimální spotřeby kilotonáže. Předpokládáme, že používáme kilotonáže 10, 50, 100, 300 a 500 kt. Nejprve vydělíme všechny uvedené kilotonáže 5, abychom dostali čísla do 100. Obdržíme čísla 2, 10, 20, 60, 100. Převědeme ještě tento údaj o kilotonáži tak, abychom jeho přičítáním k sestaveným ukazatelům optimálnosti dostali nového ukazatele, který by již zahrnoval všechny požadavky včetně minimální spotřeby kilotonáže. Protože ostatní ukazatelé se maximalizovaly, musí se maximalizovat i tento poslední. Nebudeme proto připočítávat čísla 2, 10, 20, 60 a 100, ale čísla $100 - 2 = 98$, $100 - 10 = 90$ až $100 - 100 = 0$. Na tato čísla lze možno pohlížet jako na „úspornou kilotonáž“ vzhledem k „maximální možné spotřebě“ (za předpokladu, že by všechny prostředky používaly kilotonáž 500 kt).

Za předpokladu, že

1. víme o každém palběm prostředku X a každém cíli Y, zda může palběný prostředek X působit na cíl Y a známe ukaza-

tele efektivity palby každého palběného prostředku,

2. známe kategorii důležitosti u všech cílů,

3. známe používání kilotonáže všech palběných prostředků vypočteme takové ukazatele optimálnosti využití palběných prostředků na jednotlivé cíle, že jejich součet je ukazatelem optimálnosti využití celého palběného podsystemu. Tímto se nám podařilo přenést úlohu plánování palby na úlohu lineárního programování. Důležité přitom je, že ukazatel optimálnosti použití palběného prostředku X na cíl Y závisí jen od údajů o tomto palběm prostředku a nepřátelském cíli. Z toho např. vyplývá, uvažujeme-li jen část palběných prostředků, v původní tabulce uvažovat jen řádky, v kterých jsou tyto palběné prostředky. Obdobně bychom mohli uvažovat jen část cílů tím, že bychom brali k nim patřící sloupce. Obou omezení můžeme popřípadě využít současně.

V případě, že bylo možno použít palběný prostředek na určitý cíl, uskutečňovali jsme s ukazatelem efektivity palby tyto operace, abychom z něho dostali vhodné ukazatele optimálnosti využití palběného podsystemu:

1. připočítání konstanty $K = 1000$,
2. vynásobení konstantou $L = 100, 100^2, 100^3, 100^4$, neb 100^5 v závislosti od kategorie cíle,

3. připočtení „ukazatele úsporné kilotonáže“ q .

Tyto operace můžeme vyjádřit vzorcem:

$$I_0 = (K + f) \cdot L + q.$$

Vzniká otázka, zda by nebylo výhodnější popřípadě při jiných hodnotách konstant K, L, q , nějak zaměnit pořadí operací 1, 2, 3. Ukážeme nyní, že toto není vhodné.

Plati:

$$10 = L \cdot K + L \cdot f + q$$

Záměnamy pořadí operací mohli bychom dostat ještě tyto hodnoty:

$$11 = L \cdot f + K + q$$

$$12 = L \cdot K + L \cdot f + L \cdot q$$

$$13 = K + L \cdot f + L \cdot q$$

Chceme-li dosáhnout minimální součet spotřebované kilotonáže, nesmíme jednotlivé sčítance q násobit různými konstantami. Kdybychom tak učinili např. při zvolených hodnotách L , tak bychom mnohem častěji ničili cíl nejmenší důležitosti ráží 500 kt, než cíl největší důležitosti ráží 3 kt, což by bylo nesprávné. Proto nejsou

vhodné ukazatele 12 a 13. Ukazatel 11 je zase nevhodný proto, poněvadž zvolíme-li konstantu K příliš velkou, bude převládat nad sčítancem $L \cdot f$, tj., že metoda bude maximalizovat v první řadě počet pokrytých cílů bez ohledu na kategorii.

To by nebylo správné a není také cílem řešení. Nepřevládá-li ale nad sčítancem $L \cdot f$ (toto přichází v úvahu hlavně u cílů první kategorie), metoda nemaximalizuje počet pokrytých cílů v první kategorii, ale součet ukazatelů efektivnosti palby, a toto není rovněž naším cílem. Nejvýhodnější je ukazatel 10. Zvolíme-li konstantu věty K , L dostatečně velkou, zabezpečí tento ukazatel optimálnosti splnění požadovaných kritérií 1–11 pro palebný podsystém obsahující např. až 50 palebných prostředků a libovolný počet cílů.

Tímto jsme převedli úlohu plánování palby na distribuční problém lineárního programování. Po formulaci tohoto problému ve speciální formě, kterou potřebujeme, uvedeme některé metody řešení tohoto problému. Při zavádění těchto metod je třeba hodnotit jejich vhodnost pro náš problém. Metody popíšeme bez nároků na matematickou přesnost, ale přitom tak, abychom pomocí uvedených formulací mohli napsat přesné matematické formule. Při popisování použijeme názvy, používané v lineárním programování k obecnějším problémům a metodám.

Základní zadání: Je dána tabulka (matice) s m řádkami a n sloupci. V jednotlivých prvcích tabulky jsou kladná čísla nebo nuly. Je třeba vybrat z tabulky několik prvků tak, aby

1. v každém řádku byl vybrán jeden prvek (okénko),
2. v každém sloupci byl vybrán nejvíce jeden prvek (jedno okénko),
3. součet čísel ve vybraných okénkách byl maximální.

Metody řešení

A. Metoda severozápadního rohu

Z tabulky vybereme prvek v prvním řádku a prvním sloupci, v druhém řádku a v druhém sloupci atd., pokud nevyčerpáme všechny řádky a všechny sloupce. Jinými slovy, vybereme prvky „na hlavní diagonále“.

Nevýhodnost této metody (pro samo-
statné použití) je zřejmá. Může se stát, že v hlavní diagonále jsou samé nuly, i když nad ní jsou velká čísla. Tato metoda se dá použít jen k hledání tzv. výchozí varianty.

B. Metoda maximálního prvku:

V tabulce najdeme okénko s největším číslem a vybereme je. Příslušný řádek a sloupec vyškrtáme. Mezi ostatními okénky najdeme okénko s největším číslem a vybereme je. Takto postupujeme, pokud je to možné. Tato metoda dává již lepší výsledky než metoda severozápadního rohu, ale také je vhodnější k sestrojení výchozí varianty.

C. Metoda indexová:

Okénko tabulky očíslovujeme čísly 1, 2, 3, ..., potom vybereme okénko číslo 1, vyškrtáme řádek a sloupec s tímto okénkem, vybereme ze zbývajících okének okénko s nejnižším číslem, vyškrtáme řádek a sloupec s tímto okénkem a takto postupujeme, pokud je to možné. Pokud jsou okénka očíslována, bez ohledu na to, jaká čísla jsou v tabulce, má tato metoda stejné nevýhody, jako metoda severozápadního rohu. Metoda indexová je výhodná jen při řešení mnoha úloh s tabulkou stejných rozměrů, přičemž čísla v jednotlivých okénkách se málo mění. Tento předpoklad není v našem případě splněn.

D. Metoda Vogelova:

V každém řádku a v každém sloupci zjistíme rozdíl dvou největších prvků. Mezi těmito rozdíly najdeme maximální a v příslušném řádku, resp. sloupci vybereme maximální prvek. Vyškrtáme řádek a sloupec s vybraným prvkem.

Zjistíme rozdíly maximálních prvků v nevyškrtnutých řádcích a sloupcích a obdobně jako předtím vybereme další prvek. Potom znovu vyškrtáme řádek a sloupec s vybraným prvkem a postupujeme obdobně až do vyškrtnutí všech řádků anebo sloupců.

Tato metoda dává už ve velké většině případů pro náš případ dosti přesné výsledky a je zvládnutelná samočinnými počítači, které jsou k dispozici, v přijatelném čase. V našem případě jsou však sloupcové rozdíly obvykle menší než řádkové a proto je výhodné omezit se na počítání řádkových rozdílů. To je časově značně úspornější. Bez podrobnějšího prozkoumání nelze říci, která z metod je výhodnější z hlediska přesnosti (pozn. je možné sestrojiti příklady, v kterých dává původní Vogelova metoda lepší výsledky než upravená metoda, ale můžeme sestrojiti i příklady, kde je to opačně). K plánování palby však zjednodušená Vogelova metoda vyhovuje.

Na jednom praktickém příkladu ukážeme metodu severozápadního rohu, meto-

Operační umění a taktika

Podplukovník Miroslav Škop,
podporučík Ivan Korec,
promovaný matematik

du maximálního prvku a zjednodušenou Vogelovu metodu.

Příklad:

Máme cíle A, B, C, D 4. kategorie, cíle E, F 5. kategorie důležitosti; máme šest palebných prostředků, které mají kilotonáž 50, 10, 100, 300, 500 a 20 kt.

Tabulka ukazatelů účinnosti palby:

Metoda severozápadního rohu by přiřadila prvnímu palebnému prostředku cíl A, druhému cíl B atd., palbu by mohly uskutečnit pouze prostředky 1, 3, 5.

Ukazatel optimálnosti využití palebných prostředků by byl:

$$10,910.090 + 0 + 10,850.080 + 106.000 + 0 = 21,866.170.$$

Tuto úlohu budeme nyní řešit metodou

paleb. prostř.	onáž tílo-	Cíl kat. díl.	A	B	C	D	E	F
			4	4	4	4	5	5
1	50		91	68	45	70	0	90
2	10		60	0	55	0	20	0
3	100		63	65	85	80	60	90
4	300		72	0	80	0	0	80
5	500		20	0	0	20	60	70
6	20		15	0	30	15	0	9

V takto upravené tabulce máme zachyceny všechny údaje potřebné k zjištění ukazatele optimálnosti využití palebného prostředku.

Vypočítáme např. ukazatel optimálnosti využití 1 palebného prostředku na cíl A. $K = 10.000$; $L = 1.000$, $q = 90$, $f = 91$, $10 = L \cdot K + L \cdot f + q = 10.000.000 + 910.000 + 900 = 10,910.090$.

Vypočítáme ještě ukazatel optimálnosti využití 5. palebného prostředku na cíl E. V tomto případě je $K = 1.000$, $L = 100$, $q = 95$, $f = 60$.

$$10 = L \cdot K + L \cdot f + q = 100.000 + 9.100 + 95 = 109.195.$$

Není-li f udáno, je $10 = 0$.

Po výpočtu zadaná matice vypadá takto:

maximálního prvku. Největší číslo v celé tabulce je v prvním řádku a v pravém sloupci, tj. 10,910.090. Největší číslo v části tabulky bez prvního řádku a prvního sloupce je v třetím řádku a v třetím sloupci, tj. 10,850.080.

Po vynechání i třetího sloupce a třetího řádku (při ručním výpočtu) je největší číslo 10,200.000 v pátém řádku a ve čtvrtém sloupci. Dále bychom vzali prvek ve čtvrtém řádku a šestém sloupci (108.040) a potom prvek v druhém řádku a pátém sloupci (102.098). Potom už můžeme vybrat jen prvek v šestém řádku a pátém sloupci; tento prvek je 0 a proto šestý prostředek nebude střílet. Ukazatel optimálnosti využití palebných prostředků v tomto případě je: 10,910.090 + 10,850.080 +

Paleb. prostř.	Cíl					
	A	B	C	D	E	F
1	10910090	10680090	10450090	10700090	0	109090
2	10600098	0	10550098	0	102098	0
3	10630080	10650080	10850080	10800080	106080	109080
4	10730040	0	10800040	0	0	108040
5	0	0	0	10200000	106000	107000
6	10150096	0	10300096	10150096	0	0

pal. prostr.	cíl	A	B	C	D	E	F	I.	II.	III.	IV.	V.
1	10910090	10680090	10450090	10700090	0	0	109090	210000	-	-	-	-
2	10600098	0	10550098	0	0	102098	0	50000	10448000	102098	102098	102098
3	10630080	10650080	10850080	10800080	0	106080	109080	50000	50000	150000	10541000	-
4	10720040	0	10800040	0	0	0	108040	80000	10692000	-	-	-
5	10200000	0	0	10200000	0	106000	107000	0	10033000	10093000	1000	1000
6	10150096	0	10300096	10150096	0	0	0	150000	150000	10150096	-	-

$$+ 10,200.000 + 108.840 + 102.098 + 0 = 32,170.308.$$

Nakonec ukážeme výpočet zjednodušenou Vogelovou metodou. K tomu si nakreslíme a vyplníme ještě jednu tabulku ukazatelů optimálního využití palebných prostředků. V každém řádku najdeme dva největší prvky a jejich rozdíl napíšeme do prvního sloupce nové tabulky. Mezi těmito rozdíly najdeme největší. V našem případě je to rozdíl v prvním řádku. V tomto řádku vyhledáme největší číslo. V našem případě je to číslo v prvním sloupci tabulky. Dále vynecháme řádek a sloupec s vybraným prvkem a doplňujeme druhý sloupec za tabulkou (první řádek v našem případě již nedoplňujeme).

Největší rozdíl dostáváme v našem příkladu ve čtvrtém řádku. Z tohoto řádku vybereme maximální prvek (samozřejmě jen z nevyškrtnutých sloupců). Obdobně jako jsme doplnili druhý sloupec, doplníme i třetí, čtvrtý atd. Za každým doplňujeme v sloupci o jedno okénko méně než v předcházejícím (o okénko v tom řádku, ve kterém byl naposledy vybraný prvek). Až nám zůstane v tabulce jen jeden nevyškrtnutý sloupec, nezjišťujeme už rozdíl, ale vybereme v tomto sloupci maximální prvek, který je ještě v neobsazeném řádku. V našem případě je už jeden volný řádek a proto můžeme vzít jen prvek v pátém řádku a šestém sloupci.

Upravenou Vogelovou metodou jsme dostali tyto výsledky:

1. palebný prostředek	Cíl A
2. palebný prostředek	cíl E
3. palebný prostředek	cíl B
4. palebný prostředek	cíl C
5. palebný prostředek	cíl F
6. palebný prostředek	cíl D

Tím jsme ukončili výpočet.

Je-li počet řádků tabulky (u nás počet palebných prostředků) nižší než počet sloupců (tj. cílů), obsadíme všechny řádky dříve než vyčerpáme všechny sloupce. V tomto případě ukončíme výpočet po obsazení všech řádků. Bude-li naopak počet sloupců tabulky nižší než počet řádků, ukončíme výpočet po obsazení všech sloupců.

Vypočítáme ještě ukazatel optimálnosti využití palebných prostředků při návrhu sestavením pomocí Vogelovy metody, tj. $10,919.000 + 10,658.000 + 10,804.000 + 10,159.600 + 102.098 + 107.000 = 42,749.698.$

Ze tří použitých metod dala tedy nejlepší výsledek upravená Vogelova metoda.

Automatizované systémy velení a práce štábů

Podplukovník Jan Pechánek

Úkoly a práce štábů do zavedení automatizace ve velení

Veškeré práce spojené s přípravou automatizace velení lze obecně rozdělit do těchto hlavních kategorií:

a) Stanovení koncepce rozvoje velení se zvláštním zřetelem na podstatu rozvoje velení, rozpracování teorie velení a systematické měření parametrů soustavy ozbrojených sil.

b) Stanovení koncepce rozvoje technické základny velení se zřetelem na výpočetní techniku, včetně samostatných počítačů a spojovací techniku a koncepci dlouhodobé perspektivy rozvoje technických prostředků velení.

c) Problémy řízení rozvoje velení spojené s vypracováním různých metodik řízení rozvoje velení a s přeškolením velitelského sboru.

d) Problémy společenských aspektů rozvoje velení.

Jsem toho názoru, že hlavní účast štábů je a bude především při řešení problematiky první a druhé skupiny problémů.

Pomineme-li otázky teorie velení, vojenské kybernetiky a ryze teoretické problémy z oblasti teorie informace a dále otázky přímého vývoje automatizační techniky, které jsou předmětem výzkumu specializovaných vojenských a některých civilních výzkumných a vývojových pracovišť a na kterých se budou štáby podílet jen po stránce konzultativní a při přezkušování teoretických výsledků výzkumu, vidíme,

že účast štábů se zaměří především na oblast „**systematického měření parametrů soustavy ozbrojených sil**“. Přitom toto systematické měření bude zaměřeno patrně pouze na **operačně taktickou informaci**, na její statistické zkoumání, formalizaci, zpracování a způsoby jejího předávání. Po stránce ryze teoretické budou tyto otázky rozpracovávat rovněž specializovaná pracoviště, avšak praktické otázky budou ležet skoro zcela na bedrech štábů a divizí.

V současné době se ukazuje, že i bez automatizačních prostředků by bylo ke zrychlení práce štábů výhodné **formalizovat operačně taktickou informaci** v oblasti bojové a operační dokumentace a operačně taktickou informaci při její přípravě k předávání po pojítkách.

Každá operačně taktická informace má určité „příznakové charakteristiky“, podle kterých se jednotlivé informace vzájemně odlišují, nechají se podle nich třídit, analyzovat a vyhodnocovat. Uvedeme-li tyto příznakové charakteristiky do logického sledu a bude-li se tento způsob v praxi na jednotlivých stupních velení při předávání operačně taktické informace používat, zkrátíme již jen tímto opatřením podstatně dobu potřebnou k předání informace. Tímto opatřením můžeme bez dlouhého přemýšlení předávat údaje bez obavy, že bychom na

něco zapomněli. To je zvláště důležité tehdy, má-li pracovník štábu předat zprávu, aniž by měl delší čas na její přípravu.

Mám za to, že by se každá informace měla předávat v tomto přesně stanoveném pořadí:

- pilnost informace,
- adresát,
- údaj označující původní zdroj informace,
- čas vzniku informace,
- příslušnost informace podle organizačního složení a operační (taktické) sestavy vojsk,
- vlastní obsah operačně taktické informace,
- poslední odesílatel, tj. funkcionář, který zprávu odesílá a
- čas předání informace.

Po rozpracování otázek periodicity a hodnověrnosti operačně taktické informace, mohou se i tyto vhodně zařadit do uvedeného uspořádání.

Vhodným způsobem můžeme formalizovat i vlastní obsah operačně taktické informace. Tak např. operačně taktické informace o jaderných úderech mohou mít tuto formu:

- jaderný úder vlastní či nepřátelský,
- plánovaný či skutečný,
- cíl jaderného napadení,
- prostředky dopravy na cíl (stav zbraní hromadného ničení),
- ráže výbuchu v kilotunách,
- epicentrum,
- výška výbuchu,
- čas výbuchu,
- okruh účinnosti,
- očekávané čískutečné následky výbuchu,
- předpokládané či skutečné ztráty,
- OPZHN, atd.

Přitom každá z uvedených kategorií operačně taktické informace o ja-

derném úderu může mít formalizováno další podrobnější dělení. Např. údaje operačně taktické informace o „cíli jaderného napadení“ mohou být dále formalizovány takto:

- charakter cíle,
- poloha vzhledem k nosičům,
- souřadnice,
- výška,
- přesnost měření,
- tvar a velikost cíle,
- poloměr cíle,
- druh cíle,
- odolnost cíle,
- stálost cíle,
- umístění cíle,
- umístění se zřetelem na terén apod.

Na první pohled se zdá těžké zapamatovat si přesné pořadí předávání jednotlivých a různorodých informací, neboť obdobným způsobem se mohou formalizovat nejrůznější operačně taktické informace ze všech možných oblastí vojenské činnosti. Dodržuje-li se však při jejich formalizování logický sled, je to pak již jen věcí potřebné praxe. Např. pro důstojníka raketového vojska a dělostřelectva je úplně normální a snadné předat střelecké prvky ve stanoveném pořadí, zatímco např. pro chemika by to bylo bez předběžné přípravy značně obtížné. Totéž je i s předáváním údajů povětrnostní služby apod., kde se již operačně taktické informace dávno formalizovala a v praxi se normálně používá.

Proto by podle mého názoru mělo být hlavním úkolem štábů do zavedení automatizace formalizovat v součinnosti s příslušnými pracovišti postupně alespoň ty nejdůležitější operačně taktické informace a připravit je tak k nutnému dalšímu zakódování a zpracování v samočinných počítačích. Bude-li se i v praxi, do zavedení auto-

matizace, v dodatečně dlouhé době {3—4 let} používat způsob předávání formalizované operačně taktické informace, bude to záruka plynulejšího a nenásilného přechodu k automatizovanému způsobu předávání informací.

V současné době je to rovněž jen jediná cesta k urychlení přenosu, neboť charakter našich současných spojovacích prostředků zatím neumožňuje zvýšit přenosovou rychlost na potřebnou výši. Protože současná praxe ukazuje, že největší časové ztráty jsou při přípravě, zpracování a předávání operačně taktické informace důstojníky štábu, je formalizace této informace význačným prostředkem zkrácení času, nehledě na zjednodušení velení vojskům a školení důstojníků.

Současně je však nutné upozornit na jeden záporný rys formalizace zpráv. Jistá míra redundance, která při současném způsobu předávání zpráv prakticky zpravu chrání před zkreslením, při formalizaci zmizí a každé slovo bude mít „váhu zlata“. Jakékoliv zkreslení při předávání formalizované zprávy může mít proto velmi vážné důsledky.

Počínaje rokem 1967 má dojít podle plánů vojenskovědecké práce v naší armádě k rozsáhlému statistickému zkoumání operačně taktické informace. Cílem tohoto zkoumání bude získat co nejpresnější údaje o kvantitě, průběhu a kvalitě operačně taktických informací, které se různou formou obměňují mezi jednotlivými stupni velení. Výsledek statistického zkoumání má být podkladem k sestavení modelu stávajícího i optimálního informačního toku na jednotlivých stupních velení a podkladem pro stanovení takticko-technických požadavků na perspektivní systémy velení.

Počítá se s tím, že ve druhé etapě statického zkoumání, a sice v etapě

statistického zjišťování, budou plně využity štáby svazů a svazků k získání co nejúplnějších a nejpresnějších údajů o průběhu operačně taktické informace od jejího vzniku až do jejího zpracování. K tomu účelu budou sloužit předem zpracované formuláře a příslušné metodiky, aby šetření bylo uskutečněno na všech místech výskytu informací stejným způsobem a se stejnými statistickými ukazateli. Statistické šetření nebude nějakou krátkodobou a jednorázovou záležitostí. Je nutné počítat s tím, že tato práce bude od štábů svazů a svazků požadována delší dobu a prakticky na všech cvičeních tak dlouho, dokud nebudou odhaleny hlavní zákonitosti spojené s výskytem a průběhem té nejrůznorodější operačně taktické informace.

Statistické zjišťování, které budou štáby v tomto období uskutečňovat, bude pro ně prací navíc, ale přitom prací vysoce důležitou a odpovědnou, neboť získané, zpracované a vyhodnocené statistické údaje se stanou podkladem nejen k sestavení modelu informačního toku, ale i podkladem k výzkumu a výrobě potřebné automatizační techniky.

Bylo by možné namítat, že ke statistickému zkoumání by měly sloužit jen speciální statistické orgány, které by se na cvičeních zabývaly pouze statistickým zjišťováním. Vezmeme-li ale v úvahu, že je nutné operačně taktickou informaci zkoumat bez přerušení na všech místech jejího výskytu, což prakticky doslova znamená u každého pracovníka štábu, vidíme, že bychom potřebovali na každém cvičení dalších několik set účastníků cvičení.

Kromě formalizace operačně taktické informace a statistického zjišťování bude se do zavedení automatizace

požadovat od štábů přezkušování různých prostředků mechanizace, organizačních pomůcek, jednotlivých automatizačních prostředků a jiných zařízení, usnadňujících práci důstojníků štábů a účast při vojenských zkouškách nové techniky velení.

Z toho vyplývá, že do zavedení au-

tomatizace nenastanou v práci štábů podstatné změny. Určité zrychlení a zlepšení v práci přinesou nové organizační pomůcky a prostředky mechanizace. Podstatné zrychlení v předávání operačně taktické informace by však přinesla účelná formalizace zpráv.

Práce štábů v automatizovaných systémech velení

Z rozdělení systémů velení (řízení) na automatické a automatizované vyplývá i úloha pracovníka štábu v těchto systémech.

V automatických systémech, typických pro řízení zbraňových systémů (např. v podsystemech palby nebo PVO), bude pracovník štábu převážně pouze brát na vědomí vstupní a výstupní informace automatů. V nejlepším případě bude jeho práce spočívat v uvolňování „omezujících — rozhodovacích“ vazeb systémů (např. zahájení palby na cíl, zastavení palby, použití jiné varianty palby apod.). Tento nový charakter práce důstojníka štábu v automatických zbraňových systémech je dán novými takticko-technickými vlastnostmi nových zbraní, kdy vyhodnocení a rozhodnutí, skutečně automatickým, je rychlejší než myšlenkový pochod v mozku člověka, který se v těchto podsystemech projevuje jako brzdící element. Automatické řízení zbraňových systémů je proto jedinou možnou perspektivou a zárukou úspěšného využití těchto systémů.

V automatizovaných systémech velení, jejichž hlavním úkolem je osvobodit pracovníky štábu od namáhavých a stereotypních prací, nemůže však stroj nikdy nahradit člověka. Prostředky automatizace zde vystupují v úloze pomocníků štábů a nemohou prakticky nikdy dosáhnout jejich rozsáhlou a činnostnou činnost.

Použití prostředků automatizace ve velení vojskům bude spočívat především v oblasti operačně taktické informace, v oblasti jejího sběru, zpracování a uchování a dále v oblasti různých propočtů a výpočtů. Avšak oblast rozhodování zůstává a dlouho ještě zůstane vyhrazena veliteli, přičemž automatizační a hlavně pak výpočtová technika proces rozhodování podstatně usnadní a urychlí.

Automatizační technika, hlavně pak samočinné počítače a technika k automatickému přenosu informací (dat), je plně závislá na vstupních datech. Sama od sebe pracovat nemůže a na rychlosti, se kterou se do strojů zavádějí vstupní informace, závisí i rychlost celého automatizovaného systému velení vojskům. Vezmeme-li např. takovou možnost, že samočinný počítač může během několika málo minut připravit několik variant k použití vlastních jaderných zbraní, není možné a únosné, aby příprava vstupních informací k práci počítače trvala neúměrně dlouho.

V tom bude hlavní rozdíl mezi prací současného štábního pracovníka a štábního pracovníka perspektivního automatizovaného systému velení.

Jeho práce bude muset být co nejúspěšnější a nejrychlejší. Bude se muset řídit pevně stanoveným algoritmem práce a pevně stanovenou výslednou formou projevu jeho obsáhlé

myšlenkové činnosti. To je nutné chápat tak, že z lidí v budoucnu nechceme dělat „myslící automaty“, ale že zformalizováním určitých druhů operačně taktických informací jejich myšlenkový postup **účelně, logicky a cílevědomě zaměříme na potřebu systému**. Každý příslušník štábu bude tvořit „přesně zapadající kolečko“ do celkového algoritmu práce štábu a jeho činnost bude spočívat převážně v myšlenkové tvůrčí oblasti. Zde je nutné si připomenout, že bez formalizace a algoritmizace určitých vojenských úloh nemůže stroj na sebe práci pře-

vzít. A počítáme-li, že hlavní využití strojů bude v oblasti operačně taktické informace, pak je nutné především ji formalizovat a počítat s tím, že výsledkem duševní činnosti důstojníků štábů bude převážně formalizovaná informace, jejíž další předávání a především pak zpracování v samočinných počítačích je na této formalizaci přímo závislá.

Tento nový rys v práci štábů byl při sestavování plánu rozvoje velení plně uvažován a je jedním z důležitých úkolů vojenskovědecké práce v příštích letech.

Požadavky na profil důstojníka automatizovaných systémů velení

Automatizované systémy velení vojskům budou mít jiné nároky na vzdělání a připravenost důstojníků, než je tomu dosud. Těmto požadavkům nejlépe vyhovuje důstojník inženýrsko-velitelského typu. Již dnes se s tímto typem důstojníka počítá, je stanoven rozsah jeho potřebných znalostí a připravuje se náplň jeho školení.

Se zřetelem na použitou techniku bude muset takový důstojník zvlád-

nout v potřebném rozsahu vysokou metodiku, teorii samočinných počítačů, teorii algoritmů a programování, modelování, informací a oblast operačního výzkumu. Po technické stránce musí znát a při funkčním zařazení i obsluhovat složitou automatizační techniku, umět ji správně používat a operativně zasazovat k potřebě celého systému. I zde dojde k značné specializaci podle funkčního zařazení a předpokládaného využití důstojníka.

Automatizace ve velení a její realizace je problém, jehož úplné vyřešení si vyžádá značné a dlouhodobé práce. Přitom automatizace nepropukne najednou, ale bude se zavádět postupně. Proto je třeba již dnes účelně a usilovně pracovat v těch oblastech, kde je to možné. Jednou z těchto oblastí je formalizace operačně taktické informace a oblast statistického zkoumání informačního toku. Úspěšné zavedení automatizace předpokládá s předstihem zavést formalizaci operačně taktické informace, což je kromě účasti při statistickém zkoumání informačního toku jeden z hlavních úkolů štábů svazů a svazků v nejbližších letech.

V perspektivních automatizovaných systémech velení je rozhodovací činnost ponechána plně veliteli, přičemž pomocné a výpočetní práce budou podle možnosti uskutečňovat stroje. Tím je dán i charakter práce štábního pracovníka, jehož činnost bude přenesena převážně do myšlenkové tvůrčí oblasti.

K práci automatizovaných systémů velení nejlépe vyhovuje důstojník inženýrsko-velitelského typu, který je schopen řešit jak otázky operačně taktické, tak i výpočtové a technické.

K ČINNOSTI SMĚROVÉHO DŮSTOJNÍKA TÝLU

Podplukovník Oldřich Smýkal

O funkci směrového důstojníka můžeme prakticky mluvit na stupni vyšší operační svaz. Počínaje tímto stupněm se rozsah úkolů spojených s řízením boje obsahově i časově rozrostl natolik, že si vynutil mj. i funkce směrových důstojníků. Pokud nebude změněna celková organizace řídicích orgánů a nebudou-li tyto vybaveny patřičnými prostředky (technikou), je nutné využívat v procesu velení skupiny směrových důstojníků.

Místo, úlohu a také problematičnost, které z výkonu funkce vyplývají, ukáží na typickém rozboru činnosti směrového důstojníka týlu frontu.

Konkrétní činnost směrového důstojníka začíná v období realizace rozhodnutí velitele a propracovávání zámyslu týlového zabezpečení tohoto rozhodnutí.

První problém, který již v tomto okamžiku musíme řešit, je celkový stupeň informovanosti směrového důstojníka.

Má-li plnit do důsledků svoji funkci, tj. konkretizovat, upřesňovat ideu zámyslu ZT frontu u své armády a nejen to, má-li ve smyslu tohoto zámyslu ovlivnit přímo činnost a rozhodnutí podřízeného ZT armády, není možné, aby směrový důstojník byl informován částečně a přeneseně, např. tak, že obdrží pokyny před odjezdem k armádě.

Směrový důstojník by měl být přítomen při vyhlášení zámyslu ZT frontu, dále při návrzích náčelníků správ a oddělení, zvláště pak při součinnosti a řešení problematiky přísunu materiálu.

Zámysl ZT frontu nebo návrhy náčelníků správ nejsou rozděleny na problémy čistě frontu a jednotlivých armád. Z uvedeného důvodu by bylo velmi těžké, aby směrový důstojník byl přítomen při projednávání otázek, které se vztahují pouze k jeho armádě.

V daném případě dochází k širšímu odkrytí zámyslu týlového zabezpečení, ovšem je nutné si uvědomit, že v tomto okamžiku směrový důstojník prakticky zastupuje podřízeného ZT armády.

Pokud by ZT armády byl osobně ve stejném období ve štábu týlu frontu a při součinnosti se štábem týlu frontu, vyžadoval by nutně obdobný rozsah informovanosti.

Společně s problematikou šíře informovanosti je nutné řešit otázku vhodnosti nebo nevhodnosti doby, ke které jsou směroví vysíláni k podřízeným.

Pravděpodobně nebude účelné, aby směrový důstojník odjížděl a zahájil svou činnost do schválení návrhu ZT frontu na týlové zabezpečení a do zpracování a schválení týlové směrnice.

Předběžná nařízení, jež bude nutné vydat za toto období nebudou ve většině případů vyžadovat podrobnější vysvětlení a součinnosti.

Není účelné předčasně odkrývat zámysl ZT frontu, neboť může vést k dezorientaci v případech, kdy velitel nesouhlasil s návrhem, nebo kdy je nutné upravit zámysl týlového zabezpečení podle výsledků součinnosti apod.

Po schválení týlové směrnice má směrový zpravidla za povinnost rozpracovat tuto pro potřeby své armády. Jak ukázala poslední cvičení, včetně SPUTNÍKU, je týlová směrnice v daném období nezbytným základem, z něhož směrový vychází.

Týlová směrnice nebo výpis z ní není však podle mého názoru dostatečným podkladem k práci ZT armády, není-li doplněna potřebnými odbornými údaji.

K tomu ještě připomínám známou zákonitost, že čím méně času je při zpracování směrnice, tím více se zužuje její obsahová stránka.

Z pochopitelných důvodů dochází dále na odborných správách týlu frontu k určitému zpoždění při rozpracování rozhodnutí velitele a zámyslu ZT a příslušné odborné směrnice nemusí být dokončeny.

ZT armády nemůže zahájit plnohodnotně plánování a organizovat zabezpečení boje na svém stupni, nedostane-li např.

— podrobnější údaje o přísunu a doplnění materiálu, tj. není-li ve štábu týlu frontu dokončen plán přísunu,

— rozpracované normy spotřeby a zabezpečení na svoji armádou, podle jednotlivých období; v týlové směrnici mohou být jen globální normy spotřeby pro front jako celek,

— údaje o zdravotnickém zabezpečení, hlavně o přidělených prostředcích, o způsobu odsunu, které jsou obsahem odborné směrnice zdravotnické správy,

— o vydělených zdrojích PHM, ostatního materiálu apod.

Pokud směrový důstojník byl přítomen návrhům odborných náčelníků a bude-li časově nutné, aby přenesl rozhodnutí ZT k armádě, může tak učinit s určitou znalostí věci.

Praktikuje se i takový způsob, kdy směrový získává potřebné údaje po linii odborných služeb přímo, osobně při součinnosti s odpovědnými funkcionáři příslušných správ.

Nezbytnost součinnosti s náčelníky správ a znalost jejich zámyslu jsou žádoucí i z jiných důvodů.

Nemůžeme vyloučit např. takovou situaci, kdy při přípravě operace nebo spíše v jejím průběhu, budou přímo na místě nutná konkrétní opatření ve prospěch některé z armád.

Chápeme-li správně funkci směrového důstojníka na rozdíl od styčného, **měl by mít v tomto smyslu určité právo disponovat v duchu rozhodnutí NTF i s prostředky týlu frontu ve prospěch své armády.**

Tak tomu může být v případě vyřazení, zamoření nebo neplánovaného vyčerpání zdrojů PHM, kdy by měl právo uvolnit náhradní zdroje, za předpokladu, že nenaruší zámysl ZT frontu.

Obdobné dispoziční právo by měl mít na zásoby v OPFZ, rozvíňovaném na směru činnosti jeho armády. Při kritickém vývoji zdravotnického zabezpečení, např. po hromadných úderech jadernými zbraněmi, mohl by analogicky použít volně prostředky ze zdravotnické zálohy frontu.

Vycházíme přitom z předpokladu, že osobní styk ZT frontu a ZT armády není z jakýchkoli důvodů možný a je v tomto okamžiku nahrazen směrovým důstojníkem.

Nezbytnou podmínkou zůstává vždy dokonalá a široká informovanost směrového o zámyslu nejen ZT frontu, ale i náčelníků jednotlivých odborných správ a oddělení, o rozmístění a možnostech jednotlivých prvků frontového týlu.

Směrový důstojník by měl tedy přicházet k armádě obecně řečeno v těch

případech, kdy nemůže být uskutečněn osobní styk a součinnost hlavních týlových funkcionářů obou stupňů.

To samo sebou vyžaduje, aby každé vynucené opatření ve prospěch armády bylo dostatečně schváleno ZT frontu.

Odjíždí-li ZT frontu nebo náčelník jeho štábu na kontrolu k některé armádě, mělo by být pravidlem, že s ním odjíždí příslušný směrový důstojník týlu frontu.

Naopak, dostaví-li se ZT podřízené armády na štáb týlu frontu, měl by být směrový přítomen této součinnosti.

Vše, co jsem doposud uvedl, týká se pouze jedné stránky činnosti směrového důstojníka, tj. jeho činnosti směrem dolů, k armádě.

Směrový má však za povinnost být důkladně informován o operační a týlové situaci své armády.

V tomto smyslu nemůžeme vyloučit případ, kdy místo nepřítomného ZT armády předkládá informaci o situaci, a to včetně návrhu na řešení.

Uvedená skutečnost však vyžaduje, aby mu byly k výkonu funkce vytvořeny předpoklady a to jak vlastní organizací práce, tak celou metodou.

Nezbytným předpokladem z tohoto hlediska je, aby byl informován o zásadních rozkazech a nařízeních funkcionářů týlu frontu, týkajících se jeho armády. Na druhé straně by se měl osobně podílet na vyhodnocování zpráv a hlášení, které docházejí na štáb týlu od příslušné armády.

Pokud přikládáme určitý význam dennímu souhrnnému týlovému hlášení, měl by to být právě směrový důstojník, kdo toto hlášení, již částečně vyhodnocené, přináší do štábu týlu frontu.

Při celkem pravidelném rytmu práce velitelských orgánů i týlu jako celku, tj. po vyhodnocení boje a jeho zabezpečení za den a vypracování opatření na další den, mohla by být činnost směrového důstojníka zaměřena na:

— dopracování rozhodnutí a opatření ZT frontu na příští den, pozdní odpolední hodiny, na štáb týlu frontu,

— přenesení těchto opatření a upřesnění u příslušné armády, před koncem dne boje,

— seznámení se se situací, vyřešení sporných a naléhavých otázek, koncem dne boje, ve štábu týlu armády,

— přenesení této situace (týlové souhrnné hlášení) do štábu týlu frontu, počátkem nového dne operace.

V tomto pravidelném rytmu práce budou i výjimky.

Směrový důstojník musí odjíždět k armádě vždy, došlo-li k zásadní změně původního zámyslu ZT frontu, zvláště při změně plánu přísunu, dále při změnách ve směru, době a způsobu rozvinutí prvků organizace frontového týlu, při změnách ve zdravotnickém zabezpečení daného směru apod.

Na druhé straně směrový důstojník by měl být u své armády v těch případech, kdy se u ní vytváří složitá operační a týlová situace.

Opět zdůrazňují, že principiálně by měli v těchto případech řešit uvedené otázky hlavní týloví funkcionáři a to sami, nebo se svými operačními skupinami. Pokud situace na týlu frontu nedovolí účast zmíněných orgánů, nahrazuje jejich činnost směrový důstojník dané armády.

Poslední důležitou otázkou je místo směrových ve štábu týlu frontu.

Vycházíme-li z náplně práce, odpovědnosti, součinnosti na stupni front, kterou

musí uskutečňovat směrový důstojník a z jeho postavení vůči armádě, patří na operační oddělení štábu týlu.

Vzhledem k vlivu směrového na celý průběh řízení týlu u armády, je nutné připravit ho příslušným způsobem na stupni frontového týlu. V mnoha případech nejen z hlediska odborného, ale i metodického. Směrový by měl znát např. i osobní, subjektivní činitele působící na vzájemné vztahy a ovlivňující metody práce obou stupňů.

Závěrem zdůrazňují, že funkce směrových důstojníků je v současné době nezbytná. Náplň jejich činnosti se bude měnit v případě, kdy bude dána do souladu organizace orgánů určených k řízení boje se současnými požadavky. Bude se zužovat a může úplně zmizet, budou-li vytvořeny materiálně technické předpoklady k bezprostřednímu styku hlavních týlových funkcionářů stupně front a armáda kdykoliv v průběhu operace.

BOJ NA ZDRŽENOU

Podplukovník docent Emil Labuda, CSc., podplukovník Eduard Zedníček

Podle polních řádů kapitalistických armád je boj na zdrženou druh obranné činnosti; není tudíž rozhodující druh bojové činnosti. V polním řádu západoněmecké armády je boj na zdrženou uváděn jako samostatný druh bojové činnosti, kdežto v americké a francouzské armádě je součástí obranného a ústupového boje. Cíl boje na zdrženou je však u všech kapitalistických armád v podstatě shodný: zpomalit postup protivníka, získat čas i za cenu ztráty části terénu, co nejdéle uchovat bojeschopnost vlastních vojsk a protivníkovi způsobit maximální ztráty. Je pochopitelné, že boj na zdrženou bude veden omezenými silami a prostředky. Do boje budou zasazovány v první řadě mechanizované a tankové útvary a svazky, které musí plně využít výhodných terénních podmínek a které se nesmí zavazovat do rozhodujících bojů.

Boj na zdrženou může být veden v počátečním období války nebo v průběhu operací a bojů.

Podle polního řádu **americké armády je boj na zdrženou formou ústupového boje a součástí mobilní obrany.** Může být veden podle předem připraveného plánu nebo může být vynucen činností protivníka v průběhu boje.

Bojová sestava útvarů a svazků je uskupena zpravidla do dvou sledů. V prvním sledu má být většina sil a prostředků, menší část sil je ve druhém sledu.

Druhý sled může plnit tyto úkoly:

- vést krátké protizteče k zabezpečení odpoutání prvního sledu,
- připravovat nová ústupová nebo mezilehlá ústupová postavení,
- palebně podporovat boj prvního sledu,
- chránit důležité prostory v týlu nebo obnažené boky,
- vést úderý před přední okraj a umožnit tak odpoutání vojsk bojujících v zabezpečovacím pásmu.

Hloubka úkolů a doba trvání boje na zdrženou bude závislá na mnoha faktorech, např. na zámyslu nadřazeného velitele, na množství prostředků jaderného napadení vlastních i protivníka, na množství sil a prostředků protivníka, na terénu a povětrnostních podmínkách.

V **zabezpečovacím pásmu**, budovaném a obsazeném mimo dotyk s protivníkem, vedou boj na zdrženou **krycí vojska, všeobecné a bojové zajištění.** Jejich hlavním úkolem je zdržovat postup protivníka,

způsobit jeho silám a prostředkům co největší ztráty do navázání dotyku s hlavními silami, klamat protivníka o průběhu obranných postavení a uskupení sil a vést průzkum.

Krycí vojska může vyslat divize prvního sledu armádního sboru v síle zesíleného průzkumného praporu nebo jednoho až dvou praporečnických taktických skupení, popřípadě až brigády. Armádní sbor vyčleňuje do krycích vojsk zpravidla mechanizovanou (obrněnou) divizi a části lehkého obrněného pluku.

Krycí vojska zahajují boj s protivníkem již na vzdálených přístupech k přednímu okraji. Boj na zdrženou je střídán krátkými protiztečemi do boku i týlu protivníka. Je veden vzájemným překračováním sledů až po čáru všeobecného zajištění, která tvoří konečné ústupové postavení krycích vojsk. Krycí vojska odcházejí do druhého sledu divize nebo armádního sboru.

Boj s protivníkem přebírají postupně jednotky všeobecného a bojového zajištění. Boj na zdrženou vedou tyto jednotky obdobným způsobem jako krycí vojska. V žádném případě se nezavazují do rozhodujících bojů, nenechají se obklíčit, plně využívají přirozených a umělých překážek, zejména ženiných chemických zárasů, popřípadě i jaderných fúgasů a níže komunikace a důležité objekty.

Vojska v zabezpečovacím pásmu mohou být podporována prostředky jaderné-

ho napadení, letectvem a dělostřelectvem. Podle síly krycích vojsk, šířky pásem činnosti a hloubky úkolů mohou být pro palebnou podporu přiděleny mechanizované brigádě jeden až dva oddíly 155mm houfnic a až baterie 203,2mm houfnic; mechanizovaný prapor může být posílen až oddílem 105mm anebo 155mm houfnic a četou až baterií 203,2mm houfnic. Dělostřelectvo plní úkoly palebné podpory z palebných postavení předsunutých před předním obranným postavením.

Mezery a odkryté boky se vyplňují ženijními nebo ženijně chemickými zátarasy. Největší hustota zátarasů, včetně jaderných fugasů, se vytváří na důležitých přístupových směrech. Míny jsou kladeny rychlým způsobem ze speciálních vozidel, v hloubce i z vrtulníků. Opěrné body jsou chráněny přenosnými drátěnými zátarasy.

Boj na zdrženou v rámci mobilní obrany vede pouze malá část sil a prostředků, zatímco hlavní síly ničí vklíněného protivníka protiztečemi za podpory jaderných prostředků a letectva. V žádném případě nelze boj na zdrženou, který je součástí ústupu, zaměňovat s mobilní obranou, která je organizována a vedena odlišnými taktickými zásadami.

Cílem mobilní obrany je přinutit protivníka, aby soustředil svoje síly a prostředky do předem stanoveného prostoru a tím vytvořil vhodné podmínky k použití vlastních jaderných zbraní a protiztečí. Na bocích předpokládaného vklínění jsou v pozici obraně předního obranného postavení jednotky, které houževnatou obranou, palbami a ženijními zátarasy usměrňují protivníka do prostoru pro něho nevýhodného.

Na směru vklínění vede menší část sil a prostředků boj na zdrženou, a to postupným zaujímáním ústupových a mezilehlých ústupových postavení a vzájemným překračováním jednotlivých sledů. Na posledním ústupovém postavení — na tzv. čáře přípustného vklínění — zabrání protivníku v dalším pronikání do hloubky obrany a vytvoří vhodné podmínky pro jaderné údery a protizteče silným druhým sledem. Čára přípustného vklínění může být u divize v hloubce až 10 km.

Vojska zahajují boj s protivníkem na velké vzdálenosti s cílem způsobit mu ztráty a zpomalovat jeho postup. Jaderné zbraně malé ráže a zálohy jsou používány k usnadnění odpoutání čelních jednotek od protivníka na nejmenší možnou vzdálenost.

Organizuje-li mobilní obranu armádní sbor, pak je zpravidla do krycích vojsk vyčleněna obrněná divize a někdy i celý lehký obrněný pluk.

K podpoře boje krycích vojsk může velitel sboru použít 4—6 jaderných granátů nebo raket s tritolovým ekvivalentem 9—47 kt. Dále posílá obrněnou divizi částí sborového dělostřelectva v hodnotě 2—3 dělostřeleckých oddílů a oddílem protiletadlového dělostřelectva.

První pásmo za vedení mobilní obrany armádním sborem vybuduje a obsazuje mechanizovaná divize, popřípadě část lehkého obrněného pluku. Do druhého sledu vyčleňuje velitel armádního sboru další dvě mechanizované divize a obrněnou divizi po jejím návratu ze zabezpečovacího pásma.

Boj na zdrženou vede mechanizovaná divize prvního sledu armádního sboru na předpokládaném směru vklínění protivníka až po čáru přípustného vklínění protivníka, tj. do hloubky 20—30 km. Divize i brigády člení svoji sestavu do dvou sledů. Jejich boj je podporován jadernými údery dělostřelectvem, letectvem a protiztečemi divize a armádního sboru.

A nyní k organizaci a vedení boje na zdrženou za ústupu svazku a vyššího svazku americké armády.

Hlavním cílem boje na zdrženou v této fázi boje je zdržet postup protivníka a získat čas k vybudování a obsazení spolehlivé obrany v hloubce. Počet ústupových a mezilehlých ústupových postavení závisí v první řadě na čase, po který divize boj na zdrženou musí vést dále na terénu, na silách a prostředcích vlastních i protivníka a na povětrnostních podmínkách. Prvním ústupovým postavením je zpravidla čára dotyku s protivníkem. Další ústupová postavení jsou v hloubce asi 20 km. Vojska divize odcházejí na nové ústupové postavení zpravidla během noci.

K vedení boje na zdrženou jen na ústupovém postavení zaujme mechanizovaná divize zpravidla sestavu ve dvou sledech. V prvním sledu budou obě mechanizované brigády, ve druhém sledu pak obrněná brigáda. K udržení ústupového postavení na delší dobu vede první sled houževnatý obranný boj, dělostřelectvo a prostředky jaderného napadení ničí protivníka na dalekých přístupech. Cílem protizteče druhého sledu divize je umožnit odchod brigád prvního sledu na další ústupové postavení. Hrozí-li útvarům prvního sledu obklíčení, zabezpečují jejich

Z kapitalistických armád

Podplukovník docent Emil Labuda, CSc.,
podplukovník Eduard Zedníček

odchod na další ústupové postavení slabé krycí mechanizované nebo průzkumné jednotky.

Vede-li divize boj na zdrženou na dvou ústupových postaveních, tj. na ústupovém a mezilehlém ústupovém, pak první postavení obsadí zpravidla mechanizované brigády a mezilehlé postavení, vzdálené asi 10 km od prvního ústupového postavení, obsadí obrněná brigáda.

Brigády prvního sledu divize houževnatě brání první ústupové postavení a při úhroze obklíčení se odpoutají a vedou boj na zdrženou až k mezilehlému ústupovému postavení. Pod ochranou brigády druhého sledu divize překračují mezilehlé ústupové postavení a obsadí další ústupové postavení v hloubce. K vedení nepřetržité palby se minometné, dělostřelecké a protitankové prostředky člení do sledů, které se během boje na zdrženou vzájemně překračují.

Americký armádní sbor vede boj na zdrženou na základních a mezilehlých čarách. Vzdálenost mezi jednotlivými čarami může dosahovat 35–45 km, aby pro-

тивník při útoku na základní čáry byl nucen přemísťovat do nových postavení palebné prostředky jaderného napadení.

Armádní sbor člení bojovou sestavu zpravidla do dvou sledů se dvěma až třemi mechanizovanými divizemi a popřípadě lehkým obrněným plukem v prvním sledu a obrněnou divizí ve druhém sledu. Divize prvního sledu jsou zpravidla uskupeny do dvou sledů a obsazují buď ústupové, nebo ústupové a mezilehlé ústupové postavení. Druhý sled sboru v síle obrněné divize, popřípadě ještě obrněné brigády, je rozmístěn rozptýleně v hloubce 30–50 km od základní mezilehlé čáry, připraven k protizteči s cílem umožnit odchod divizí prvního sledu na další čáru v hloubce. K podpoře boje na zdrženou je většina dělostřelectva armádního sboru včleněna do posilových skupin dělostřelectva divize. Velitel sboru si zpravidla ponechává v podřízenosti oddíl řízených střel Sergeant.

Boj na zdrženou armádního sboru končí na konečné čáře nebo jeho souseděním za touto čarou v hloubce 160 km.

Podle polního řádu **západoněmecké armády je boj na zdrženou samostatný druh bojové činnosti a vede se zpravidla v rámci pohyblivé obrany a v zabezpečovacím pásmu.** K časovému a prostorovému sladění činnosti útvarů a svazků se určují do hloubky obrany vhodné čáry jako ústupová postavení.

Boj v zabezpečovacím pásmu vedou odřady (zadržovací odřady) v různé síle podle toho, kdo je vysílá. Mechanizovaná (tanková) divize na samostatném směru vysílá jeden až dva odřady, každý v síle mechanizovaného nebo tankového praporu, zesíleného dělostřelectvem, protitankovými prostředky a ženijními jednotkami. Armádní sbor vysílá do zabezpečovacího pásma zesílenou brigádu až divizi.

Boj na zdrženou vede západoněmecká armáda podle stejných zásad jako americká armáda. Zabezpečovací pásmo vytvářejí divizi je však hluboké 20 až 30 km; asi 3–4 km před předním okrajem obrany je pouze bojové zajištění a 400 až 500 m před rotami prvního sledu je přímé zajištění.

Polní řád **francouzské armády mluví o boji na zdrženou jako o druhu obranného boje.** Vede se na široké frontě za

Mechanizovaná divize člení sestavu zpravidla do dvou sledů s mechanizovanými brigádami v prvním a tankovou brigádou ve druhém sledu.

Mechanizované brigády prvního sledu divize obsazují dvě ústupová postavení, vzdálená 6 až 10 km od sebe. Na prvním ústupovém postavení je většina sil a prostředků brigád.

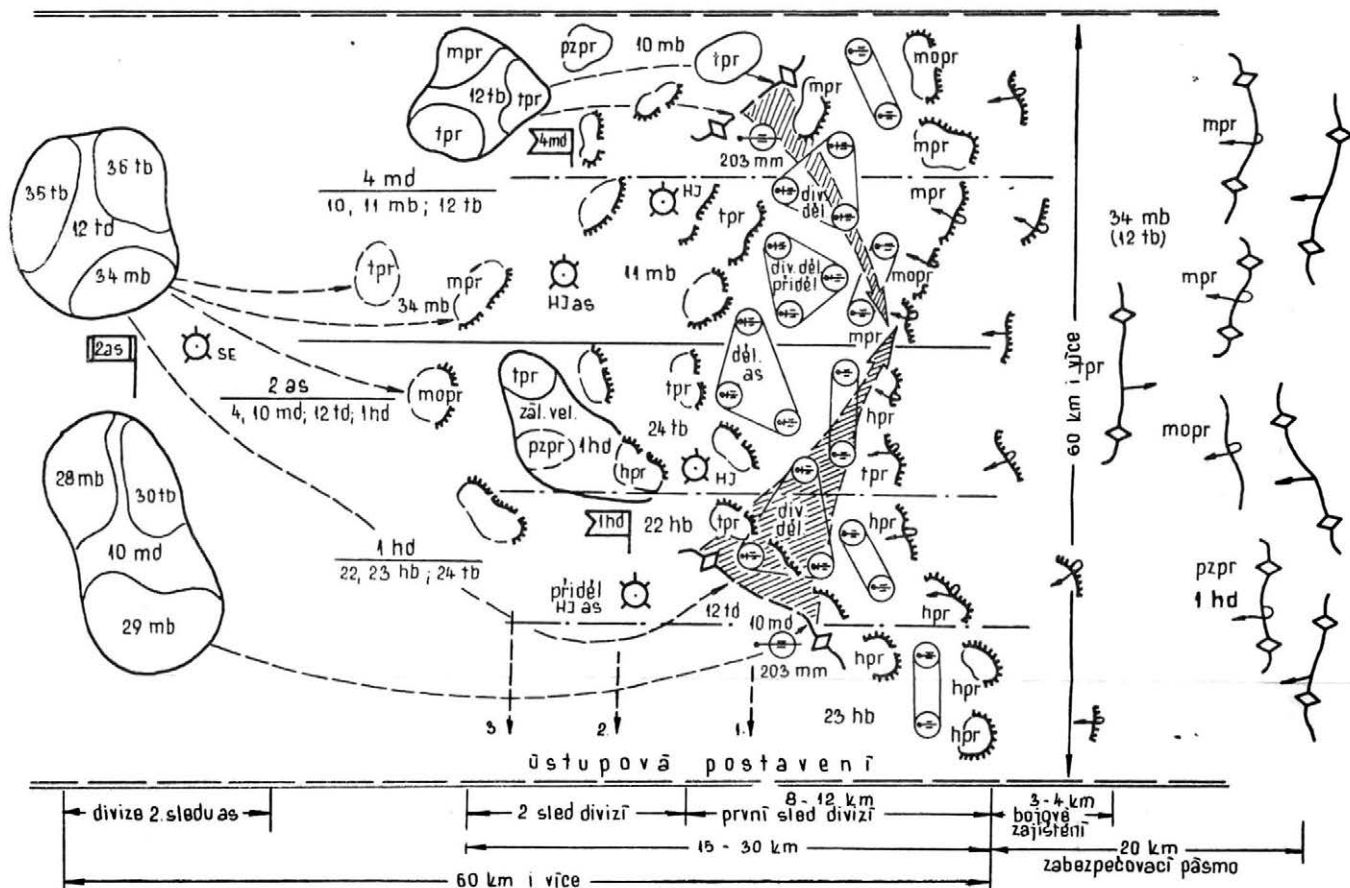
Druhý sled divize (tanková brigáda) je rozmístěn v prostoru třetího ústupového postavení a je připraven k protizteči buď samostatně nebo v součinnosti s druhým sledem sousední divize s cílem obklíčit a zničit pronikajícího protivníka.

Armádní sbor člení sestavu do dvou nebo tří sledů. První sled obsazuje přední obrannou čáru, druhý sled mezilehlou obrannou čáru a třetí sled, zpravidla tanková divize, zadní obrannou čáru. Druhé a třetí sledy armádních sborů se používají k protiztečím s cílem udržet jednotlivé obranné čáry a vytvářet vhodné podmínky pro přechod vojsk polní armády nebo skupiny armád do protíutoku. Varianta bojové sestavy armádního sboru je v příloze 1.

převahy sil a prostředků protivníka. Jednotlivá ústupová postavení budují divize prvního sledu.

**BOJOVÁ SESTAVA ZÁPADONĚMECKÉHO ARMÁDNÍHO SBORU PŘI VEDENÍ BOJE NA ZDRŽENOU
V POHYBLIVĚ OBRANĚ /VARIANTA /**

PŘÍLOHA I

I francouzské svazky a vyšší svazky vytvářejí v obraně mimo dotyk s protivníkem zabezpečovací pásma, které má dvě ústupová postavení. Boj v zabezpečovacím pásmu vedou taktické skupiny, vysílané brigádami prvního sledu. Složení taktické skupiny je různé, např. pluk lehkých tanků AMX-13, mechanizovaná rota, dělostřelecký oddíl 105mm houfnic nebo mechanizovaný pluk, rota lehkých tanků, dělostřelecký oddíl 105mm, popřípadě jen divizní průzkumný pluk a dělostřelecký oddíl. Všechny taktické skupiny se posílají jednotkami pluku lehkých tanků AMX-13 s protitankovými řízenými střelami SS-11 a ženijními jednotkami.

Mechanizovaná divize člení sestavu do dvou sledů s mechanizovanými, někdy i obrněnou brigádou, v prvním sledu.

Brigády člení sestavu zpravidla do dvou sledů. První sled v síle 2 až 3 tak-

tických skupení obsazuje přední okraj a tvoří tzv. zdržovací sled, druhý sled v síle 1 až 2 taktických skupení se používá k protiztečím. Taktická skupení zdržovacího sledu mají v sestavě zpravidla motorizované rotu, rotu lehkých tanků a dělostřelecké oddíly 105 mm. Taktická skupení k protiztečím jsou převážně složena z mechanizovaných rot, rot lehkých tanků, tankových rot AMX-13 a SS-11 a ženijních jednotek.

Druhý sled brigády v hodnotě taktického skupení tvoří tzv. krycí sled.

Druhý sled divize v síle obrněné brigády buduje další postavení k vedení boje na zdrženou, kde je připraven k protizteči.

Způsob vedení boje na zdrženou je obdobný jako americké armády.

Taktické normy vedení boje na zdrženou uvádí tabulka.

	Armádní sbor			Divize			Brigáda		
	USA	NSR	Francie	USA	NSR	Francie	USA	NSR	Francie
Hloubka působnosti krycích vojsk před pásmem obrany	75	80	—	25	20	20	25	20	do 20
Hloubka zabezpečovacího pásma	20–30	20–30	15–20	20–30	20–30	15–20			
Vzdálenost zajišťovacích jednotek od předního okraje obrany:									
– všeobecné zajištění				8–10	—	—			
– bojové zajištění				1–1,5	3–4	2,5–3			
– přímé zajištění				do 0,5	do 0,5	do 0,5			
Šířka pásma činnosti při boji na zdrženou	60–80	80–140	70–80	do 25	30–50	30	do 12	16–25	6–10
Vzdálenost prostoru rozmístění druhého sledu	40–60	30–50	35	10	16–20	30–50	6–8	8–10	8
Hloubka vedení boje na zdrženou	160	90–200	až 150	20–30	30–50	50–100	10	16–20	15–20
Vzdálenost ústupových postavení	35–45	30–50	30–50	10–20	10–20	10–15	10–20	6–10	7–10

Poznámka: – některé normy v řádech kapitalistických armád nejsou uvedeny, a proto byly sestaveny dedukcí
– hloubky, šířky a vzdálenosti uvedeny v kilometrech

V další části článku se pokusíme aplikovat uvedené zásady a charakteristické rysy vedení boje na zdrženou na náš zájmový prostor při možném zahájení války.

Strategická koncepce „přední obrany“ počítá se zámyslem vést ozbrojenými síla-

mi ihned po vzniku války aktivní bojovou činnost od východních hranic NSR, nepřipustit ztrátu jejího území a vytvořit podmínky k zahájení útočných operací s cílem přenést bojovou činnost na území NDR a ČSSR v nejkratších možných lhů-

tách. Na základě vyjádřeného obsahu uvedených strategické koncepce nelze tedy počítat s tím, aby nepřítel přešel ihned po zahájení války hlavními silami do mobilní (pohyblivé) obrany, aniž by se snažil předtím uskutečnit svůj útočný zámysl s využitím účinků zbraní hromadného ničení.

Vedení boje na zdrženou v našem zájmovém prostoru bude kromě jiného ovlivněno způsobem zahájení války.

1. Při zahájení války za použití jaderných zbraní s překvapením, bez předchozích opatření lze předpokládat tuto možnou činnost pozemních vojsk nepřítel.

První zahájí boj vojska (jednotky) ostrahy bavorských hranic (lop, BGS) a útvary pohraničních svazků (4 md, části 1 hd) na široké frontě s důrazem na pohraniční přechody na směr NÜRNBERG—PRAHA. Jejich úkolem pravděpodobně bude aktivní činnost na směrech zabezpečit důležité prostory k přenesení bojové činnosti na území protivníka. Tyto síly, které je možno z hlediska hlavních sil armády nazvat jako „krycí“, nebudou schopny vzhledem ke své síle na tak široké frontě zastavit naše vojska při přenášení bojové činnosti na území nepřítel.

systému zátarasů všeho druhu, zejména pásma jaderných min.

Hloubka vedení boje na zdrženou bude závislá na výsledcích prvního hromadného úderu, na intenzitě využití zátarasů všeho druhu, na tempu útoku našich vojsk a na době přesunu i zasazení hlavních sil sboru (armády) do střetného sražení. Tak např. současná dislokační vzdálenost hlavních sil 2 as (N) od naší státní hranice umožňuje jejich zasazení za 10 i více hodin, v závislosti na jejich zdržení našimi prostředky ničení. Z toho vyplývá, že boj na zdrženou by mohl být veden za této situace až po čáru BAYREUTH, GRAFENWÖHR, AMBERG, SCHWANDORF, BOGEN, PASSAU.

V uvedeném pásmu může nepřítel k obraně a vedení boje na zdrženou využít těchto ústupových a mezilehlých ústupových postavení:

— MITTERTEICH, TIRSCHENREUTH, FLOSS, VOHENSTRAUSS, SCHNEEBERG, SCHÖNTHAL, CHAM, KÖTZING, ZWIESEL, FREYUNG, WALDKIRCHEN;

— ERBENDORF, WEIDEN, řeka NAAB, PFREIMD, NEUNBURG, RODING, TITTLING.

Vojska krytu nepřítel mohou mít tyto síly a počty bojové techniky:

Útvar	praporů	tanků	děl a minometů	PT zbraní
2 lop	3	122	45	—
BGS	3	—	36	—
4 md (N)	12	241	128	106
hb (1 hd)	4	59	34	48
Celkem	22	422	243	154

a budou nuceny na důležitých směrech přecházet k boji na zdrženou. To znamená, že boj na zdrženou vojsk krytu se za této varianty zahájení války stane prostředkem k zabezpečení zasazení hlavních sil sboru (armády) do pohraničního střetného sražení.

Vzhledem k tomu, že boj na zdrženou je možné připravit již v míru, bude mít pravděpodobně prvky předvídané plánovitostí a organizovaností; přitom počítá s dočasnou ztrátou určitého území. Aby ztráta tohoto území byla co nejmenší, budou vojska plně využívat vybudovaného

Poznámka. Při redislokaci dalších brigád 1 hd (N) blíž ke státní hranici se příslušné počty zvýší.

Uvedené síly mají tyto organické prostředky jaderného napadení:

— 6 odpalovacích zařízení DR HONEST JOHN,

— 18 hlavních atomového dělostřelectva,

— 9 bezzákazových zbraní DAVY CROCKETT.

Použití prostředků jaderného napadení ihned po zahájení války k podpoře bojové činnosti vojsk krytu je vázáno dvěma podmínkami:

— bezzákluzové zbraně DAVY CROCKETT by musely mít předem, tj. těsně před zahájením války, přisunutou jadernou municii, kterou vzhledem k rychlému rozpadu nelze u těchto prostředků dlouho skladovat,

— organické prostředky jaderného napadení 4 md (N) by musely být vzhledem k současné dislokaci předem přisunuté. Bez předchozích přeskupení je možné z jejich zásahem počítat za 6 i více hodin po zahájení války.

Z toho vyplývá, že bez předchozích opatření budou vojska krytu ihned po zahájení války využívat k vedení boje na zdrženou především účinků jaderných úderů taktického letectva v rámci prvního hromadného úderu nepřítelů, dále účinků jaderných min a ostatních zbraní hromadného ničení. Až v dalším mohou počítat s použitím vlastních organických prostředků jaderného napadení.

Poměrně slabé síly vojsk krytu (vzhledem k šířce možné fronty do 300 km) a nutnost vést boj na zdrženou aktivně, přinutí nepřítel využívat zejména jaderných min a ostatních zátarasů a tím ušetřit živou sílu a bojovou techniku na rozhodující směry bojové činnosti. Za této situace hodnota protiztečí nebude zpravidla přesahovat sílu 1–2 praporů.

Zátarasů všeho druhu budou aktivovány plánovitě, v souladu s bojovou činností hlavních sil sboru (armády), aby neztížily jejich zasazení do střetných sražení.

V okamžiku přiblížení se hlavních sil sboru (armády) nepřítel k našim vojskům lze předpokládat, že vojska krytu budou mít úkol zabezpečit jejich rozvinutí do střetného sražení; pak přejdou do druhého sledu (zálohy) sboru k plnění úkolů podle vývoje situace v průběhu střetného sražení.

V případě, že nepřítel utrpí neúspěch ve střetném sražení, může v souladu s celkovou situací na frontě, přejít dočasné k vedení mobilní (pohyblivé) obrany a v rámci ní k boji na zdrženou na těchto možných ústupových postaveních:

— BAD KISSINGEN, BAMBERG, řeka REGNITZ, NÜRNBERG, LUDWIGSKANAL, REGENSBURG, řeka DONAU, PASSAU;

— WÜRZBURG, ANSBACH, řeka ALTMÜHL, INGOLSTADT, řeka ISAR, MÜNCHEN, řeka INN;

— BAD MERGENTHEIM, CRALSHEIM, DONAUWÖRTH, řeka LECH;

— řeka NECKAR, STUTTGART, ULM, řeka ILLER... až po čáru řeky RHEIN, jakožto konečné, strategické obranné čáry NATO.

Pravděpodobný cíl bojové činnosti: s využitím zbraní hromadného ničení, úderů letectva a zátarasů všeho druhu vyčerpávat a ničit naše vojska, získat čas na přisun hlubokých operačních záloh a jejich zasazením přejít do protiútku k plnění původního zámyslu.

Na rozdíl od boje na zdrženou, organizovaného ihned po zahájení války vojsky krytu, bude mít boj na zdrženou, organizovaný po neúspěšném střetném sražení, tyto znaky.

Bude od začátku veden za podpory organických prostředků jaderného napadení taktického a operačně taktického dosahu.

S plánováním a organizací boje bude možné začít až v průběhu střetného sražení na základě konkrétní bojové situace.

Bude zahajován v těsném dotyku s protivníkem a většinou v původní sestavě pro střetné sražení, kterou bude nutno přeskupit a vytvořit silný druhý sled (na některých směrech až do dvou svazků) k zabezpečení silných protiztečí (protiúderů).

Pravděpodobné směry těchto protiztečí (protiúderů):

— AUGSBURG, AMBERG,

— WÜRZBURG, AMBERG.

Možná ústupová postavení nejsou předem vybudována. Lze však předpokládat, že k jejich zpevnění využije nepřítel některých stálých obranných objektů budovaných již v míru. Situace přinutí nepřítel v první řadě využívat přírodních překážek, zejména zalesněných prostorů a řek, které budou až v průběhu boje upraveny jako ústupová a mezilehlá ústupová postavení. Vyplývá z toho, že naše vojska budou velmi často uskutečňovat násilný přechod vodní překážky z chodu s využitím rychlých předsunutých odřadů a taktických vzdušných výsadek.

Rychlý postup našich vojsk může podstatně narušit organizaci boje na zdrženou. Aby nepřítel ztratil co nejméně vlastního území, může být donucen k zastavení našeho postupu zasazovat po částech své druhé sledy (zálohy); to umožní našim vojskům i jejich postupné ničení.

Hloubka boje na zdrženou bude záviset na výsledcích jaderných úderů, na schopnosti našich vojsk ničit nepřítel po částech (předcházet ho při zaujímání ústu-

Z kapitalistických armád

pových postavení) a na době přísunu hlubokých záloh nepřítele, plánovaných k přechodu do protiútoků.

Podle názorů velení NATO však v žádném případě nemá být našim vojskům dovoleno ovládnout strategickou obrannou čáru, kterou je řeka RHEIN. Zabezpečit tuto strategickou obrannou čáru NATO znamená udržet především její východní předmostí, tj. řeku NECKAR a východní výběžky lesů ODEN WALD a SCHWARZ WALD.

2. Nepřítel může zahájit válku i po předběžném nebo částečném přeskupení, zejména pozemních vojsk. Tato varianta počítá s určitým rizikem ztráty překvapení při zahájení války, avšak umožňuje lépe plnit strategickou koncepci „přední obrany“ z hlediska úkolu pozemních vojsk.

Lze předpokládat, že za této varianty

Ze zásad boje na zdrženou kapitalistických armád vyplývají tyto závěry:

— ve způsobech vedení boje nejsou podstatné rozdíly mezi jednotlivými kapitalistickými armádami;

— boj na zdrženou bude mít vždy charakter spěšně zaujaté obrany; palebný systém i systém velení může mít tudíž značné nedostatky;

— nepřítel bude plně využívat vlastností terénu, zejména přírodních překážek, jako jsou vodní překážky, bažinaté i zalesněné prostory apod. Přirozené překážky budou doplňovány umělými zátarasy zejména protitankovými, chemickými a jadernými fugasy; kromě toho může nepřítel podle předem zpracovaného plánu ničit některé objekty (mosty, propustě, přehrady, komunikační a letištní objekty apod.);

— boj na ústupových postaveních i mezi nimi bude velmi aktivní a prak-

zahájení války nepřítelem nepředcházet by zasazení hlavních sil sboru (armády) boj na zdrženou vojsk krytu a když, tak jen na vedlejších směrech. Hlavní síly sboru (armády) mohou být zasazeny do střetného sražení přímo, bez ztráty území, s cílem co nejrychleji přenést bojovou činnost na území protivníka.

Po případném úspěchu nepřítele ve střetném sražení mohou hlavní síly sboru (armády) přecházet buď na celé frontě, nebo na její části do dočasné obrany a v rámci ní organizovat boj na zdrženou.

Charakteristika vedení boje na zdrženou za této situace bude shodná s první variantou. Boj na zdrženou však nemusí být veden až do takové hloubky vlastního území. Přitom není vyloučeno, že čára prvního ústupového postavení nepřítele může probíhat buď celá, nebo zčásti na našem území (východní svahy ČESKÝ LES a ŠUMAVA).

tický bude kombinací ústupového a obranného boje s protiztečemi za podpory jaderných úderů a úderů letectva;

— konečným cílem boje na zdrženou má být vytvoření výhodných podmínek pro přechod do všeobecného útoku.

Pro naše vojska z toho vyplývá:

— učit je vést nepřetržitý a důkladný průzkum s cílem odhalit činnost a zámýsl použití prostředků jaderného napadení a druhých sledů, zjišťovat přípravu jednotlivých ústupových postavení a zátarasy všeho druhu, zejména jaderná minová pole;

— zdokonalovat je v ničení nepřítele při vedení boje na zdrženou, tj. útočit ve vysokém tempu a obcházet nepřítele s cílem nedovolit mu odpoutat se a organizovat obranu na nových ústupových postaveních v hloubce;

— učit je z chodu překonávat vodní překážky s využitím taktických vzdušných výsadků a silných předsunutých odřadů.

Poznatky z teritoriálních cvičení

Plukovník Břetislav Tichý, podplukovník Jan Straka

V minulém roce proběhlo několik teritoriálních cvičení, která přispěla k dalšímu prohloubení znalostí problematiky, spojené s přípravou teritoria. V článku chceme předat některé naše zkušenosti a poznatky z těchto cvičení.

Při sestavování a rozpracování těchto cvičení vycházeli jsme jednak ze strategické koncepce přípravy a vedení ozbrojeného zápasu proti socialistickému táboru hlavními státy NATO a jednak z rozpracovaných základů vojenské doktríny ČSSR. Dalším podkladem byly zkušenosti z dosavadních teritoriálních cvičení a nová struktura velení na teritoriu.

Byly zřízeny vojenské okruhy. Předpokládali jsme, že v jejich štábech bude úroveň znalostí celkové problematiky i praktickým návyků v podmínkách teritoriálního velení velmi rozdílná. Jak potvrdilo cvičení, předpoklad byl správný. Z této situace vyplynul požadavek diferencovaně zpracovat rozehrávané situace pro jednotlivé vojenské okruhy ve stále stejném zámyslu cvičení. Tím se podstatně zvýšily požadavky na přípravu a řízení cvičení.

Po metodické stránce jsme upustili od dosavadních tzv. „letůčkových cvičení“ a zvolili jsme obtížnější formu — **časově nepřerušovaného velení podřízeným**. Tím jsme přešli na vyšší stupeň teritoriálních cvičení, který dává možnost v plné šíři procvičit velení na teritoriu.

Krátce rozebereme přípravu teritoriálních cvičení a možný obsah některých zpracovávaných dokumentů

jak pro cvičící štáby tak i pro řízení cvičení.

Před zahájením vlastní práce jsme (jako před každým cvičením) **prostudovali** veškeré dosažitelné teoretické podklady. V našem případě jsme se opírali o teritoriální problematiku, uveřejněnou ve VOJENSKÉ MYSLI, o přednášky operační správy, Hlavního týlu a velitelství chemického vojska a samozřejmě o praktické zkušenosti, které jsme získali při zpracování minulých teritoriálních cvičení. Ukázalo se, že úroveň praktických a teoretických znalostí každého zpracovatele má bezprostřední odraz v kvalitě materiálů, rozpracovaných pro cvičení. Proto se snažíme, aby byla co největší stabilita zpracovatelů a ti to byli vybíráni jen z důstojníků nejlépe připravených.

Po studiu teoretických materiálů přistoupíme ke **zpracování výchozích materiálů**; první z dokumentů je „plán přípravy cvičení“, který slouží k řízení práce na přípravě cvičení. Zpracujeme jej v případě, kdy se na přípravě cvičení podílí větší počet zpracovatelů z různých složek. Můžeme jej zpracovat ve formě tabulky, která má tyto rubriky:

- úkoly, které plníme do zahájení cvičení,
- kdo úkol provede,

— s kým na plnění úkolu spolupracuje,

— časová lhůta zpracování jednotlivých dokumentů.

Schválený plán přípravy je závazný pro všechny zpracovatele cvičení, hlavně pro náčelníky zpracovatelů, kteří jim musí umožnit plnit úkoly v nařízených termínech. Při jeho zpracování řádně zvážíme důležitost a nutnost jednotlivých dokumentů a podle toho určíme termíny jejich zpracování.

Na teritoriální cvičení je vhodné připravit „návrh na pojetí cvičení“, který může obsahovat:

- téma cvičení,
- cíle cvičení,
- nejdůležitější učební úkoly,
- forma provedení cvičení,
- místo (prostor) cvičení.

Tento návrh schvaluje řídící cvičení a je podkladem pro rozpracování zámyslu cvičení. Důležité je, aby obsahoval všechny zásadní pokyny řídícího cvičení ke zpracování cvičení, aby pak v průběhu přípravy nedocházelo k doplňování, upřesňování a dodatečnému přepracování již zpracovaných materiálů.

Z á m y s l teritoriálních cvičení zpracovujeme zpravidla písemnou formou s grafickým vyjádřením na mapě. Obsahem textového zámyslu může být:

- téma cvičení,
- cíle cvičení,
- zkušební úkoly (budou-li pro dané cvičení určeny),
- období cvičení; v každém období uvedeme téma, učební cíle, učební úkoly, výchozí situaci a zámysl stran,
- účastníci cvičení,
- místo provedení,
- předpokládaný časový průběh,
- ředitelství cvičení a rozhodčí služba,

— přílohy; nejčastěji to bude mapa zámyslu cvičení a organizace ŘC a RS.

Rozebereme nyní obsah některých hlavních bodů textového zámyslu.

1. **Téma** cvičení pro stupeň MNO a VO můžeme zvolit např. „Činnost teritoriálních orgánů velení v předmobilizačním období a v počátečním období války za oboustranného použití ZHN“.

Pro každé cvičení a pro každý velitelský stupeň volíme témata různá podle problematiky, kterou je nařízeno procvičit.

2. **Cíle** cvičení určujeme pro každý stupeň velení zvlášť, např.:

— **naučit** teritoriální štáby řídit bojovou činnost na teritoriu v počátečním období války,

— **naučit a zdokonalit** teritoriální štáby v činnosti za bojového poplachu, v řízení mobilizace a v řízení činnosti teritoria v počátečním období války za složité radiační situace.

3. Pro lepší řízení cvičení je vhodné jeho průběh rozdělit na **období**. Tak např. cvičení NEPTUN bylo rozděleno na dvě období:

První období zahrnovalo dobu od vyhlášení jednotlivých stupňů pohotovosti do konce druhého dne války. Zde nebyl vybrán ten nejcharakterističtější případ zahájení války, tj. nenadálé napadení. Volili jsme méně složitý případ zahájení válečného konfliktu s krátkým postupným narůstáním nebezpečí vzniku války. Bylo to proto, že to bylo vlastně první cvičení v nové organizaci a měli jsme zájem na tom, aby zejména vojenské okruhy toto období procvičily.

Druhé období po operačním skoku zahrnovalo činnost čtvrtého dne války. Pro každé období jsme stanovili zvláštní téma a cíle s ohledem na charakter činnosti v těchto obdobích.

Na základě stanovených učebních cílů rozpracovali jsme pro každé období učební úkoly a to vševojskové, druhů vojsk a zvláště učební úkoly týlu.

4. **Výchozí situace** teritoriálních cvičení má jen některé malé odlišnosti od výchozí situace, která se připravuje pro polní vojska.

5. **Zámysl stran** („západních“ a „východních“).

V zámyslu „západních“ klademe důraz zejména na činnost těch sil a prostředků, které mají **bezprostřední vztah k teritoriu a které mohou přímo působit na státní území**. Pravděpodobný zámysl činnosti protivníka proti polním vojskům uvádíme jen informativně.

V zámyslu „východních“ uvedeme pravděpodobnou **činnost vlastních vojsk a zařízení, která podléhají teritoriálnímu velení**.

Tak např. můžeme uvést tento zámysl:

— štáby a vojska „východních“ mají připravena opatření pro jednotlivé stupně pohotovosti a mobilizaci,

— vojsko PVOS v případě zahájení války odrazit vzdušný útok nepřítele na státní území a odstranit následky po jaderných úderech.

Pro informaci teritoriálních štábů je pak vhodné uvést v hrubých rysech zámysl polního velení.

6. **Umístění** cvičících štábů.

V dosavadních cvičeních byly všechny štáby umístěny v jednom místě. Bylo to z těch důvodů, aby cvičící štáby byly nuceny spolupracovat a aby si ujasnily velení. Při obdobných cvičeních v budoucnosti budeme uvažovat o rozmístění štábů **na odpovídající vzdálenosti** a budou podřízeným **velet po pojítkách pomocí pomůcek utajeného velení**.

7. Ředitelství cvičení a rozhodčí

službu uvádíme nejlépe graficky jako přílohu k textovému zámyslu.

Z příloh k textovému zámyslu uvedeme možný obsah pouze mapy. Ostatní přílohy jsou druhů vojsk a týlu a nebudeme je rozebírat. Měřítko mapy volíme podle stupně cvičících štábů. Na stupni MNO volíme zpravidla měřítko 1 : 500 000.

Mapa může mít tento obsah:

— cvičná situace rozvinutí polních vojsk „východních“ i „západních“ a zámysl jejich činnosti (informativně),

— dislokace a pravděpodobná činnost letectva „západních“,

— rozmístění a situace vojsk na teritoriu, včetně vojsk PVOS,

— rozmístění všech teritoriálních útvarů, útavů a vojenských zařízení.

Po schválení zámyslu přistoupíme ke zpracování výchozích materiálů pro cvičící štáby.

V první řadě připravíme (jako u všech cvičení) **námět**. Zde jsou jen některé rozdíly v jeho obsahu proti námětu, připravovanému pro cvičení štábů polního velení.

Pro dokumentaci uvádíme jeho možný obsah:

— **všeobecná situace** — v tomto bodu podrobně uvedeme situaci na teritoriu a jen informativně situaci polních vojsk,

— **zprávy o „západních“** — zaměřit se na ty prostředky nepřítele, které mohou působit zejména proti teritoriu,

— **ekonomická situace na teritoriu** — zde uvádíme situaci na všech úsecích národního hospodářství, zejména pak v dopravě, zdravotnictví a na úseku civilní obrany. Skladovou situaci bychom měli vždy procvičovat podle současného stavu,

— **politická situace na teritoria,**

— **doplňující údaje a**

— **úkoly cvičících.**

K námětu jsme ve většině případech přikládali tyto přílohy:

- **mapu** (měřítko podle stupně štábu),
- **směrnici MNO pro materiální, zdravotnické a technické zabezpečení,**
- **situaci PVOS a letectva,**
- **cvičný plán mobilizačního rozvinutí vojsk,**

Nyní rozebereme ty dokumenty, které jsou nutné pro řízení cvičení a jeho rozehru.

Jak jsme již uvedli, rozehra posledních cvičení probíhala plynule, ne formou letůček, jako v minulosti. K tomu jsme zpracovali „plán rozehry cvičení“ — jako hlavní dokument pro rozehru. Plán jsme zpracovali ve formě tabulky s těmito rubrikami:

- pořadové číslo,
- čas — astronomický — operační,
- obsah rozehry,
- kdo nahraje,
- komu zprávu nahraje,
- způsob rozehry,
- činnost cvičících a
- poznámka.

Kromě toho na začátek plánu rozehry je vhodné uvést pro každé období téma, učební cíle, učební úkoly, výchozí situaci a záměr stran.

K centrálnímu plánu rozehry si zpracovali jednotlivé složky a druhy vojsk ještě další plány rozehry.

Tento plán jsme během cvičení upravovali podle konkrétní situace a rozhodnutí příslušných velitelů a náčelníků.

Tím jsme získali dobrý přehled o plnění úkolů cvičícími, měli jsme záruku a prostřední kontrolu orgánů rozhodčí služby o doplňkové ro-

— **cvičné plány výroby bojové techniky** za branné pohotovosti státu.

Můžeme přirozeně uvést řadu dalších příloh tak, jak to vyžaduje konkrétní situace.

Pro podřízené štáby můžeme zpracovat výpis z námětu, včetně všech příloh, poněvadž není nutné, aby tyto znaly všechny údaje.

zežre u odborných složek, u kterých nestačil k zajištění práce a velení ústřední plán rozehry. Právě z těchto doplňkových rozehrů vyniká úloha náčelníka štábu ředitelství cvičení, který osobně odpovídá za obsahovou a časovou koordinaci rozehry všech složek. Náčelník štábu ŘC upřesňoval rozehru každý večer za přítomnosti všech orgánů ředitelství cvičení a rozhodčí služby. Na této poradě přednesl každý rozhodčí své zkušenosti z uplynulé části cvičení s důrazem na nejasnosti, které bylo třeba vysvětlit pro jednotnost řešení v celém cvičícím štábu a zároveň navrhl případné úpravy plánované rozehry pro dalších 24 hodin cvičení. Úpravy mohou být vynuceny činností a rozhodováním cvičících, což nemusí být vždy vplněm souladu s připraveným plánem souladu s připraveným plánem rozehry.

Náčelník štábu ředitelství cvičení koordinuje dílčí dozohry odborných složek tak, aby měly přímou návaznost na základní operační rozehru.

Jako další dokument pro řízení cvičení jsme zpracovali „**plán činnosti řídicího cvičení**“ a to tak, aby v každém časovém období dával konkrétní přehled o úkolech, které plní hlavní složky. Podle těchto úkolů je pak možné naplánovat činnost řídicího cvičení. Nám se osvědčila tabulková forma plánu.

Kvalita práce ředitelství cvičení a

rozhodčí služby je přímo závislá na kvalitě instruktáže těchto orgánů před zahájením cvičení. Každý musí přesně znát organizaci ŘC a RS, zámysl a cíle cvičení, kterých má být dosaženo. Instruktáž probíhá společně pro všechny účastníky. V další části instruktáže každý příslušník samostatně prostuduje připravené materiály a nejasné otázky jsou mu vysvětleny na konci instruktáže. Do instruktáže ŘC a RS je vhodné zařadit rozbor těch teoretických otázek, které budou probírány na cvičení.

Máme-li uvést některé zkušenosti z teritoriálních cvičení, musíme vycházet především z cílů, které tato cvičení měla. Šlo zejména o prověření si systémů velení na teritoriu. A právě v této oblasti se ukázaly některé nejasnosti, které podle našeho názoru vyplývaly z nejasnosti v metodice práce, v nestmelenosti některých štábů a ve vnitřní organizaci práce. Velí se formou rozkazů a nařízení. Ty však musí být vydávány včas v nejstručnější formě, ale v plné jasnosti. Nutnou podmínkou velení je neustálá kontrola a upřesňování rozkazů a plánů podle vývoje skutečné situace. K tomu, aby velení bylo účinné, je nutné mít stálý přehled o situaci. Toho se dosáhne vedením výkazové mapy ve štábech všech stupňů. Předem však musí být jasné, na jakých mapách se bude pracovat. Řeší-li se např. měřítko mapy až v průběhu cvičení, dochází k ne-

návratné časové ztrátě na úkor plnění jiných úkolů. Pro složky MNO je neúčelnější mapa 1 : 500 000 a mapa 1 : 200 000 pro styk s podřízenými.

Pokud jde o přesuny na teritoriu, dodržujeme zásadu, že přesunujícím vojskům musíme za všech okolností velet. **Každý stupeň velení řídí přesuny těch vojsk, které jsou mu organizačně nebo zvláštním rozkazem podřízeny.** Přesuny za současné situace považujeme za součást operace. Formy velení musí být stejné jako v boji, proto je nutné pochopit dva odlišné pojmy v organizaci přesunů a to velení za přesunů a zabezpečování přesunů.

Ve velké míře byla na cvičeních procvičována likvidace nepřátelských diverzních skupin a výsadek v hloubce našeho státního území. Pro rychlé zničení výsadku nepřítele je třeba vytvořit předpoklady již v míru:

- vyhodnotit pravděpodobné prostory a cíle,
- připravit pozorování,
- vyčlenit síly a stanovit úkoly,
- vyřešit otázky součinnosti,
- určit odpovědnost, hlavního organizátora s nedílnou velitelskou pravomocí v daném prostoru.

Vzdušné výsadky je nutno ničit již na letištích, při přesunu vzduchem, tj. před vysazením. Po vysazení zahájí boj s ním ten velitel nebo jednotka, která je mu nejbližší a nedovolí mu, aby se zorganizoval k plnění úkolů.

Složitost přípravy teritoriálního velení je vystupňována tím, že vojska Čs. lidové armády nebudou nikdy plnit úkoly na území státu samostatně, ale vždy v úzké součinnosti s ostatními složkami ozbrojených sil. Např. s ozbrojenými složkami ministerstva vnitra, včetně vojskových útvarů civilní obrany a lidovými milicemi. Protože podřízenost těchto jednotek je různorodá, pak součinnost musí být organizována i s těmito řídicími orgány. Z této situace vzniká hlavní problém, spočívající v tom, že velení na teritoriu není v rozhodující míře založeno na zásadě velitelské pravomoci, ale především na

součinnostních vztazích. Různorodost velení je ještě ovlivňována činností a možnostmi všech územních stranických a státních orgánů, společenských organizací i obyvatelstva daného území, kteří se podílejí na plnění úkolů obrany a ochrany. Tato skutečnost vyžaduje nejen přesnou koordinaci a dělbu práce, ale i pevné centrální komplexní řízení celé problematiky obrany teritoria.

Více pozornosti atomovým minám v NSR

Podplukovník Jaroslav Šebek

(VM 1/66)

Článek správně vystihuje význam a vliv atomových min a obsahuje potřebné závěry. V diskusním příspěvku chci článek doplnit o některé nové poznatky, které umožní posuzovat skutečné ničivé účinky těchto prostředků a jejich vliv na bojovou situaci v plném komplexu.

Autoři zdůrazňují, že atomové miny budou použity především k vyřazení a zatarasení bodových cílů, které budou mít zásadní význam pro vedení boje. Budou to především významné objekty mostní, přehrady, důležité komunikační uzly, letiště, přechody a průchody přes horská pásma, hlavní masivy a jiné přirozené překážky.

Vyřazení takovýchto cílů raketami by si vyžádalo, se zřetelem k nezbytné přesnosti zásahu a požadovanému stupni ničení, značně větší tritolový ekvivalent jaderné nálože, než potřebuje atomová mina, kterou lze umístit v bezprostřední blízkosti objektu. Na neúměrné velikosti tritolového ekvivalentu jaderné nálože raket bude mít pak vliv i ta skutečnost, že většina objektů (v prostoru předpokládaného použití atomových min) bude rozmístěna v terénu členitém, který bude svým charakterem ničivé účinky jaderných zbraní snižovat.

Lze tedy použitím atomových min s jadernou náloží o malém tritolovém ekvivalentu dosáhnout při ničení bodových cílů zpravidla stejných účinků jako raketami s náložemi o značně větším tritolovém ekvivalentu.

Vzhledem k tomu, že atomové miny jsou zapuštěny do značné hloubky, lze je velmi těžko ničit.

Ničivé účinky atomových min nelze omezovat pouze na tlakovou vlnu, světelné záření a radiaci, ale nutno uvažovat i o ničivém faktoru, typickém právě pro atomové miny — o vlně seismické.

Seismická vlna má obdobné ničivé účinky jako vzdušná tlaková vlna a lze ji zjišťovat seismografy a jinými speciálními přístroji prakticky na celém světě.

Jak velké jsou parametry ničivých účinků seismické vlny, nejlépe vyplýne z porovnání s ničivými účinky tlakové vlny při pozemním výbuchu jaderných náloží o stejném tritolovém ekvivalentu.

Za základ vezmu možnosti ničení mostních objektů — dřevěných mostů nízkovodních a mostů železobetonových:

Ráže	Poloměr ničení seismickou vlnou při výbuchu atomové miny v m (atomová mina uložena v půdě v hloubce $n \geq 3$)	Poloměr ničení tlakovou vlnou při pozemním výbuchu jaderné nálože v m
1 kt	do 240	do 250
2,5 kt	327	350
9 kt	500	530
28 kt	670	750
47 kt	860	900

Z tabulky vyplývá, že ničivé účinky tlakové vlny jsou průměrně o 3 — 5 % vyšší.

Čím hlouběji bude atomová mina zapuštěna, tím více bude docházet ke snížení ničivých účinků tlakové vlny (viz autoři článku: v blízkosti výbuchu 50 — 100krát, v místech vzdálenějších 3 — 10krát menší). Na druhé straně však budou vzrůstat ničivé účinky vlny seismické. Ničení při výbuchu atomové miny seismickou vlnou budou tedy značně větší, než tlakovou vlnou.

Parametry ničivých účinků seismické vlny budou záviset na celé řadě činitelů: především na hloubce atomové miny a dále na druhu zeminy a procentu její vlhkosti. Při výpočtu ničivých účinků seismické vlny jsou vyjádřeny příslušnými koeficienty.

Poloměr ničivých účinků seismické vlny, ve kterém dochází k ničení objektů, lze stanovit vzorcem

$$r_s = K_s \alpha \sqrt[3]{q},$$

kde r_s — poloměr ničivého účinku seismické vlny;

K_s — koeficient, který závisí na vlastnostech horniny. Tak např. K_s pro horniny skalnaté = 3, zatímco pro půdu hlinitou = 9. To znamená, že ničivé účinky seismické vlny jsou oproti skalnatým horninám trojnásobně větší.

α — koeficient, který závisí na ukazateli účinnosti výbuchu;

q — tritolový ekvivalent v kg.

Vliv na rozsah ničivých účinků seismické vlny má i nasycení horniny vodou; koeficient K_s pro půdy nasycené vodou se rovná 20.

Ničivý účinek seismické vlny se nejvíce projevuje u atomových min umístěných ve vodě v blízkosti objektů, které mají být ničeny. V takovém případě se ničivý účinek zvětšuje 1,5 — 2krát.

Názory — ohlasy

Jako příklad lze porovnat poloměry ničivých účinků jaderných náloží při pozemním výbuchu a při uložení atomové miny ve vodě. Poloměr ničení r v metrech:

Ráže	Přehradý		Nízkovodní a železobetonové mosty	
	tlaková vlna při pozemním výbuchu	seismická vlna	tlaková vlna při pozemním výbuchu	seismická vlna
1 kt	100	360	250	480
2,5 kt	140	490	350	654
9 kt	200	750	530	1000
28 kt	300	1000	750	1340
47 kt	360	1450	900	1720

Z přehledu názorně vyplývá, že z důvodů utajení bude atomová mina v mnoha případech umístěna mimo objekt.

To podstatně ztěžuje nejen zjištění, zda objekt je nebo není zamínován atomovými minami, ale i umístění min v blízkosti objektu.

Zjišťovat uložení atomových min běžnými klasickými prostředky, tj. pozemním průzkumem nemůže mít úspěchy.

Způsoby zjišťování atomových min:

a) **letecké snímkování**, především pak spektrozónální fotografie prostoru, ve kterém se předpokládá uložení atomové miny.

To vyžaduje stanovit objekty a místo, které je výhodné k umístění těchto min, stanovit se zřetelem k jejich vlastnosti a charakteru možný tritologický ekvivalent jaderné nálože miny a vyvodit pravděpodobný poloměr ničivých účinků.

V daném prostoru se pak zjišťují charakteristické příznaky umístění atomových min (např. poklapy zvláštních zařízení k ničení, změny zbarvení povrchu vozovky, změny barvy půdy, změny v prostorech atd.).

b) **pozemní průzkum** na podkladě vyhodnocení leteckých snímků bezprostřední obhlídkou míst pravděpodobného použití atomových min.

Činnost průzkumných hlídek může být značně ztížena použitím klamných zářičů. Proto bude účelné mít přehled o místech uložení min a zvláštních zařízeních k ničení a o jejich maskování.

To bude vyžadovat letecké snímkování předem vyhodnocených prostorů, a to nejméně dva dny před plánovanou dobou jejich zasažení vlastními vojsky. Příznakem existence atomových min mohou být např.:

- zemní práce;
- otevřené poklapy zvláštních zařízení k ničení;
- změna vzhledu porostů atd.

Při zjišťování a odstraňování atomových min i při odstraňování následků atomového napadení je nutné počítat s tím, že atomová mina, či vzniklý zátaras budou vždy kombinovány s jinými zátarasy nebo zatarasovacími prostředky, např. klasickými minami.

I tato skutečnost podstatně ztěžuje odstraňování min a zejména odstraňování následků

Mnohomlupnost ve velení

Podplukovník Vladislav Nosek

Jednou z mnoha příčin opožďování informací je **mnohomlupnost**. Za mnohomlupnost pokládáme všechno, co velitel zná a co nemá vliv na stávající situaci. Mnohomlupnost snižuje možnost účinně reagovat na situaci, ztěžuje obsahovou orientaci ve zprávách, zahlcuje spojovací kanály, ztěžuje utajení, klade větší požadavky na čas ve všech směrech.

Na mnohomlupnost ve zprávách a hlášeníh při jejich předávání utajeně mají vliv dvě hlavní složky:

- **člověk**, který myšlením zpracovanou vojenskou skutečnost převádí do jazykové podoby — formuluje ji, a
- **pracovní pomůcky** (hovorové signální tabulky), jejichž pomocí je již zformulovaná vojenská skutečnost převáděna do formy kódogramu.

Podíl člověka na rozsahu mnohomlupnosti

Nedodržování zásad velitelského jazyka má největší vliv na rozsah mnohomlupnosti. Stále ještě nedovedeme rychle převádět své myšlenky do žádoucí jazykové formy. Analýza vševojskových zpráv z průběhu řízení boje na jednom VŠC ve VA AZ v r. 1965 ukázala na nejčastější projevy mnohomlupnosti, které jsou především způsobeny:

- a) Odesláním částečně nebo zcela nevyhovujících zpráv na úkor nezbytných faktů. Např.:

Poř. čís.	Zachycené zprávy	Počet slov	Zprávy kvantitativně upravené	Počet slov	Snížení v %
1.	Nepřítel pronikl do prostoru bojové činnosti 8 td na naše území a postupuje ve směru A,B,aC,D do hloubky 7—10km.	25	Nepřítel dosahuje čáry M, N. Postupuje směrem na B. a D.	11	56 %
2.	23 msd na směru A,B, pronikla svým pravým křídlem 15 tp na území nepřítel do hloubky asi 3—4 km a dále zvolna postupuje ve směru C,D.	31	tp bojuje na čáře F,G. Zvolna postupuje na D.	11	64 %
3.	Pluk překročil LABE a vytvořil předmostí na čáře	8	Pluk bojuje na čáře	4	50 %
	PO ovládl hlavní přechody přes státní hranici v úseku A,B.	12	PO ovládl A,B	5	60 %

Příklady dokazují, že odesílatelé nepřemýšleli o tom, co si nadřízený orgán může vydedukovat a znát z jiných pramenů, a co je bezpodmínečně nutné mu hlásit. Takovéto zprávy svědčí o naprostém nedocenění úlohy vojenské mapy, která je nositelem velkého množství informací. Adresát si může z hlášení (ve kterém udána konkrétní čára) přečíst a velmi snadno vydedukovat:

ad 1. Dosáhl-li nepřítel čáry M, N,

— pak tedy pronikl do prostoru bojové činnosti 8. td, což zjistí ze zakreslené bojové sestavy vlastních vojsk,

— bojuje se již na vlastním území a v hloubce, kterou si může snadno změřit.

ad 2. Bojuje-li 15. tp na čáře F, G,

— bojuje i právě křídlo 23. msd na této čáře, protože je mu známa příslušnost 15. tp k 23. msd a rovněž zná, v jaké sestavě plní tento svazek nařízený úkol,

Názory — ohlasy

— pronikl již na území nepřítele do hloubky, kterou si snadno zjistí pouhým pohledem na mapu.

ad 3. Bojuje-li pluk na čáře...; ovládl-li PO úsek A, B. apod.,

— že tyto útvary jsou před (za) řekou, osadou, státní hranicí apod., a že (ne) ovládly přechody přes řeku, státní hranici, pohraniční hory apod.

Znalost konkrétního rozmístění vlastních jednotek v terénu umožňuje nadřazenému učinit si ještě celou řadu dalších závěrů:

— **o činnosti vlastních vojsk,**

zda stojí, odchází, postupují, jak rychle se pohybují, (ne)ovládla nařazené objekty, (ne)plní nařazený úkol, (ne)změnil se směr činnosti, v jaké jsou sestavě apod.;

— **o činnosti nepřítele,**

když vlastní postupují, nepřítel asi ustupuje, když my plníme úkol, nepřítel jej neplní, my odcházíme — nepřítel postupuje apod.;

— **o terénu**

o konkrétní tvářnosti terénu a jeho možných vlivech na další bojovou činnost.

Znalost faktů KDY? KDO? KDE JE? jsou pro řídící orgány nezbytné, neboť jim poskytují informace pro správné rozhodnutí.

b) Směšování velitelského jazyka s hovorovou mluvou vojenské osvěty. Např.:

Zachycená zpráva	Počet slov	Její možné znění po kvantitativní úpravě	Počet slov	Snížení v %
8 tp v úporném nočním boji zasadil všechny prapory do 1. sledu.	13	Během noci zasazeny všechny prapory do 1. sledu	8	
Po vyvedení ?mb nepřítele vzrostl odpor a postup pluku byl zastaven. Vzhledem k zasazení dalších záloh nepřítele hrozí nebezpečí sražení pluku z dosažené čáry.	26	Nepřítel zasadil ?mb a další zálohy. Pluk nucen přejít do obrany.	13	
Žádám o přidělení prostředků k vytvoření hloubky obrany.	8	Žádám o zesílení pro vytvoření hloubky obrany	7	
Celkem	47	Celkem	28	40 %

c) Vžitými návyky ve vyjadřování. Např.:

Aktivní obranou..., Úpornou obranou..., Rozhodným úderem..., Aktivní a úpornou obranou..., K 16.00 hod. pluk ovládl čáru A, B, C, D, 1. prapor bojuje na čáře A, B; 2. prapor... (Celkovou situaci pluku je možné vydedukovat ze situací jednotlivých praporů a je proto zbytečné ji uvádět.)

Ve vyslovování číslic:

Číslo	Dosavadní formulace	Počet písmen	Upravená formulace	Počet písmen	Snížení v %
475	čtyřista sedmdesát pět	20	čtyři, sedm, pět	12	40 %
542	pětset čtyřicet dva	17	pět, čtyři, dva	11	36 %
3893	třítisíce osmset devadesát tři	27	tři, osm, devět, tři	14	48 %
	třicet osm, devadesát tři	21			33 %

d) Zbytečným opakováním anebo zdůvodňováním toho, co se nemění, co je samozřejmé. Např.:

„S dosavadními posilovacími prostředky...“ (Pokud je nadřazený neodebírá, není třeba o nich hovořit.)

„15. msd svým 15 tp...“, „3 prapor 7 msp...“, „VS 7 masp...“ apod. (O bližší identifikaci vlastních jednotek není nutné se zmiňovat. O kterou jednotku jde, doví se adresát ze záhlaví anebo podpisu na kódogramu.)

„Má zasazeny všechny prapory...“ (To je adresátovi jasné, zná-li jejich konkrétní umístění na bojišti.)

e) Neujasněností obsahu „Bojového hlášení“ (Bojového nařízení) v různých situacích.

Projevuje se snaha za všech okolností podávat tzv. „Úplné bojové hlášení“, jehož možný obsah a struktura jsou uvedeny v předpisech, bez ohledu na konkrétní situaci, potřebu a čas. Svědčí to o dogmatickém chápání příslušných ustanovení předpisu a o negování faktů, jež jsou z dosavadního průběhu boje nadřazenému již známy. Tak se velmi často opakuje síla a číslování nepřátelských jednotek i přesto, že se v průběhu boje tyto jednotky nezměnily, opakují se ztráty, situace sousedů apod.

V „bojových nařízeních“ se mnohomluvnost nejčastěji projevuje v tom, že nadřazený velí za podřízeného; zbytečně podrobně mu určuje, jak a jakými prostředky má splnit nařízený úkol.

f) Nejednotností pravidel

Pro udávání počtu bodů z mapy nejsou stanovena pevná pravidla. Přitom každý zbytečný bod z mapy rozšiřuje obsah zprávy, při udávání koordinát z mapy, o dvě trojčíslí.

Dosud udáváme „směr“ nebo „úsek“ zásadně dvěma body. Např.: „...ve směru A, B“; „...v úseku A, B“; apod. často však stačí udat: „...ve směru na A“; „...oboustranně C“.

Podobně při udávání obsazeného, zaujatého či ovládnutého prostoru používáme 3, 4 i více bodů. Tento způsob je sice přesný, ale časově dosti náročný. Stojí za úvahu vyzkoušet udávání středu plochy jedním bodem + poloměr. Tím ušetříme 4, 6 i více trojčíslí. Ovšem tam, kde to situace vyžaduje, použijeme více bodů. U prostoru, který je oběma stranám již známý, stačí pak uvést: „Zaujal jsem nařízený (plánovaný) prostor, ovládl jsem BÚ, NÚ apod. bez koordinát.“

Často nadbytečně udáváme body i při určování pochodových os, objížděk, rozhraní a směrů hlavního úderu. Měli bychom udávat jen takové body, ve kterých se přímočarost lomí.

Jako výkaz o činnosti

slouží velká většina zpráv u štábů cvičících bez vojsk. Při cvičeních, kdy štáby vystupují jako koncové stupně a nemají přímé podřízené, „vyrábějí“ různá hlášení a nařízení jenom proto, že **množství** (které je na pohled evidentní) bývá mnohdy základem měřítkem pro posouzení zatíženosti a využití cvičícího velitele a štábu. Taková praxe je škodlivá. Pro hodnocení práce velitelů a štábů všech stupňů je rozhodující především kvalita a činnost jejich práce!

Tyto všechny projevy mnohomluvnosti se dají odstranit při odborné přípravě velitelů a štábů.

Podíl pomůcek utajeného velení na rozsahu mnohomluvnosti

Nedostatečně promyšlený obsah

pomůcky zvyšuje též mnohomluvnost. Obsah musí zabezpečovat předání skutečností, jež se odehrávají na bojišti a jsou zakresleny v mapě. Každé chybějící slovo nutí uživatele znovu přeformulovat obsah zprávy anebo hledat možnost vyjádření opisem, což bývá zpravidla delší a i časově náročnější. Z tohoto důvodu by si měli specialisté druhů vojsk sestavovat slovníky pomůcek utajeného velení v souladu s celkovou metodikou své práce.

Použitý systém utajování

rovněž přímo ovlivňuje rozsah mnohomluvnosti. Zprávy se kódují zpravidla pomocí 3—4místných číselných znaků. Třímístný číselný kód je pro uživatele výhodnější. V zásadě však oba způsoby kódování jsou málo efektivní, protože jedním 3—4místným číselným znakem se předává 1 slovo nebo i skupina slov. V souhlase s požadavky na velení požadujeme, aby se počet slov přenášených jedním číselným znakem zvýšil tak, aby alespoň 2 číselné znaky jednoho trojčíslí byly nositeli dílčích informací. Např.: ŽÁDÁM o...

	3	
zničení	2 1	bat. HJ v prost. ○
napadení	6 4	zjišť. baterie atom. dělva
umlčení	5 8	hlášeného dělostřel.
upřesnění	9 5	hlášeného soustřed. soustřed.
sledování	3 2	přisunovaných proudů nepř.

atd.

	5	
pokračuje, -i v	4 2	ve směru →
proniká (útočí)	1 3	ve směru na → ○
přechází do útoku	7 5	oboustranně ○
zvolna postupuje	9 8	v nařízeném směru
pronásleduje, -i nepřítele	6 7	v dosavadním směru

atd.

Potom např. trojčíslí:

321 = Žádám o zničení bat. HJ v prostoru... (každá tečka = 1 bod KM)

322 = Žádám o zničení přisunovaných proudů nepřítel

392 = Žádám upřesnění zpráv o přisunovaných proudech nepřítel

543 = Pokračuji v útoku ve směru na —————→ ○

562 = Pronásleduji nepřítel ve směru. —————→ .

Tento systém snižuje počet trojčíslí (tím i mnohomluvnost) v jednom kódogramu o 40—60 %. Míra úspor bude závislá na kvalitě uspořádání a sladění pojmů, jen na sebe navazují.

V dosavadních systémech nejsou jednoznačně a závazně vyřešeny přechody pro čtení kódované mapy, čísel, hodin, minut, dat a zpětný přechod na opětovné čtení textu. Např.

útočí ve směru / ČTI KM / 021-456 / 058-329 / ČTI TEXT /
 raněných / ČTI ČÍSLA / 2 / 4 / ČTI TEXT /
 v hodin / 09 / 30 /
 dne / ČTI ČÍSLA / 28 / 01 / ČTI TEXT / apod.

Takový (anebo jemu podobný) systém ztěžuje orientaci v textu, zbytečně jej prodlužuje o trojčíslí, jimiž se překódovávají oznamovatelé a o trojčíslí, jimiž se překódování jednotlivé číslice. Tato situace si nutně vyžaduje ujednacení v tom smyslu, aby se tzv. „OZNAMOVATELŮ“ používalo co nejméně a čísla předávala v logických celcích. Bude výhodné připojovat oznámení pro přechod na čtení kódované mapy přímo k těm termínům, kde je to logické, se současným udáním počtu bodů z KM. Např.: „Pokračuji v útoku ve směru. —————→.“, kdy každá tečka představuje jeden bod z KM. Tím odpadne nutnost použít oznamovatelů „ČTI KM“, „ČTI TEXT“, poněvadž automaticky po určení 2 bodů z KM se pokračuje ve čtení textu.

Podobně k jiným termínům, kde je to účelné, se připojí oznámení pro čtení čísel (hodin). Systém překódování číslíc se uzpůsobí tak, abychom mohli jedním trojčíslicím předat číslice od 1—999, hodiny i minuty, dny i měsíce. Např.:

d n e ...

hod. ... / ... min.

5	0	2	9	0	tohoto měsíce
4	1	3	8	1	„
3	2	4	7	2	„
2	3	5	6	3	„
1	0	6	5	4	min. měs.
0	1	7	4	5	„
9	2	8	3	6	budoucího měsíce
8	0	9	2	7	„
7	1	0	1	8	pobudouc. měsíce
6	2	1	0	9	„

9	0	0	1	4	05'
8	1	9	2	5	10'
7	2	8	3	6	15'
6	0	7	4	7	25'
5	1	6	5	8	30'
4	2	5	6	9	35'
3	8	4	7	0	45'
2	1	3	8	1	50'
1	2	2	9	2	55'
0		1	0	3	00'

Potom např.:

531 = 08. tohoto měsíce

877 = 14 hodin 25'

346 = 27. budoucího měsíce

256 = 16 hodin 15' apod.

V každém kódogramu je nutné překontrolovat průměrně 7 bodů z kódované mapy, což se rovná 14 trojčíslicím. Stojí za to, aby vojenští zlepšovatelé vynalezli hospodárnější způsob, pokud možno aby se 1 bod = 1 až 1½ trojčíslic, což by přineslo snížení o dalších 7—4 trojčíslic.

Mělo by se též ujednotit a zjednodušit i záhlaví a podpis na kódogramech tak, aby se odstranila jejich duplicita se spojovacími údaji.

Doposud jsem rozebral jen kvantitativní vztahy informací, předávaných formou „Bojových hlášení“. Závažné jsou i vztahy kvalitativní.

Příčina nedostatků u obou vztahů je stejná. Nemí ujednoceno CO HLÁSIT A JAK TO HLÁSIT. Pokud tyto základní otázky nebudou vyřešeny, a to závazně a jednotně pro celou armádu, zůstanou všechny výzvy za snížení mnohomluvnosti jen přáními. Pokusme se na tyto otázky odpovědět.

CO HLÁSIT?

Na tuto otázku obecně odpovídají mnohé články našich předpisů. Vzhledem k bohatosti forem boje nemůžeme jednoznačně stanovit konkrétní obsah hlášení. Ten bude vždy závislý na vzniklé situaci a na čase, který máme k dispozici. **Základním kritériem však vždy bude**

1. HLÁSIT JEN TO, CO NADŘÍZENÝ BEZPODMÍNEČNĚ POTŘEBUJE K ŘÍZENÍ, tj. jen takovou změnu stavu, která má význam pro řízení, vyvolává nutnost reakce řídicího orgánu, nutnost korekce parametrů řízené soustavy cestou povelových informací. Při konkrétní formulaci a při dodržení výše uvedených zásad pak

2. JEN TAKOVÉ INFORMACE, KTERÉ NELZE VYČÍST Z MAPY, a

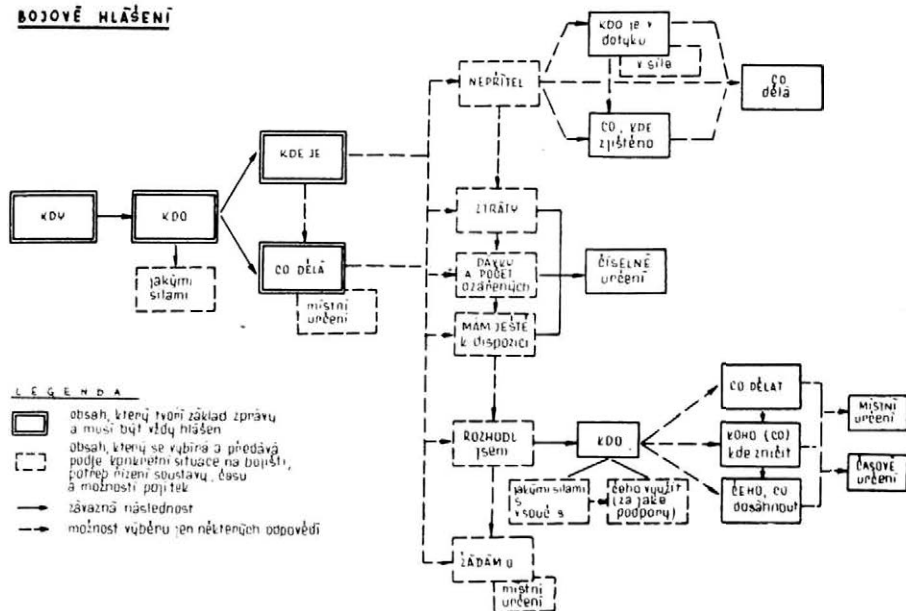
3. TO, O ČEM VÍME, ŽE NADŘÍZENÝ NEMŮŽE ZNÁT, NEBO PŘEDPOKLÁDÁM, ŽE NEZNÁ!

Dodržování těchto zásad velmi usnadňuje proces výběru potřebných informací.

JAK HLÁSIT?

Ujednacení struktury hlášení je pro zvýšení celkové efektivity nezbytné. Vybrané informace musí být odesílány podle důležitosti tak, aby byla snadná orientace v obsahu a aby při případné ztrátě spojení odeslaná část zprávy umožňovala veliteli rozhodnout se. Na základě analýzy prvků „hlášení“ a vytyčení požadavků pokládám za výhodné toto schéma „Bojového hlášení“ (viz schéma).

BOJOVÉ HLÁŠENÍ

Ke konkrétnímu řízení boje potřebuje řídicí orgán vždy znát odpovědi na otázky KDY, KDO, KDE JE a CO DĚLÁ? Máme-li dostatek času a výhodné spojovací podmínky, můžeme rozšířit tento základ o další informace.

Na taktickém stupni předáváme informace většinou v jazykové formě — psané anebo mluvené. Odpověď na otázku „jak hlásit“ je tedy velmi úzce spjata s používáním velitelského jazyka. Jednotné zásady pro jeho aplikaci nemáme dosud stanoveny. Uvedené schéma napomáhá jazykovému zformulování informací tím, že koncentruje myšlení na konkrétní otázky a odpovědi. Ve správném a promyšleném používání velitelského jazyka jsou ještě skryty velké rezervy, jež mají přímý vliv na celkovou efektivnost velení.

Ve stadiu výzkumu je mimo jiné i **problém zhuštění velitelského jazyka**. Jedním z projevů zhuštění jazyka je vynechávání anebo nahrazování celých slov či slovních spojení. Velké množství ustálených vojenských termínů a terminologických souloví je pro takovýto způsob racionalizace vyjadřování příznivé. Pro konkrétní aplikaci musíme však vypracovat soustavu pravidel a optimalizovat velitelský jazyk, což mimo jiné spočívá i ve snížení počtu termínů. Např.:

Číslování vlastních jednotek je velmi různorodé a značně variabilní. Ve slovnících pomůcek utajeného velení se proto musí ponechávat mnoho místa pro dopisování skutečného číslování. Tuto praxi je však možno změnit na základě domluvy. Místo konkrétního 1/26, 2/38, 3/4, 4/12 msp (tp) můžeme používat 1., 2., 3., 4. prapor. Podobně místo 4, 6, 28 msp (tp) můžeme používat 1., 2., 3., 4. pluk **za předpokladu, že pluk**

(prapor) s nejnižším skutečným číselným označením budeme vždy považovat za 1. pluk (prapor), druhé nejnižší skutečné číselné označení pak vždy za 2. pluk (prapor) apod. V zobecnění můžeme ještě pokračovat. Místo 1., 2., 3., 4. pluk (prapor) můžeme používat 1., 2. ... jednotka a příslušnost k pluku (divizi, armádě) pak identifikovat podle podpisu anebo volacího znaku odesílatele. Tento princip je možné uplatňovat i u jiných druhů vojsk.

Když tuto dohovořenou skutečnost pak spojíme s pravidly o pořadí informací v hlášení (podle schématu) s dokonalým využitím mapy, dosáhneme tento efekt:

[místo 1., 2., ... jednotka můžeme nyní používat jen 1. (2., 3., 4.) — že jde o jednotku, je jasné z pořadí zprávy].

Znění zprávy podle vžitých zvyklostí	Počet slov	Upravené znění podle dohovořených pravidel			Počet slov	Úspora v %
		KDO?	KDE JE?	CO DĚLÁ?		
15 tp bojuje na čáře F,G. Zvolna postupuje ve směru G,D.	14	2.	F,G	Zvolna postupuje na D	7	50 %
8 msp je soustředěn v prostoru A,B,C	10	1.	A,B,C	soustředěn	5	50 %
28 msp na přesunu dosahuje čelem C	8	3.	čelem C		3	62,5 %
34 msp ovládl hlavní přechody přes státní hranici v úseku A, B. Pokračuje v útoku ve směru B,D.	20	4.	A,B	útočí na D	6	70 %

Příklady ukazují, že se vyplatí uvažovat o tom, jak zprávy předávat. Možností zhuštění velitelského jazyka je hodně. Praktické využití těchto možností vyžaduje však soustavnou práci vojenskovědeckých pracovníků a pomoc pracovníků od vojsk. Míra vynaloženého úsilí se přímo odrazí ve zvýšené účinnosti velení.

Některí pracovníci z praxe zastávají názor, že nová technika, jež se zavádí v souvislosti s mechanizací a automatizací velení, automaticky vyřeší všechny nedostatky a že tedy již „nestojí za to“ zdokonalovat současnou „rukodělnou techniku“. To je idealizace techniky. I když budou používány sebedokonalější stroje, musí do nich člověk vložit velmi promyšlené, jasné, přesné a stručné vstupní údaje a instrukce. Ani pak nebude možné trpět mnohomluvností. Nesouhlasím ani s názory, že „Utajovače“ jednorázově vyřeší problém předávání zpráv, že budeme mluvit otevřeně, stroj si zprávu sám zašifruje, předá, dešifruje a opět zprávu otevřeně vytiskne. To si jistě všichni přejeme. Není ale možné, aby stroj předával tak rozsáhlé a nekvalitně zpracované zprávy jako dosud. Současnost i budoucnost si proto vyžadují, abychom neustále rozpracovávali otázky racionalizace velitelského jazyka a současně zdokonalovali pracovní pomůcky, které používáme v procesu sběru, třídění a výdeje informace.

Veřejné mínění o armádě

Major Miroslav Ryška

Výzkum veřejného mínění o ozbrojených silách je předmětem zájmu výzkumných institucí na celém světě, zvláště ve vyspělých kapitalistických státech. V poslední době v něm narůstá složka, která se zabývá problematikou vztahů mezi armádou a společností.

Předmětem našeho zájmu bylo mínění obyvatelstva o stěžejních otázkách, které se týkají společenského postavení naší armády. Proto byly otázky kladeny tak, abychom získali informace o představách a hodnocení základních funkcí naší armády.

Vzhledem k rozsahu statí omezím se převážně na charakteristiku kvantitativní stránky informací.

Úloha vojenského faktoru a našeho státu jako činitele míru

Odpověď na další otázku dává informace o tom, kterou činnost našeho státu pokládají dotázaní za významnou pro udržení světového míru.

U této otázky byla dána možnost zatržení několika odpovědí vyjádřit komplexnější pohled na problém (proto součet odpovědí přesahuje 100 %), kromě toho dotazem — co pokládají občané za „nejdůležitější“ činnost státu, upřesnit informace o vyhraněnosti a struktuře mínění jednotlivých sociálních skupin. Otázka zněla:

„V čem vidíte přínos našeho státu v boji a udržení míru?“

Odpovědi:

	celkem	nejdůležitější
— Ve zvyšování úrovně našeho národního hospodářství	48,4 %	25,7 %
— Ve zvyšování vojenské síly socialistického tábora	35,1 %	16,3 %
— V diplomatickém boji za odzbrojení a propagaci mírových myšlenek	53,5 %	34,8 %
— Myslím, že naše země nemůže ovlivnit udržení míru	18,5 %	14,7 %
— Vidím náš přínos jinak	1,1 %	0,7 %
— Nevím	3,1 %	2,9 %
— Bez odpovědi		4,8 %

„Diplomatický boj za odzbrojení a propagace mírových myšlenek“ má nesporně svůj význam v boji za mír; zvláště mládež ji přeceňuje, jak ukazuje tato tabulka:

Věková skupina	15—17	18—19	20—24	25—29	30—39	40—59	Celkový průměr
	48,8%	43,9%	39,1%	35,5%	33,2%	32,8%	34,8%

Ti, kteří pokládají za nejdůležitější činnost našeho státu v boji za mír péči o rozvoj národního hospodářství, vycházejí z tradičního hodnocení vztahu ekonomiky a vojenství. Tento vztah však má dnes novou kvalitu; vlivem revoluce vojenství je toto hodnocení jednostranné. **Názor odpovídá bezprostředním zájmům všech sociálních skupin:** hlavní síly a prostředky vynaložit na řešení závažných a aktuálních hospodářských problémů země.

Třetí v pořadí je odpověď, hodnotící zvyšování vojenské síly socialistického tábora. Její ocenění je v rozporu s významem této činnosti našeho státu v boji za udržení míru.

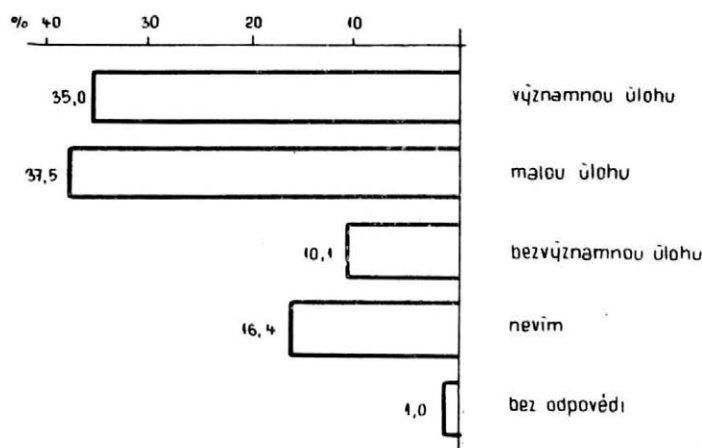
A to tím spíše, že odpověď, která vyjadřuje skepsi o vlivu naší země na udržení míru, dosáhla u odpovědi typu „nejdůležitější“ jen o málo menší četnost (14,7 % proti 16,3 %).

Není bez zajímavosti, že docenění vojenského přínosu našeho státu v boji za mír je přímo úměrné stupni vzdělání: čím vyšší vzdělání, tím častěji dotázaní odpovídají kladně.

Obranná funkce naší armády

Otázku, která měla poskytnout informace o představách a hodnocení možnosti naší armády v příští válce i celkovou strukturu odpovědi v procentech ukazuje **graf 1**.

„Myslíte, že v době atomových zbraní mohou ozbrojené síly naší země v případě války sehrát?“

GRAF 1

Jaká je předpokládaná úloha naší armády ve svazku s armádami spřátelených zemí, na jakou úlohu je naše armáda připravována pro případ válečného konfliktu, je i v obecné rovině příliš utajováno — o tom svědčí odpovědi „nevím“.

Další otázka měla poskytnout informace o hodnocení obranné funkce naší armády ve srovnání s armádou NSR:

„Jak je podle vašeho názoru připravena naše armáda na případnou válku ve srovnání s armádou NSR?“

Strukturu odpovědí ukazuje tabulka v %.

Směry srovnání	neodpověděl	lépe	stejně	hůře	nevím
– je vycvičena	—	31,8	28,8	7,5	31,9
– je vyzbrojena	—	31,6	26,2	7,9	34,3
– podpora obyvatelstva	2,0	63,3	11,5	4,6	18,6
– má kázeň	1,8	33,6	14,8	19,8	30,0

Vysoké procento odpovědi „nevím“ je nepříznivé pro hodnocení základního poslání armády v naší společnosti. Hlavním motivem této odpovědi je neinformovanost. Svědčí o tom vyhodnocení poznámek dotázaných ve volné rubrice dotazníku.

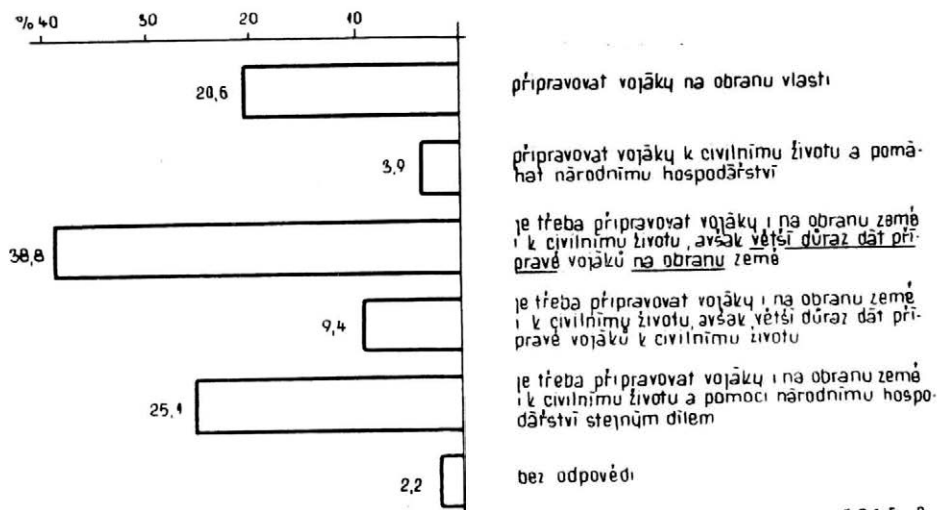
Funkce armády a vojenská základní služba

Funkce armády se realizují ve vztahu k jednotlivým sociálním skupinám, zvláště v procesu vojenské služby. Proto nás zajímalo, jaký je vliv vojenské základní služby na pochopení základního poslání naší armády, zvláště pak, jak se promítá vliv pomoci armády národnímu hospodářství na pochopení a hodnocení základního poslání naší armády.

Za tím účelem jsme položili otázku:

„Co je podle vašeho názoru hlavním posláním vojenské základní služby?“

Celkovou strukturu odpovědi v procentech ukazuje graf 2.

GRAF 2

Položili jsme dotázaným také otázku, jejímž cílem bylo zjistit, co je hlavním zdrojem a kdo je nositelem informací o životě a poměrech v naší armádě. Z odpovědi vyplývá, že nejdůležitějším zdrojem a nositelem informací je praxe vojenské služby a vojáci, kteří ji vykonávali. V menší míře jsou to komunikační prostředky. Tento fakt je důležitý zvláště pro posouzení a interpretaci této otázky.

Odpovědi svědčí o tom, že v procesu vojenské základní služby vzniká nový výrazný stereotyp, který do jisté míry zastírá rozhodující poslání armády v naší společnosti. Pomoc armády národnímu hospodářství, zvláště zemědělství, je bezpochyby potřebná a prospěšná. V souvislosti s některými dalšími činiteli má však tato činnost armády do jisté míry disfunkční charakter pro armádu, jako relativně autonomní systém společenských vztahů. Na druhé straně spojuje armádu s bezprostředním životem země. Přirozeně, jak svědčí další údaje, má na této formě činnosti armády největší zájem sociální skupina zemědělců.

Dvě otázky se týkaly problému zkrácení vojenské služby. První zněla:

„Domníváte se, že je možné u nás zkrátit vojenskou základní službu, aniž by to bylo na újmu obranyschopnosti země?“

Tabulka obsahuje srovnání mínění obyvatelstva s míněním funkcionářů okresů; čísla jsou v procentech.

Odpověď	Názor obyvatelstva	Názor funkcionářů okresních organizací a institucí
- ano	41,4	36,5
- ne	30,5	60,8
- neví	28,1	2,7

Ve srovnání s názory obyvatelstva je názor funkcionářů výrazně odlišný.

Korelace podle pohlaví a věku vedou k poznání, že hlavními představiteli názorů o zkrácení jsou muži (každý druhý), hlavně věkové kategorie 20—39 let. Nejméně vyhraněné mínění je u věkové kategorie 15—17letých. V období před nástupem základní vojenské služby dochází k pronikavé změně mínění zkrátit vojenskou základní službu.

Lze téměř s určitostí říci, že představy o malé efektivnosti vojenské základní služby pramení ze zkušeností a názorů, získaných během vojenské základní služby.

Rozdíly podle zaměstnání ukazují, že hlavními zastánci názoru „zkrátit vojenskou základní službu“ jsou technicko-inženýrští pracovníci, hlavními odpůrci — příslušníci ozbrojených sil.

Rozdíl podle vzdělání svědčí o tom, že čím vyšší vzdělání, tím více stoupá zájem o zkrácení vojenské základní služby.

Abychom zjistili motivaci mínění o zkrácení vojenské základní služby, položili jsme otevřenou otázku:

„Proč tak soudíte?“

Hlavní možnosti zdůvodnění zkrátit vojenskou základní službu jsou tyto:

1. Druhý rok nebo jeho větší či menší část je nevyužitá; vojáci se již nic neučí, „opakuje se“; stačila by kratší doba ke zvládnutí výcvikových úkolů, atd. 24,9 %
2. Neudávají důvod nebo udávají obecný důvod, že dva roky je příliš dlouhá doba 21,9 %
3. Podmíněně, bude-li využito některých dnešních předpokladů, nebo budou-li tyto předpoklady vytvořeny atd., celkem 16,4 %

Z toho:

- je to možné u některých nespeciálních druhů vojsk, kde výcvik není tak náročný a doba je stejně dlouhá jako u speciálních jednotek . . . 3,1 %
- za předpokladu zkvalitnění výcviku, zvláště zintenzivnění výcviku, zlepšení kázně a přístupu vojáků k plnění úkolů, zkvalitnění příprav velitelského sboru a zlepšení jeho výchovné práce apod. 10,3 %
- za předpokladu zlepšení předvojenské výchovy mládeže 1,7 %
- za předpokladu zmíněného mezinárodního napětí 1,1 %
- častějším povoláváním záloh a jejich přeškolením 1,0 %
- zavedením určitých prvků profesionalizace, tj. zvýhodnit ty, kteří by na základě dobrovolnosti sloužili déle u speciálních jednotek (pravděpodobně z informací o podobné praxi v NDR) . . . 0,3 %
- 4. Nebude-li armáda používána příliš často k jiným účelům, zvláště brigádám v zemědělství 10,3 %

Názory — ohlasy

5. Vyžaduje to hospodářský život země, prospělo by to národnímu hospodářství 9,7 %
6. Je to umožněno vyšší vzdělaností mládeže a z toho se vyvozuje schopnost ovládnout bojovou techniku za kratší dobu. Rovněž charakter moderní techniky umožňuje rozdělovat profese z civilního zaměstnání na blízké nebo stejné profese v armádě a tím zkrátit výcvik 8,4 %
7. Podceňování válečného nebezpečí nebo naší armády, pacifistické názory vůči armádě 2,8 %
Odpovědi typu — zmenšuje se možnost rozpoutání války; nehrozí přímé válečné nebezpečí; myslím, že socialistické zřízení není ohroženo; armáda je anachronismus, zbytečnost apod.
8. Různé 5,9 %
Poslední část je pestrá mozaika různých názorů, jako např. — jinde je to taky kratší; vyplývá to z polohy našeho státu; vyplývá z úlohy státu ve světové politice; není rozhodující kvantita armády a délka vojenské služby, ale její kvalita apod.;

Uvedu několik typických příkladů jednotlivých odpovědí.

K odpovědi 1:

„Mojí kamarádi, kteří ukončili vojenskou základní službu, říkají, že druhý rok tam byli celkem zbytečně.“ (Názor člověka ovlivněného před nástupem vojenské služby informací „z druhé ruky“.)

„Při výcviku mužstva základní služby je kladena důležitost výcviku v prvním roce. Ve druhém roce náročnost klesá, tím také odpadá zájem vojáků o výcvik.“

„Dlouhá doba — nuda, kratší doba — lepší zájem.“

K odpovědi 3:

„Jeden rok na usměrnění kázně je dost dlouhý a technika zbraní je stále dokonalejší. Proč potom stačí třítýdenní cvičení na získání nových odborností u nových zbraní???“

K odpovědi 4:

„Je zbytečné udržovat pracovní zálohy tak nákladným způsobem.“

„Dva roky jsou úplně zbytečné, stačil by 1—1,5 roku, zbytek vojny se stejně chodí po brigádách. Na pořádné vycvičení vojáka k obraně vlasti stačí jeden rok.“

„Vojáci chodí na brigády do závodů. Ať jim zkrátí vojenskou službu a mají hned dost pracovníků.“

K odpovědi 5:

Dva příklady, které vyjadřují lakonicky názor této skupiny dotázaných.

— „Státní výdaje.“

— „Pro náš stát je to neúnosné.“

Základna těchto názorů je poměrně dosti široká a pestrá. Nejčastěji je uváděna skutečnost, že druhým rokem nebo již i v určité etapě výcviku v průběhu prvního roku základní vojenské služby klesá intenzita výcviku, opakování vede k nudě, nezajímavosti a pocitu zbytečnosti.

Další příčinou těchto názorů je nepochopení nutnosti být po vycvičení v plné bojové pohotovosti až do doby, než se vycvičí nováčci. Tuto nutnost část dotázaných vidí, avšak poukazuje na to, že tento stav trvá i po výcviku nováčků.

Toto mínění je posilováno i využíváním jednotek k zabezpečení úkolů národního hospodářství.

Vyplývá tedy z toho, **zda by nebylo prospěšné objektivnějšími metodami prověřit strukturu vojenské základní služby.**

Rozdíly podle vzdělání a zaměstnání ukazují, že nejčastějšími zastánci zkrácení vojenské základní služby jsou lidé s vyšší kvalifikací, se středoškolským či vysokoškolským vzděláním. Představují skupinu, která aktivně uvádí rezervy, možnosti a podmínky, za nichž by bylo možné zkrátit vojenskou základní službu.

Dvě otázky měly zjistit, jak hodnotí obyvatelstvo přínos základní vojenské služby pro mladého člověka a které stránky výchovného působení vojenské základní služby zvláště hodnotí.

Otázka: „**Domníváte se, že ti, co prošli vojenskou základní službou, jsou připraveni k samostatnému životu?**“

[Stejná otázka byla položena v Polské lidové republice v r. 1961 a umožňuje srovnání.]

Odpověď	Funkcionáři okresních organizací a institucí	Obyvatelstvo
– lépe	91,2	72,9
– stejně	7,4	12,0
– hůře	—	1,0
– neví	1,4	12,8
– neodpovědělo	—	1,3

Srovnání s výzkumem PLR:*)

Odpověď	ČSSR	PLR
– lépe	74,9	72,4
– stejně	13,6	18,0
– hůře	1,3	2,3
– neví	8,9	7,1
– neodpovědělo	1,3	0,2

Struktura odpovědí potvrzuje, že **kladný význam vojenské základní služby pro výchovu mladého člověka je převažující částí společnosti uznáván**. Lze říci, že jde téměř o mezinárodní stereotyp, vypracovaný dlouholetou zkušeností.

Menší část zastává mínění, že vojenská základní služba nemá významnější výchovný vliv na mladého člověka. Jen malá část má negativní stanovisko k této stránce výchovného vlivu základní vojenské služby.

*) Studia socjologiczno-polityczne 1962/13 str. 102; byli zkoumáni pouze muži, takže i my srovnáváme pouze mužskou část vzorku. Rozdíl je i ve věkově struktuře. Polský průzkum se dotazoval mužů od 18 do 65 let, kdežto náš zahrnuje od 15 do 59 let. Při srovnání je nutno vzít v úvahu rozdíl 4 let. Srovnávací výzkumy v plném slova smyslu si vyžadují, aby byly ve stejné době.

Názory — ohlasy

Dotázaní současně uváděli motivy svého mínění v druhé části otázky „Proč tak soudíte?“. Odpovědi byly utříděny do těchto skupin:

	Obyvatelstvo	Funkcionáři okresních institucí
Vojenská služba		
- vede ke kázní, vůli, rozhodnostil odpovědnosti, pořádku, samostatnosti	22,6 %	76,9 %
- upevňuje charakterové vlastnosti a smysl pro kolektivní život	3,4 %	54,6 %
- prohlubuje znalosti a odbornou kvalifikaci	4,4 %	24,4 %
- zvyšuje politické uvědomění	2,4 %	22,3 %
- přispívá k všestranné vyspělosti	14,7 %	56,0 %
- nemá podstatný vliv na výchovu	3,6 %	—
- má záporný vliv	0,8 %	—
Jiné názory (kladné i inadekvátní)	12,2 %	36,7 %
Uvedli, že neví, jak zdůvodnit	2,4 %	—
Neodpovědělo	33,5 %	—

Vcelku je zřejmě příznivější hodnocení výchovné stránky vojenské základní služby funkcionáři okresních organizací a institucí.

Veřejné mínění o některých dalších problémech

Problematika a hodnocení kázně v naší armádě i na veřejnosti je velmi aktuální. Proto jsme položili otázku:

„Domníváte se, že kázeň v naší armádě je“:

Odpovědi v procentech ukazuje **graf 3**.

Nejpříznivěji hodnotí kázeň naší armády dělníci, zemědělci a zaměstnanci služeb. Nejméně příznivě hodnotí kázeň skupiny pracovníků státních a stranických orgánů, především příslušníci ozbrojených sil.

Kriticky se staví ke stavu kázně technicko-inženýrští pracovníci.

Skupiny s nejnižším vzděláním hodnotí kázeň nejpříznivěji. Středoškoláci a vysokoškoláci se dělí na dvě skupiny. První z nich hodnotí kázeň kriticky, méně příznivě pro armádu; druhá část ji pokládá většinou za dostačující. Kritičtější a méně spokojeni jsou se stavem kázně středoškoláci.

S narůstajícím věkem roste kritičnost a nespokojenost se stavem kázně. Zvláště výrazná je odchylka u skupiny 25—39 let. Lze usuzovat na vliv výcviku záloh, na kritéria hodnocení z minulosti a na hodnocení kázně v současnosti, jakož i na posuzování kázně z vnějších projevů vystupování vojáků na veřejnosti.

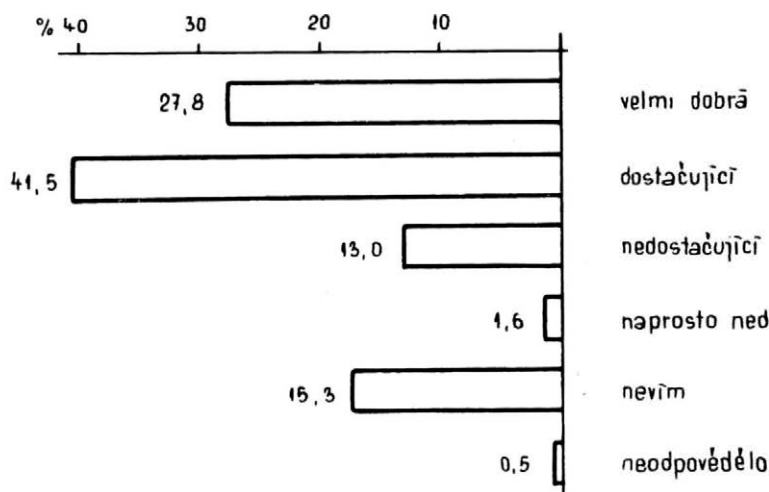
V menších sídlištích, zvláště vesnického charakteru, je hodnocení kázně příznivější než u městského obyvatelstva.

Další otázka měla především zjistit přitažlivost důstojnického povolání u věkově starších vrstev obyvatelstva (těch, kteří se již sami pro toto povolání rozhodnout nemohou, ale mohou ovlivnit svoje syny).

42,6 % mělo syna do dvaceti let, kteří na otázku „**Přál(a) byste si, aby byl vojákem z povolání?**“ odpověděli:

- Rozhodně ano 9,7 %
- Spíše ano 7,7 %
- Spíše ne 27,0 %
- Vůbec ne 36,6 %
- Nemohu se rozhodnout 19,0 %

Obě záporné odpovědi tedy představují 63,6 %.

GRAF 3

Přepokládáme-li, že v případě pozdějších rozhodnutí by se stanovisko rozdělilo úměrně mezi obě základní alternativy, počet záporných odpovědí by činil něco málo přes 75 %.

Nejpřitažlivější je vojenské povolání pro rodiče zemědělců. Nejvyšší počet záporných odpovědí je u různých skupin inteligence. Zvlášť vysoké procento rozhodně záporných odpovědí je u zaměstnanců státních a stranických orgánů, zvláště u příslušníků ozbrojených sil.

Zajímalo nás rovněž, jak je skupina důstojníků z povolání spjata s ostatními skupinami obyvatelstva.

„Zajímá nás, do jaké míry jsou naši občané v přátelském styku s důstojníky naší armády. Uveďte laskavě, zdali i vy máte blízké přátele nebo dobré známé mezi důstojníky.“

Dotázaní odpověděli takto:

- ano: 35,2 %,
- ne: 62,8 %,
- neodpovědělo: 2,0 %.

Srovnání s polským výzkumem (mužská část vzorku):

Odpověď	ČSSR	PLR
— ano	42,9 %	52,5 %
— ne	55,3 %	47,3 %
— neuvedli	1,8 %	0,1 %

Prakticky každý třetí uvádí, že má přátele nebo blízké známé mezi důstojnickým sborem. I když nelze tuto skutečnost ztotožňovat s problémem vztahů mezi důstojnickým sborem a jednotlivými sociálními skupinami, přece jen vrhá určité světlo na otázku spojení důstojnického sboru s veřejností. Je to důležité vzhledem k charakteru důstojnického sboru jako zvláštní sociální skupiny.

U jednotlivých zaměstnání je tato odpověď zastupována různě. Nejčastěji uvádějí tuto odpověď: technicko-inženýrští pracovníci, pracovníci stranických a státních orgánů (nejvyšší počet je přirozeně u skupiny příslušníků ozbrojených sil) a pedagogičtí pracovníci. Nejméně uvádějí tuto odpověď zemědělci, ženy v domácnosti a studující.

Přátelské vztahy a známé mezi důstojnickým sborem uvádějí nejčastěji skupiny se středoškolským a vysokoškolským, než s neúplným a základním vzděláním. Stejně tak větší počet odpovědí „ano“ je u městského, než u venkovského obyvatelstva.

Aktuální Tuchačevskij

Podplukovník Ing. Milan Ždímal

Vydáním Tuchačevského „Vybraných spisů“¹⁾ jsme splnili konečně velký dluh vůči předválečnému sovětskému vojenství.

Opary senzací kolem jeho osoby, vzniklé v době jednání XXII. sjezdu, se dávno rozplynuly. Jeho jméno se už neozývá z úst prominentních politiků či vojenských činitelů. Stalo se historickým pojmem. Patří do dějin předválečné sovětské vojenské vědy, a být tam patří na jedno z míst nej-

čelnějších, přece jenom bude spíš vzrušovat historika než operátora.

A přece přicházím s trochu provokujícím titulkem o aktuálnosti Tuchačevského díla. Není to jenom sebeklam? Má skutečně Tuchačevskij co říci našemu operátoru dnes, v roce 1966, v letech, jež jsou celou propastí oddělena od předválečného vojenství?

Pokusím se na tyto otázky věcně odpovět.

Strategická válečná hra 1935—1936

V knize nesporně i dnes zaujme **staf o charakteru pohraničních operací**,²⁾ napsaná v červenci 1934. V důsledku známých událostí spatřila světlo světa až po dvaceti letech. Progresivní myšlenky v ní obsažené nebyly pro Tuchačevského jenom teorií pro teorii: v zimě 1935 navrhl generálnímu štábu organizovat velkou strategickou válečnou hru s cílem propracovat opatření a způsoby, jak aktivně odrazit napadení Sovětského svazu Německem.

O tom, že Německo připravuje napadení SSSR, Tuchačevskij od Hitlerova příchodu k moci ani na okamžik nepochyboval: „Grandiózní příprava německého imperialismu k válce na zemi, ve vzduchu i na moři nás musí donutit seriózně pohlížet na ochranění našich západních hranic a vytvořit pro to nezbytný systém obrany“³⁾ prohlášoval před plénem nejautoritativnějším.

Ironií osudu ten, kdo toto napadení nejen předvídal, ale vědecky promýšlel způsobem jeho odrazení a usiloval o to, prakticky je prověřit strategickou válečnou hrou byl vojenským tribunálem odsouzen k trestu smrti zastřelením za protistátní styk s vedoucími vojenskými kruhy právě této „cizí mocnosti“, za to, že byl

ve službách vojenské výzvědné služby této země.⁴⁾ Ale vraťme se k věci.

Je nesporné, že vojenskými přípravami hitlerovského Německa — které, mimochodem řečeno, analyzoval Tuchačevskij tak konkrétně, jako málokterý z tehdejších vedoucích sovětských vojenských činitelů⁵⁾ — začala se vytvářet na západní hranici SSSR zcela nová strategická situace. Začala se vytvářet v době, kdy v důsledku rozvoje tehdejší nejmodernější vojenské techniky, především letectva a tanků, docházelo ke kvalitativním přeměnám charakteru počátečního období příští možné války. Agresorovy možnosti náhlého napadení se podstatně zvýšily. Parametry ničivosti a manévrušnost nejmodernější techniky byly podstatně lepší, než byla agresorova technika v roce 1914.

Už to samotné varovalo před tím, neustrnout v přípravách obrany západní hranice SSSR na zastarávající koncepci krytu státní hranice, odpovídající zkušenostem z první světové války. A Tuchačevskij stál právě v čele progresivních vojenských činitelů, kteří promýšleli a realizovali nové koncepce přípravy a vedení pohraničních operací v počátečním období příští možné války.

Rozpracování zámyslu strategické hry bylo svěřeno operační správě generálního štábu. Jak později vzpomíná její čelný funkcionář, G. S. Isserson, tehdejší zá-

¹⁾ M. N. Tuchačevskij, Vybrané spisy. Naše vojsko, 1963, Praha.
Izbrannyye proizvedeniya, Moskva 1964, Voenizdat.

²⁾ Tamtéž, str. 262, násl.

³⁾ Z jeho referátu o otázkách obrany, předneseném na 2. zasedání ústředního výkonného výboru sovětu SSSR 15. 1. 1936.

⁴⁾ M. Sayers, A. Kahn, Velká spiknutí, str. 291—2, Svoboda, Praha, 1949.

⁵⁾ „Vybrané spisy“, str. 278, násl.

stupce náčelníka OS/GŠ, přineslo to značné těžkosti.

Zámyslem „červených“ bylo prověřit realnost plánu strategického rozvinutí západního frontu mezi ZÁPADNÍ DVINA—POLESÍ v podmínkách nepřátelského napadení. Frontu měl velet UBOREVIČ, jako tehdejší velitel vojsk Běloruského vojenského okruhu. Tuchačevskij souhlasil, že bude velet nepřátelské straně; chtěl si tím prověřit všechny možnosti fašistického Německa ve válce proti Sovětskému svazu.

Potíž byla v tom, že v r. 1935 neměla zpravodajská správa GŠ k dispozici žádné operační svodky o možnostech a předpokládaných plánech rozvinutí Němců na Východě. Ani sám náčelník zpravodajské správy C. P. URICKIJ nemohl operátorům poskytnout uspokojivé informace. Kromě Hitlerem ohlášené organizace wehrmachtu v počtu 36 divizí a neupřesněných hlášení o formování tří tankových divizí a letectva v počtu 4000—5000 letadel, bylo jen málo zpráv. Předpokládalo se proto, že Německo vzhledem ke svému systému mobilizace 1:3 může v tu dobu všeho všudy postavit asi 100 zmobilizovaných divizí. Na základě toho stanovili plánovači hry počet nepřátelských sil, soustředěných severně od POLESÍ, na 50—55 divizí. Právě takový počet rozvinuli Němci v r. 1939 ve válce proti Polsku.

Když se Tuchačevskij seznámil s kon-

cepí úlohy nepřítel, jemuž měl velet, byl proti tomuto propočtu sil německé armády. Považoval odhad za nízký. Jestliže Němci na začátku první světové války postavili 92 divizí, nyní mohli, podle jeho názoru, postavit dvakrát tolik, tj. asi 200 divizí. Proto předpokládal, že se na sever od POLESÍ může objevit 80 německých divizí. Jak byl tento odhad reálný, potvrdil rok 1941: skupiny armád SEVER a STŘED, jež Němci soustředili a rozvinuli severně POLESÍ, měly 79 německých divizí. Ale v letech 1935—1936 se zdála Tuchačevského prognóza neopodstatněná, ale co hlavní: vytvářela vcelku nepřiznivý poměr sil pro stranu „červených“.

Německá skupina armád v sestavě dvou armád a zálohy hlavního velitelství se měla rozvinout podle zámyslu hry mezi řekou NAREW a ústím řeky NĚMAN na čáře OSTRŁONKA—KAUNAS s hlavním silami na svém levém křídle. Měla porazit síly „červených“ dislokované severně od POLESÍ a ovládnout SMOLENSK, jakožto výchozí prostor pro útok na MOSKVVU.

Tuchačevskij předpokládal, že německé uskupení, soustředěné mezi NAREW—NĚMAN je jen soustředění předběžné, po vyložení ze železnice. Chtěl, jako velitel „modrých“, rozvinout tyto síly ještě do začátku operačního času podle zámyslu, který pro ně přijal aby tak mohl předstihnout „červené“ v rozvinutí sil a jako první zahájit operaci.

Nepřítel bude silný

Dožadoval se prostě přijetí takových podmínek, které by nepříteli zabezpečily nenadálou a realizaci faktoru překvapení v operačně strategickém měřítku. Chtěl, aby nepřítel měl možnost zahájit válečné operace tak, jak se na ně skutečně připravoval, i když to znamenalo pro vlastní stranu závažné komplikace. Dožadoval se vytvořit situaci, k níž stejně v r. 1941 v daleko vyhraněnější podobě došlo.

Ale takové poskytování „výhod nepříteli“ se v letech 1935—1936 ukázalo jako neúnosné a krajně podezřelé. Tehdejší náčelník GŠ, maršál JEGOROV, kategoricky odmítl poskytnout „modrým“ jakoukoliv výhodu. Dal najevo zjevnou nespokojenost s Tuchačevského názory a jako řídicí cvičení schválil druhou variantu: hlavní síly „červených“ byly v době zahájení operací už rozvinuty na hranicích, nepřítel je nepředěšel, poměr sil byl vcelku vyrovnan. Hra byla zbavena svého základního

strategického ostří a vyústila do střetného sražení, obdobného pohraničním sražením roku 1914. Průběh hry odpovídal minulosti, neprecizoval současnou a budoucnost. Úspěšné ukončení hry pro stranu „červených“ přineslo bezpochyby uspokojení vedoucích funkcionářů GŠ. Jak krátkozraké bylo, prokázal tragicky až jednací čtyřicátý rok.

Spor a polemika o počáteční období příští možné války, které Tuchačevskij a jeho druhové vedli proti konzervativní a tradiční koncepci, ustruvší na zkušenostech první světové války — to byl jeden z hlavních úseků boje o progresivní teorii a progresivní praxi v tehdejší sovětském vojenství.

Drama sporu bude našemu operátoru patrné jak při četbě citované stati o charakteru pohraničních sražení (vezmeme třeba jen zastaralou koncepci mobilizace, kterou Tuchačevskij v této stati přesvěd-

čivě vyvrací!), tak při četbě druhých statí.⁶⁾

Tento spor byl jen zdánlivě ukončen likvidací celé progresivní plejády sovětských vojevůdců a teoretiků v roce 1937. Jen dočasně zvítězila opojná sugesce, přesvědčená o neporazitelnosti vlastních ozbrojených sil, sugesce o slabším nepříteli, jehož budeme úspěšně bít jen na jeho území, sugesce o tom, jak v jeho zá-

polí po zahájení války vzplanou revoluční povstání, která skončí s nenáviděným hitlerovským režimem. Jen dočasně se potvrdilo, že tohle je všechno politicky správné a z hlediska vojenské teorie jediné pravdivé. Nepravdivost a chybnost této koncepce byla prokázána až praxí nejosudovější: počátečním obdobím Velké vlastenecké války.

Reálně hodnotit nepřítele

Ale ani touto praxí, která tak tragicky vyvrátila neporazitelné mýty, o nichž nesmělo být před válkou žádných pochyb, neskonal v socialistickém vojenství spor o reálné hodnocení možností nepřítele. Znovu jsme se s ním setkali po válce, kdy vrcholil kult osobnosti. I to už je našťastí historie. Nicméně nepodléhat při rozboru nepřítele ani jeho přeceňování, ani jeho podceňování, vidět reálně sílu, kterou disponuje, znát jeho slabé a silné stránky — to trvale platí i pro naši vojenskou mysl a praxi. Opájení se vlastní silou nadále zůstává lákadlem, jež svádí k nerozvážným propočtům a nereálným zámyslům cvičení a her. To sice usnadňuje úspěšně cvičit a rozehrávat situace, ale je to na hony vzdáleno nepodplatitelné mluvě cifer a faktů o skutečném poměru sil.

Už zběžné nahlédnutí do obsahu titulů, obsažených v českém vydání „Vybraných spisů“, umožní porozumět, jak u Tuchačevského vznikl reálný, věcný pohled na možného nepřítele.

Znal ho totiž z jeho vlastních pramenů, znal jeho vlastní strategické koncep-

ce, sledoval rozvoj jeho vojenského potenciálu, výzkum a vývoj jeho techniky. Nebyl pro něho problém přímo studovat tyto zahraniční prameny, protože znal západoevropské jazyky — němčinu, angličtinu, francouzštinu.

Jeho rozborů západních vojenských teoretiků⁷⁾ svědčí o důkladné přímé znalosti jejich děl, uznávají to, co je v jejich názorech racionální, bystře odkrývají jejich slabiny a ideologické záměry. V tomto smyslu je pro Tuchačevského metodu rozboru příznačná jeho předmluva ke knize „Reforma války“ od významného anglického teoretika J. Fullera.⁸⁾ Tuchačevskij informuje o tom, kdo to Fuller je, uvádí podrobné údaje o jeho dosud publikovaných teoretických pracích, odkrývá imperialistickou pláštěnku Fullery filozofie války, konkrétně a věcně analyzuje jeho strategickou koncepci, poukazuje na to, co je na knize zajímavého, v čem jsou přednosti Fullerova způsobu myšlení,⁹⁾ v čem je jeho síla i slabiny. **Taková metoda rozboru je dodnes aktuální a podněty pro její dnešní uplatňování u Tuchačevského spolehlivě najdeme.**

Znalec technického rozvoje

Chceme-li porozumět tomu, proč Tuchačevskij patří do čela progresivního vojenskoteoretického myšlení v sovětském předválečném vojenství, všimněme si pozorněji jeho statí o „Nových otázkách války“.¹⁰⁾ Autor ji napsal v letech 1931–1932; poprvé však byla uveřejněna až v roce 1962. Jde o fragment široce koncipovaného třísvazkového díla, k němuž se už Tuchačevskij nedostal. Začal přepracovávat citovanou statí znovu v letech 1935–1936; tato nová verze se však bohužel nezachovala vůbec.

I tak je pozoruhodné číst Tuchačevského prognózy o budoucí válce, psané počátkem třicátých let, prakticky na začátku

technického rozmachu mezinárodního světového vojenství. To, co tehdy bylo teprve v zárodku, vidí Tuchačevskij jako rozhodující prostředky, jež potom způsobují rozmach dynamičnosti a ničivosti ozbrojeného zápasu za druhé světové války.

Charakterizuje nový systém výzbroje, jež se začíná vyvíjet, zahrnuje letectvo,

⁶⁾ Statí: „Nové otázky války“, „O novém polním řádu Rudé armády“, atd.

⁷⁾ Statí: „Předmluva ke knize H. Delbrücka“, „Předmluva ke knize J. Fullera, „Konzervativní strategie“.

⁸⁾ Tamtéž, str. 189.

⁹⁾ Tamtéž, str. 197, násled.

¹⁰⁾ Tamtéž, str. 226, násled.

tanková vojska, rádiové prostředky a chemii pod název aeromotomechanizace: „V tomto názvu jsou zahrnuty všechny ty zvláštnosti, všechno to nové, co vyvolává převrat jak v dřívějších organizačních formách, tak i po stránce operační a technické.“¹¹⁾ Podrobně rozvádí tento převrat v jednotlivých druzích zbraní. Tuchačevskij předvídá při této analýze technický

a organizační vývoj rozhodující vojenské techniky nejen pro nejbližší léta, ale je s to postřehnout tendence, jež byly realizovány ve vývoji těchto zbraňových systémů až po druhé světové válce. To se týká např. konstrukce reaktivního motoru, letů bombardovacích letounů ve stratosféře, používání rádia k dálkovému ovládání tanků a letounů atd.

Tvůrce teorie hlubokého boje a operace

Zvláště z této statí je patrné, jak Tuchačevskij se podrobně zabýval studiem vojenské techniky, jak přitom neupíval na technických prognózách, ale dokázal vyvozovat z rozvoje techniky závěry pro způsoby vedení bojů a operací. Byl proto také jedním z tvůrců teorie hlubokého boje a hluboké operace, jejíž prvenství patří sovětské vojenské vědě třicátých let. Z jejího rozpracování pak těžili západní vojenští teoretikové, především němečtí.

Už v roce 1933 vyložil svou koncepci vševojskového boje, v němž se dosahuje vítězství koordinovanou součinností všech druhů vojsk a v němž nejvýznamnější úlohy mají soudobé tanky a dělostřelectvo. To bylo v době, kdy hromadný zrod tankových vojsk byl v sovětských ozbrojených silách teprve na obzoru.

Teorie hlubokého boje a hluboké operace měla obdobný osud, jako celé Tuchačevského dílo: po dramatických konfliktech s jejími odpůrci — mezi něž na čelním místě nutno uvést K. J. Vorovičova¹²⁾ — se dočkala oficiálního uznání. Byla zakotvena v řádech a předpisech, ale po roce 1937 byla odvržena a odsouzena k zapomnění. Až válka ji znovu vrátila k ži-

votu, protože ničit nepřítel v celé jeho taktické a operační hloubce vyžadovalo vysoký stupeň nejen odvahy, ale především vojenského umění. To nebylo možné si osvojit bez progresivní teorie. A tak jsou vzpomínány Tuchačevského myšlenky z třicátých let. Sice bez jeho autorství — jeho jméno je dosud v zapomnění, ale jeho teoretické podněty jsou živé a platné.

A trvá ještě desítku let, než jeho jméno i jména jeho druhů jsou očištěna od nízkých nařčení a než jim je vrácena čest. Než jsou znovu vyzdvíženi na ta místa, kam se dopracovali svým umem a svou praktickou revolucionizující činností: na nejčelnější místa v historii sovětského předválečného vojenství.

V jeho díle nepoznáváme jen teoretika. Tuchačevskij dokázal spojovat svou vojenskovojskovou práci s vlastní praktickou činností, prověřovat své koncepce na cvičeních a manévrech, bedlivě analyzovat jejich průběh i výsledky a znovu docházet k teoretickým závěrům a požadavkům na další rozvoj řízení a organizace vojsk. **Tato jeho metoda, kterou dokázal po léta neúchylně uplatňovat ve své vojevůdcovské činnosti, zůstává aktuální dodnes.**

¹¹⁾ Tamtéž, str. 228.

¹²⁾ Tamtéž, str. 22.

СОДЕРЖАНИЕ

Беседа с кандидатом военных наук – подполковником людеком Пржикрылем	3
Перестройка воспитательно-учебной системы военнослужащих Чехословацкой Народной Армии	3

ОБЩАЯ ТЕОРИЯ ВОЕННОЙ НАУКИ

Полковник Милош Седларж	
Методологические проблемы моделирования в деле управления	9
Дипломированный юрист – подполковник Антонин Мерта	
Юридические аспекты военной дисциплины	13

ОПЕРАТИВНОЕ ИСКУССТВО И ТАКТИКА

Генерал-майор Ян Кнотек	
Актуальные вопросы системы управления	17
Майор Владимир Брадач	
Методика работы штаба полка	26
Подполковник Мирослав Кацл	
Воздушная разведка в армии и дивизии	27
Подполковник Милан Новотный	
Борьба с ядерными средствами тактического назначения	34
Подполковник Мирослав Шкоп, дипломированный математик – младший лейтенант Иван Корец	
Планирование огня при помощи автоматической вычислительной машины	39
Подполковник Ян Пеханек	
Автоматизированные системы управления и работы штабов	46
Подполковник Ольдржих Смыкал	
К вопросам работы тыла фронта	51

ИЗ КАПИТАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Кандидат военных наук, доцент – подполковник Эмиль Лабуда, подполковник Эдуард Зедничек	
Сдерживающие действия	54

ВЗГЛЯДЫ – ОТКЛИКИ

Полковник Бржетислав Тихий, подполковник Ян Страка	
Некоторые познания из территориальных учений	61
Подполковник Ярослав Шебек	
Уделять больше внимания ядерным минам на территории ФРГ	66
Подполковник Владислав Носек	
Многословность в деле управления	69
Майор Мирослав Рышка	
Общественное мнение об армии	76

РЕЦЕНЗИЯ

Инженер – подполковник Милан Ждима	
Актуальный Тухачевский	84